

**Architectura moderna ofte Bouwinge van onsen tyt bestaende
in verscheyde soorten van gebouwen ... staende soo binnen
dese stat Amsteldam als elders alle gedaen by ... Hendrick de
Keyser beelthouwer en boumeester der stat Amsterdam en in
weesen gebracht by ... Cornelis Danckerts mr. metselaer en
boumeester der voorss stadt : met een byvoegsell van eenige
wercken en gestichten van verscheyde andere meesters
deses tegenwoordigen tyts**

<https://hdl.handle.net/1874/26020>

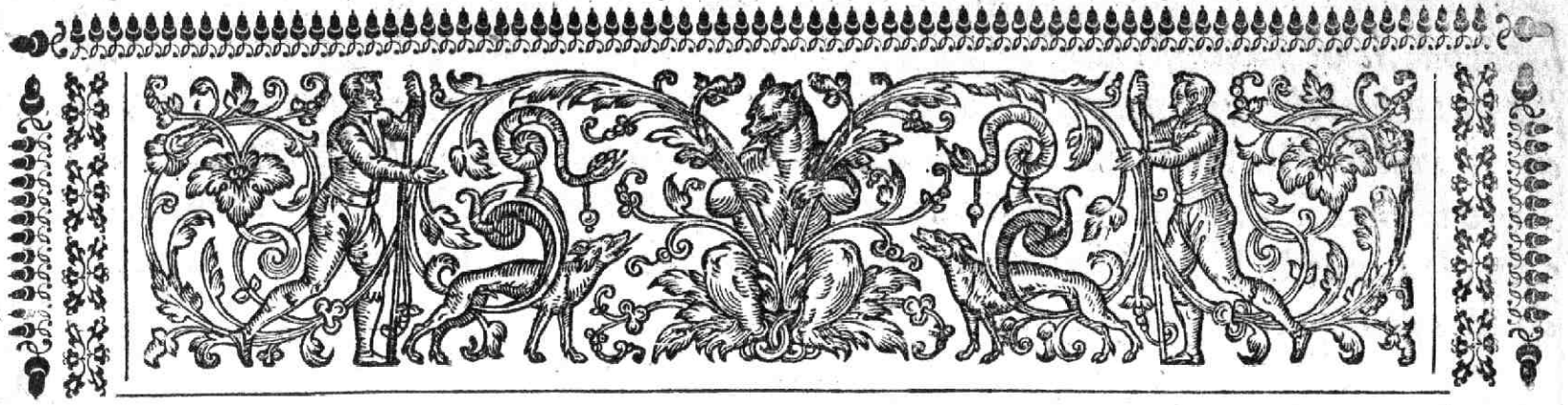
ARCHITECTVRA MODERNA
ofte
Bouwinge van onsen tyt

Bestaende in verscheyde soorten van
gebouwen zoo gemene als bysondere, als
Kercken, Toornen, Raedshuyse, Poorten, huysen,
Graven, en dergelyke gestichten, staende soo
binnen dese stat Amsteldam als elders
alle

Gedaen by den zeer-vermaerdē en vernuyftē
m^r. HENDRICK DE KEYSER
Beelthouwer en Boumeester der stat Amstendam
en
in weesen gebracht by den zeer eervaren
CORNELIS DANCKERTS
m^r. Metfelaer en Boumeester der voors^t stadt

Met een Byuoegsell van eenige Wercken
en gestichten van verscheyde
andere Meesters deses
tegenwoordigen tyts

tot
Amstelredam
by
Cornelis Dankert's
van seevenhovē
Woonende inde kalckton
byde Reguliers tooren
1637

Aen de E. E. Hooghe-Achtbare,

Wyse ende seer Voorsienige Heeren,

De Regeerende Heeren

BORGEMEESTEREN

DIRCK DE VLAMING,
ABRAHAM BOOM,

IACOB DE GRAEF, ende
GEURT DIRCKZ BEUNING:

Mitsgaders de Eerentfeste

THESAURIEREN

ANTHONI OETJENS, out Burgemeester,

PIETER BAS, out Schepen,

Der VVijt-beroemde Koop-Stadt

AMSTELREDAM.

MYNE HEEREN,

Boven de naturelycke verbintenisse, en schuldighe plicht, die alle Onderdanen verbonden ende gehouden maect, omme te eeren en te achten hunne (van Godt gestelde) Overheden, en regeerende Machten, als Opper-Hoofden geboren om te gebieden. Soo isser boven dien noch eene sekere inwendige neyginge, oft inclinatie, die dese verplichtinghe vergeselschapt ende bindt, met eenen sachten bandt van liefde, en gunstige geneghenthey, doende beminnen, met een vyerige treck van goetvilligheyt, en dienen, met een onverbrekelycke getrouwvighy, dese aertische Goden, vanden Hemel, met ontallijcke gaven begonsticht, om mildelyck, en goetdadighlyck, hunne mindere, oft onderdanen, daer af de vruchten te doen ghenieten. VVelcke ghenoomde inwendige neyginge, spruyt, oft e synen oorspronck neemt, uytte gedenckenisse van ontfangene veldaden. VVaer van mygeprickelt voelende, Eerweerdige Heeren, bevust de rechtvaerdige vloeck en laster der ondanckbaerheyt: So hebbe ick uwe Hoogheden dit Boeck; in-

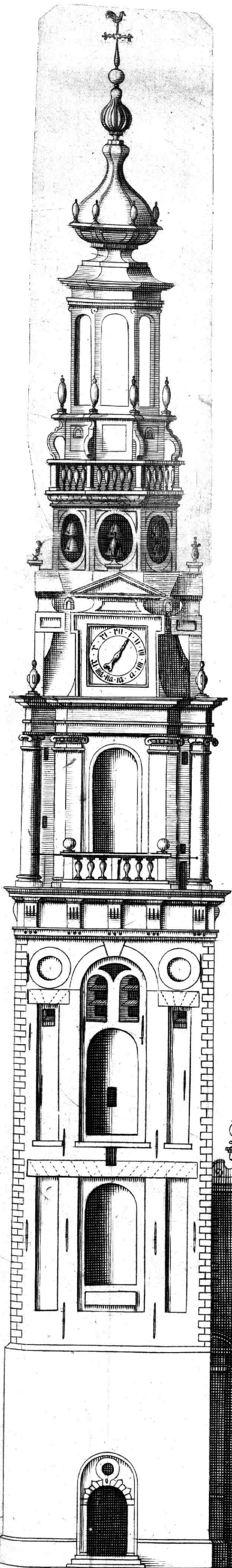
houdende de voornaemste konstige Gebouwen onses volck-rijckende AMSTELDAM, verselt met eenige der voornaemster onser buur-Steden, alle ghedaen by den vuydt-beroemden, en vernuften M^r. Hendrick de Keyser, in syn leven uwer E. E. geliefden Dienaer, en Bouw-meester der genoemder Stadt, onderstaen op te dragen, ende toe te eygenen. Vertrouwende uwer E. E. het selve als een schuldige Danck-offer sult aennemen, ende uwer E. E. doorsiende oogen daer gunstigh over laten gaen.

VOORSIENIGE HEEREN,

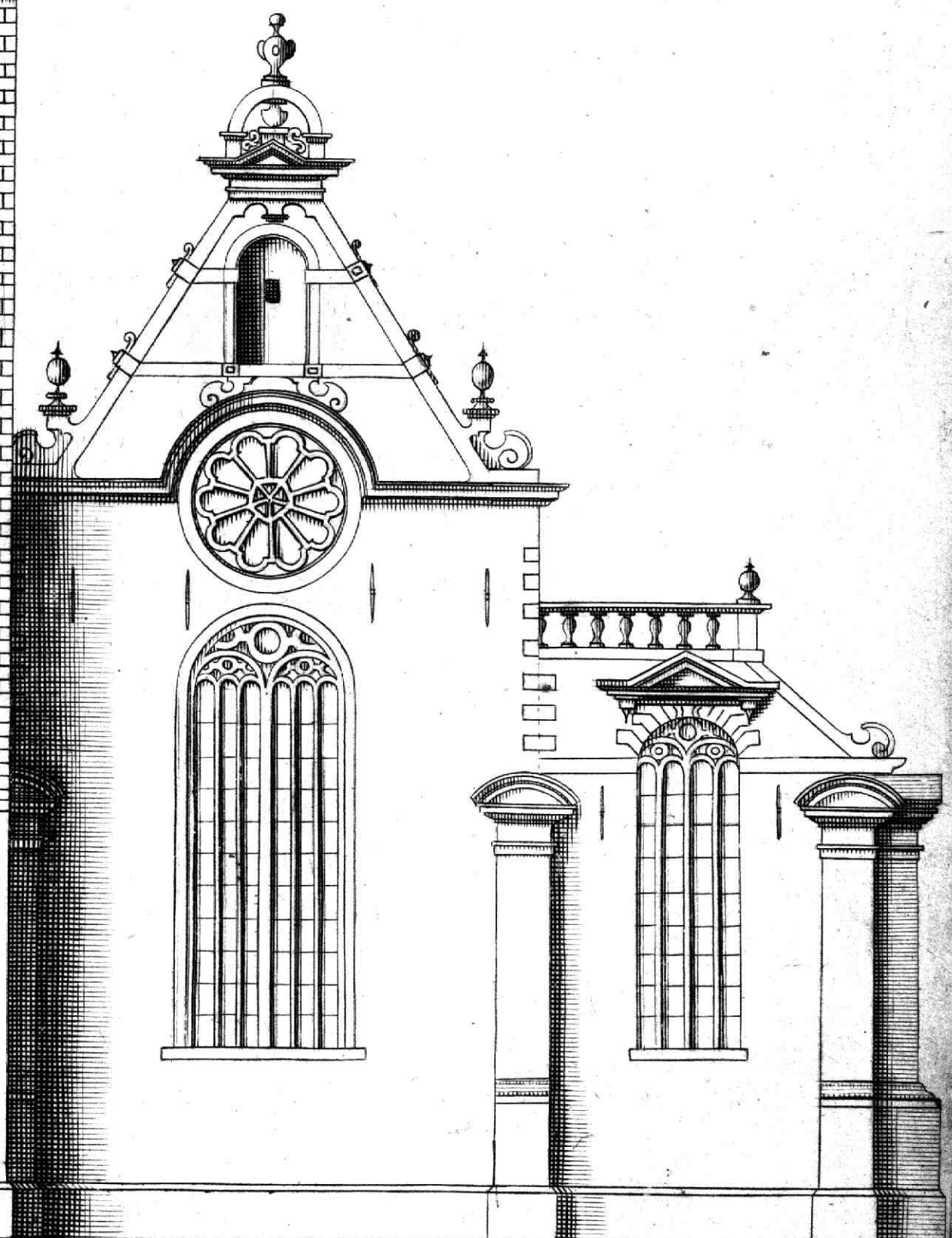
Sonder de aenmerckinge, het by allen tyden een loffelycke ende prijs-waerdighe sake geacht ende gehouden geweest is, dat een privaet borgher sich bevolyticht ende betracht heeft, de eere, ende de wytnementheyt synes Stadts, oft geboort-plaetse, beroemt ende bekent te maken, ick soude bevrees^t geweest hebben desen mynen geringen arbeyt te besteden, in het uytgeven deser Gebouwen, ende uwe Hoogheden die toe te eygenen. Dan door dese voorseyde aenmerckinge gehart ende verstout zijnde, ick hebbe dit tegenwoordighe dus verre gebracht: streckende, tot grootmakinge uwer E. E. gunstige neyginge, tot verbeteringhe onses Vaderlijcke (en uwer E. E. regeerende) Stadt, bewesen: en om; derselver konstige vercieringhen, vuydt en verre te doen sien, ende te vertoonen. Ontfangt dan Mogende Heeren, dese kleene Gifte, ten offer geleyt, aende voeten van uwe Hooghe Achtbaerheden, het eerste teecken der danck-schuldige genegentheyt.

Vwer E. E. toe-gedane

CORNELIS DANCKERTSZ:
van Sevenhoven.

De Suyder kerck , I.

Aen den Lefer.

ICK hebbe u dit tegenwoordige Boeck, gunstigen Lefer, onder den name van de *Bouwinghe van onsentijdt* willen voordragen, en dat wel eygen, alsoo in het selvighe geene ghebouwen en zijn begrepen, ofte hare Stichtingen en werden niet alleen van de daghen onser Ouders: maer by naer meest alle van onse vroege jaren bereyckt; En selfs onse ooghen hebben vele der selver plaetsen ledigh: of met andere namen bekleedt ghesien. Een saeck niet sonder verwonderingh, oock voor den naercomelingen, dat in so weynige Iaeren is herbouwt een so vasten gedenckenisse, voor vele volgende Eeuwen, van onsen wel-geluckigen bloeyenden tijdt. In de eerste tyden als onse oude Voor-vaderen in hen eenvoudigheydt, yder alle zijns selfs noodtlijckheden besorghden en alle Konsten, en Hand-wercken, sonder onderscheyd aen yder waren ghemeen, en zy hen selfs wooninge bouwende; of met de besluytinghe van eenigen Bergh-hol, of met det'samen-bindinghe van eenigh rijs of riedt met Leem beplaystert, en met bladeren, of eenighen dichten mosch ghedeckt: hen van het wyde ruym af-sloten, ('t zy dan of dat het licht der Bouw-konste noch tot hen niet gekomen: oft met een voorigen wyseren tijdt by hen vergeten was) so en zijn ons van dese, geen andere ghedenckenisse gebleven, als de verdrooghde lichamen, van so matige zielen, overdeekt met de inghevalle daecken, van hen onvolmaeckt ghetimmer. En heeft alsoo vermits de swacke beginselen, en 't verval; de schuyt-plaetsen van hen leven, met eenen oock gediend tot een herberge voor haer doode beenderen; En hebben soo aldoen beyde den Werck-man en 't werck een gelijk eynde ghehad. Maer hier naer, als door 't vermenighvuldighen der Na-neven, de gemeenschappen, en 'samen-handelinghen, de wetenschappen, en oeffeninghen deden verwackeren, en dattet eerste Peltkleeden (van Gode ghekomen tot den menschen) als een bysonder konste onder haer aenghenomen was; aldoen segh ick, heeftmen oock begost de Wetenschappen, Konsten, en Hand-wercken (nu verdeels-gewijs onder den menschen verspreyt) te onderscheyen, en elck naer zijn aerdt, en geslacht, met een bysonderen name te noemen; En is van dien tijdt voorts, oock een yder naer de konste dic hy sich aentrock, benaemt gheworden: Als, *Aerdt-kender*, *Ster-kenner*, *Hemel-meter*, *Telder*, *Bouw-meester*, *Reedenaer*, *Zedeformer*, *VVet-gewer*, *VVijs-liever*, en so voorts. Onder alle dese, en is de *Bouw-konst* geensins de minste, of ondergeblevenste geweest, maer heeft altoos by de eerste plaets gehouden. En seecker so 't eerste van de noodtsaekelijckheden des levens, is het voedsel, het tweede de kleedinge, het derde, is sonder weder-segghen de woon-plaetsen, en 't vertreck voor ons ghesin; En al hoe wel de 'samen-wooninghe der Volckeren, besluytinghe van Steden, Burgerlijcke Verbintenissen, en de Zedenforminge, en Wetten, zijn saecken van onweerspreckelijcke waerde; Soo zijn nochtans alle dese maer dienende tot de behoudenis, en verskeringhe der drie eerst-gheseyde noodtsaekelijckheden; Maer dese drie, sonder ander tusschen-middel, dienen tot behoudenis van ons selven. Eener dese dan, te weten, de kennisse der Bouwinghe, oft *Bouw-konst* (welcke soo wel bevat beyde het Timmeren en Metselen, als alles wat tot de op-maekinghe van een geheel gesticht behoort) sal my (suyveren Lefer) dy lusten voor te dragen in hare eygene waerde, voor so vele my doenlijck, en dy bevattelijck sal zijn. En vervolgens, wy sullen spreucken van hare Oudheydt, waerheyd, en waerdigheyd.

Nopende hare Oudheydt, achterstellende de *Grieken*, wy komen tot den *Hebreen* als veel ouder: En selve wy lesen in de H. Schrift dat *Cain* d'eerste Stadt *Enochia* heeft gebouwt. *Seth* (volgens *Iosephus*) heeft de eerste Zuylen oft Pilaren gemaect. *Iabel*, *Lamechs* sone, timmerde de eerste Hutten: Maer *Noë* heeft dat overmachtighe werck, de behoudenis van alle Zaeden de *Arcke* gebouwt. In alle dese wercken en is het niet al slechtelijcken toegegaen, ghelijck 't gemeen gevoelen is, dat alle eerste vonden onvolkomen zijn; maer het is seker, dat de selve zijn ghedaen met een volkomen wetenschap, en spiegelingh, met klare kennisse, van de ware Even-redenheden, en verdeelinghe der leden en deelen van 't gheheel. Want doen noch de onbedurven aerde toe liet, de suyvere zielen der eerste *Vaderen*, de heylsamen wetenschappen te bevatten. En waerom, en soude oock niet dese konste, so wel als de Pelteryen en 't kleeden, van *Gode* tot de kinderen van *Adam* zijn ghekomen? ofte immers den Voor-vaderen door een bysondere verlichtinghe zijn gheopenbaert? Doch eyschten bewijs? Godt selve heeft *Noë* de Timmeringe der *Arcke* ghewesen. En nu naer dat de hooghe vloedt versweene, en het vlottende Huys op de soppe der *Bergen van Armenien* rustende was; en dat alle levendighe Zielen uyt de ghevangenisse verlost, bewandelde een gesuyverde Aerde, den Rechtveerdigen *Noë* heeft den Heyligen, Hoogen een Altaer, ofte Offer-steen ghebouwt. En voorts vervolgens, wat sullen wy seggen van de *Bouw-konst en baren wasdom*, ja tot hoe verre isse by den kinderen der Menschen mis bruyckt? dervende inde dagen van *Nemrod*, self den Hemel tergen, en hertneckelijck d'eene hooghe op d'ander hoopende: hebben niet af-gelaten voor dat het *Babel Taclwerren*, hen dwaes voornemen met beschaminge verdeld. Noch blyve ick onder de kinderen van *Heber*, en sie de eenvoudige bewoonders en Burgers der Hutten, de Godvruchtighe *Vaders*, *Abraham* en *Isaac* Gode Altaren timmeren: *Jacob* stelt den merck-steen van zijn *Hemel-droom*, en de Verbond-stenen tusschen hem en *Laban* werden gericht: De Koorn-folders van den suyveren *Ioseph* raecten over eynde. En voorts gaende, *Jacobs* Naer-neven werden vermoeyt met de *Naelden van Egypten*. En uyt-geleydt van den *VVonder-heylighen Vondelingh*: swervende door de onbewandelde Wildernisse van *Sinai*, hebben naer 't voor-beeldt van *Gode* gethoont, ghetimmer de heylige *overlommerde Hutte* van den *Almachtigen*, ende de allerheylighste *Arcke*, en *Genaden-stoel*. Den verlichten *Bezeleel* en *Oliab* zijn uytvoorders geweest van de wercken des *Heylighdoms*, en haere handen hebben ghemaect de *Rust-plaetsen des Alderhooghesten*. En noch, als de *Nieuwelingen Jacobs*, by den *onschuldighen Dagh-lenger*: in hen beloofde *Erfdeel* zijn in gheleydt door de *gedrooghde Iordane*. Siet sy hebben hen *Steden* van het *slaeffsche Chanaan* al voorens ghebouwt gevonden. Maer ey d'eerste sterckste deser heeft alleen voor 't gesichte des *Heylighdoms* geschuddet, en haren getoornden *Ringmuur* is gevallen voor 't geluyt van de *Priesterlijcke Basuynen*. Maer *Israel*, *Chanaan* voorts op de necke tredende, heeft alle zyne vaste *Sterckten* gemaect tot een vervallinghe, en zyne ghetimmerde *Steden* tot steen-hoopen. Nu om voordere oudtheyd der *Bouw-konst* en ghebruyck van dien te bewysen, sal onnoodigh zijn neerwaerts te dalen tot de tyden van den *VVijsten Koningh*, ofte oock te verhalen van dien soo wijdt beruchten *Tempel*, by hem den *God Israels* ghetimmer. Houde genoegh met het voorigh verhaelde verklaert, hoe vroegen begin dese konste heeft gehad, en tot hoedanigen volkomentheyd die al in de tijdt van *Iosue* geraeckt was; 't welck naer de ghemeene rekeninghe is gheweest ontrent 2495 jaer naer de scheppinge, en 1469 jaer voor de geboorte onses *Salighmakers*. En gemerckt, dat de kinderen van *Israel* achter hen hadden ghelaten de *Koorn-folders*, en *Naelden van Egypten*, en hier voor hen vonden soo vaste *Steden* des *Landts Chanaan*. 't Is als seker te houden, dat dese konste als doen al 't behulp van eenighe voor-ghegane wyse tyden, of immers van eenen moet gehad hebben; En of wel te ghelooven is, dat by den volcke *Israels*, soo vermits henne lange doolinghe, als oock vermits de Oorloghe, met haer in-trede int lant van *Belofsen*, door de welcken alles 't onderste boven ghekeert wert: Meest alle goede wetenschappen: daer onder oock de *Bouw-konst* zijn inerval gheraect; Soo en is doch de selve, daer deur niet geheelijcken uytgeblust, oft vergeeten geweest. Want noch by *Iosue* selfs is opgerecht en ghebouwt: een gedenck-teken van den overtocht der *Iordane*; Oock hebbē de *Rubeniten* en *Gadditen*, met eē gedeelte van *Manasses* aen dees zyde der *Iordane* een Offer-steen tot ghedachtenis van hen verbondt met d'andere stammen opgerecht. Soo oock mede hebben de kinderen *Israels*, dewyle sy de meeste *Steden* van *Chanaan* uytgeroeyt hadden, noodlijck voor hen weder nieuwe *steden* en woon-plaetsen moeten timmeren. Waer door te gelooven is, datse dese konste ghedurighlijck by den *Hebreen* is ghebleven; al-hoe-wel

Gen. 3: 21,

Gen. 4: 17,

Gen. 4: 20
Gen. 6: 7,

Genes. 7,

Gen. 8: 4.
1 Ioseph. 4,

Gen. 8: 20,

Genes. 11.
1 Ioseph. 5: en 6

Genes. 31.

Exod. 1.
a Pyramides,Exod. 12.
Exod. 25: 40.

Exo. 31: en 36

Iosue 5.
c Gheboorne

zedert den

tocht in Egy-

pten, zijnde

alle die uyt E-

gyptewarē ge-

gaen gestorvē.

Iosue 6.
d Iosue wel-

ke de Sonne

doende stil-

staen den dag

verlenght

heeft.
e Iericho,

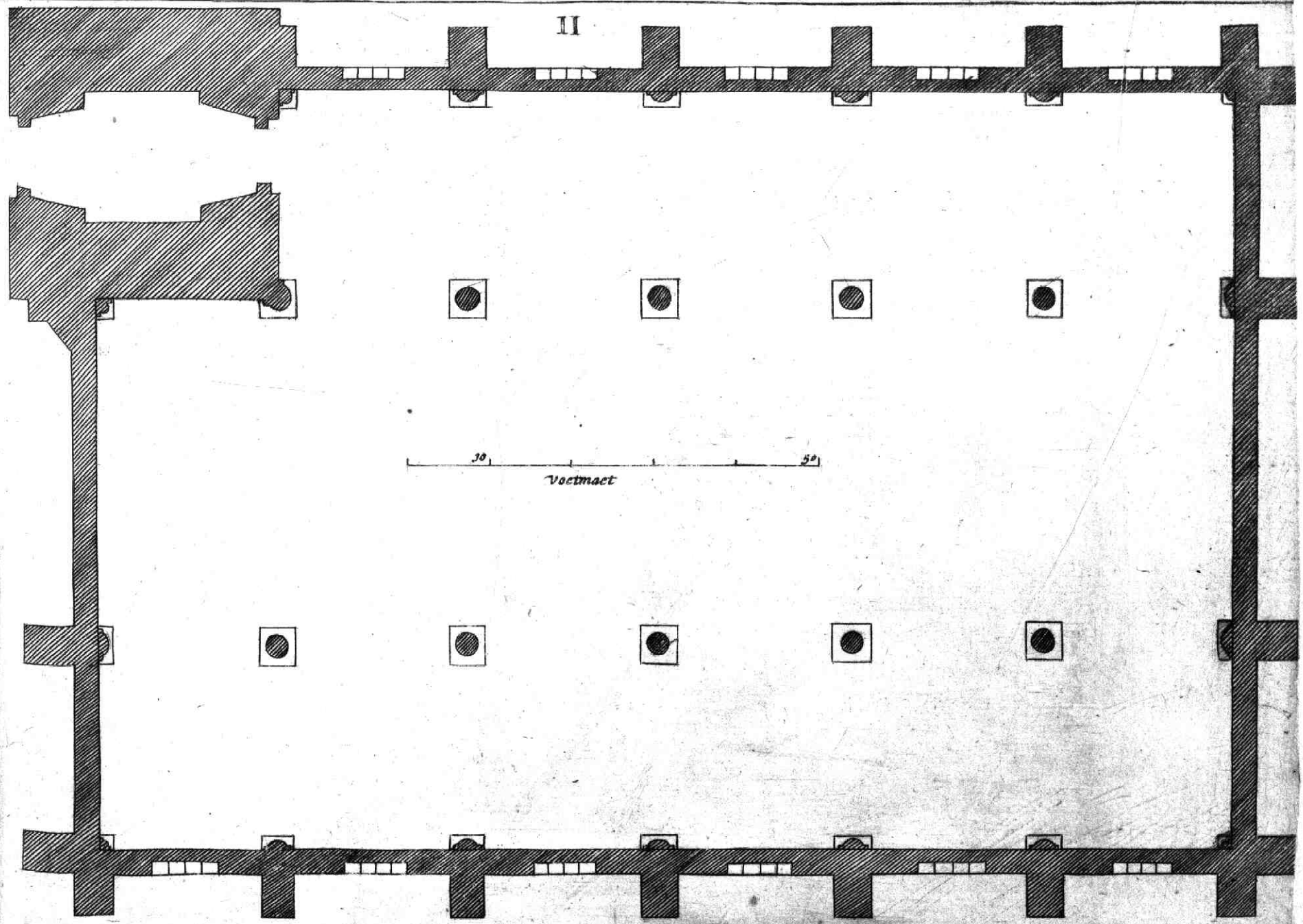
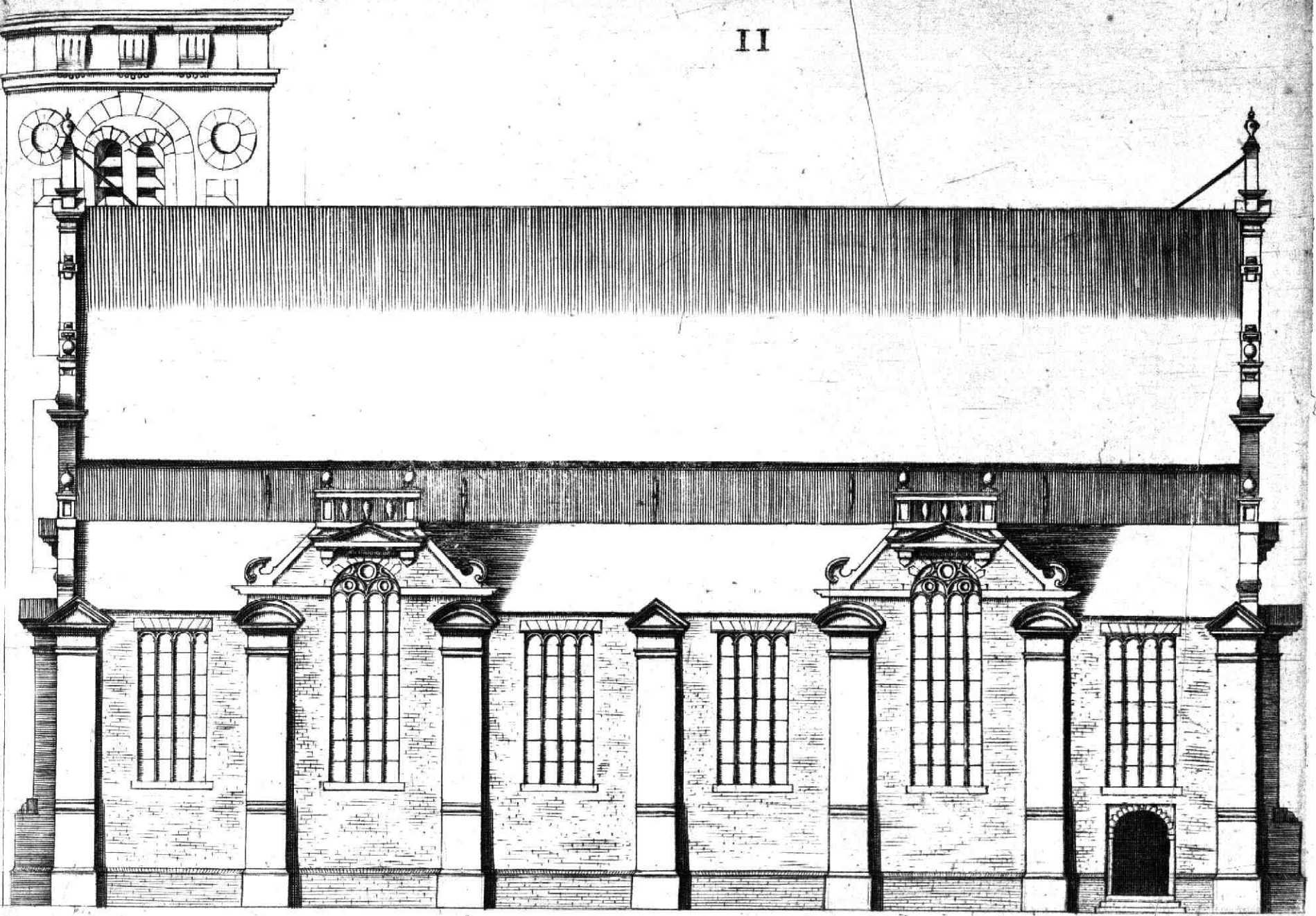
Iosue 4,

1 Ioseph. 1.

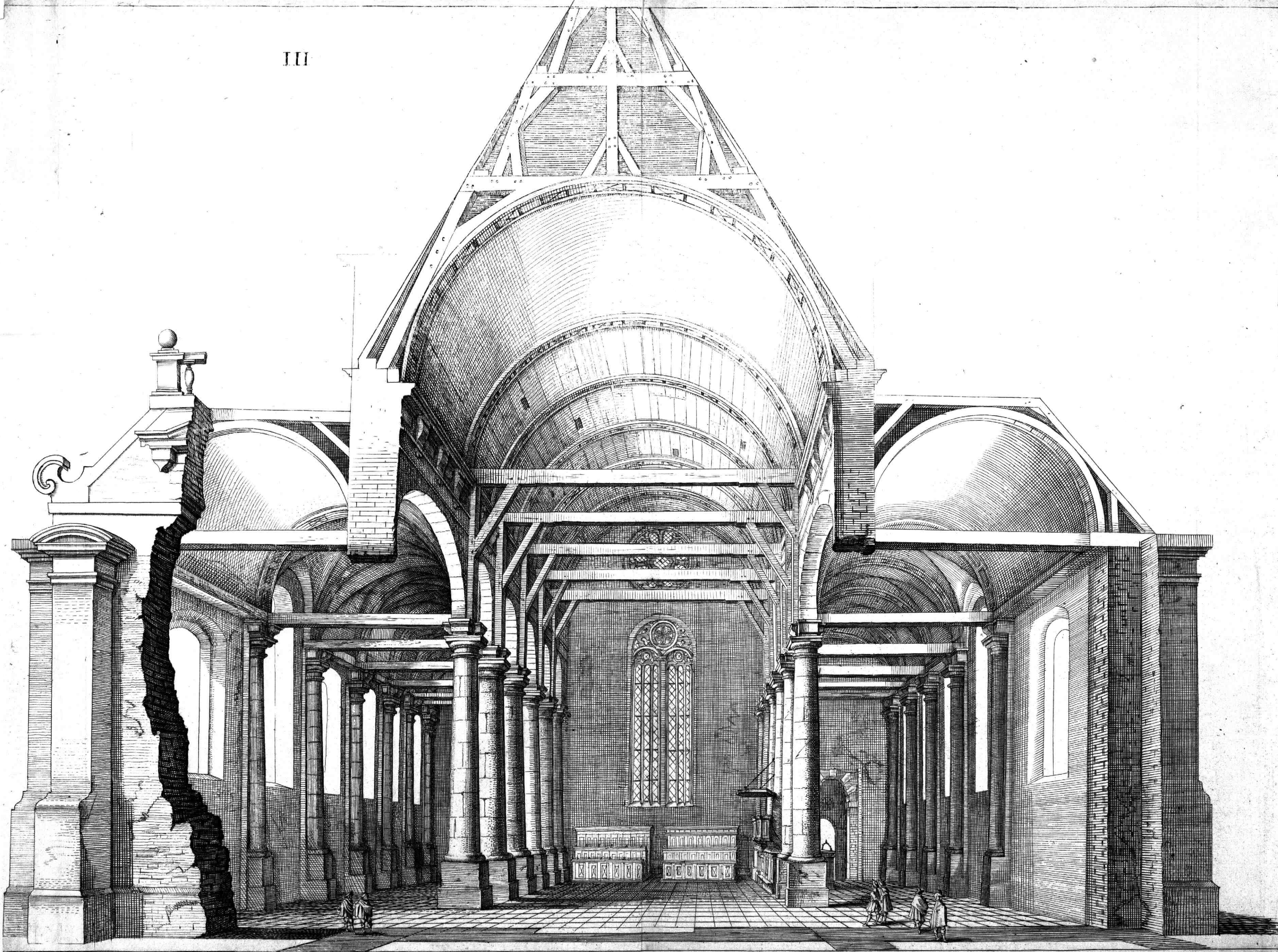
Iosue 22: 10,

1 Ioseph. 1,

Fol. 40.

vermits de vele oorlogen en verdruckinge by hen (geduerende de Rechteren tot op *Samuel* toe) van de overghebleven gheslachten der *Chanantten* en ombuerige Volckeren geleden, niet in evener volmaecktheydt, ja 't schijnt wel dat dese konste een weynigh voor de Koningen by naer te niere moet zijn ghekomen; doch heeft inde tyden van den Koningh *David*, weder begonnen op gequeect te werden, en eenigen luyfter gekregen, ja is onder den Koningh *Salomon* (soo 't blijkt uyt alle Ghedenck-schriften van dien tijd) weder gekomen en geraeckt tot op zijn hoogsten trap. Nu sal misschien yemandt seggen, ick hebbe wel bewesen de outheyd der Timmeringe van Steden, Huysen en anders, alle 't welck waer is, en niet tegen gheseydt kan werden; maer daer uyt en volght niet klaer genoegh de oudtheyd van een konstige Bouwinge in sodanighe regulen bestaende, als nu onder den name van de ware *Bouw-konst* der Ouden wert voor-ghedragen, 't welck nochtans geseyt was: want den grooten Bouw-meester *Marcus Vitruvius* selve en gaet in zijn beschryvinge deser konste niet verder als tot de *Grieken*, die hy stelt als Vinders dier konste, ja het *Corintisch Capiteel*, seyde den selven *Vitruvius* gevonden te zijn van eenen *Calimachus* bygenaemt (om zijn seltsaemheydt in dier konste) *Cachizotecnos*, welcken dit *Capiteel* in de Stadt van *Corinthen* eerst inde wercken gebruyckt heeft, waer uyt volght, de *Bouw-konst* niet van foodanighen oudtheydt te zijn als voorheen gestelt. Hier tegens willen wy nochtans met vaste redenen onse geseide outheydt haer bewysen; En dat niet alleen een slechte en gemeene timmeringe, maer oock een sierlijke en konstige, welke alle saecken der Bouwinge te gelijk bevat, is van so hoogen ouderdom, en al so vroegh in ghebruyck geweest, als vooren verhaelt is. Voor eerst wy ontkenen de *Grieken* eerste Vinders der *Bouw-konst* te zijn, en dat uyt dese redenen; om dat al de bewysen van de *Griekische* oudtheden, en dese vindinghen, meest alle zijn ghenomen uyt de erdichte versierfelen der oude *Griekische* Schryvers en Dichteren, en daerom heel onseker; om 't welke te betoonen, wy sullender eenige weynige aenroeren. De vindinghe der *Sage*, *Byl*, en andere *Timmer-reedtschappen*, schryven sy *Dedalus* toe; die even voor, of ontrent *Thesens* tijd moet geweest zijn; daer nochtans by de 800 jaer daer te vooren, by *Moses* de *H. Hutte*, en ontrent 1040 jaer de *Arcke* by *Noë* gemaect is, 't welck sonder *Byl*, en allerley *Timmer-gereetschap* niet en heeft konnē geschieden. Sy seggen de eerste *Geschied-schryvinghe* te zijn ghedaen, by eenen *Cadmus Milesius*, die een weynigh voor der *Persier* krijgh op de *Grieken*, heeft gheleest, daer nochtans de *Boecken Moyses*, over de 900 jaer daer voorens geschreven zijn. *Amphion* en *Orpheus*, werden by hen de vindingen der *Sing-konst*, en *Snaren-spel* toe geschreven, en de *Cicloppen* 't *Smeden*: Daer teghens *Iosephus*, en boven dien de *H. Schrift* seyde de *Sang-konst* en 't spelē van *Inbal*, en 't *Smeden* van *Tubalcain*, *Lamechs* sonen gevonden te zijn, etlijke honderde jaren voor dat *Amphion*, of *Orpheus* gheweest konnen zijn; Dit 's genoegh van de *Griekische* onsekerheden in 't gemeen, nu willen wy noch in 't bysonder aentasten de ghestelde vindingh van 't *Corintische Capiteel*, en met dien de gheheele ordene; Desen *Calimachus Cachizotecnos* welcken sy dit toe eygenen, heeft gheleest, naer al dat wy daer van hebben konnen vinden, ontrent oft een weynigh voor de tijd dat *Pericles* 't *Athenen* 't meeste bewint hadt, 't welck mach zijn geweest in 't 3500 jaer van de *Scheppinge*: En nochtans wy lesen in *Iosephus* van den bouwe des Koninghs *Salomons*; inden welcken onder ander vermaendt werden van 16 *Pilaren* met *Corintische* wercken (dat de *Capiteelen* oft *Hoofstukken* zijn) ghedeckt; dit is wel over de 500 jaer voor desen *Calimachus* geweest: waer uyt nootlijcken volght: dat isst hier, en soo vroegh ghebruyckt, dat het noch al vorens, en niet soo laet: by desen *Calimachus* binnen *Corinthen* gevonden moet zijn: wel kan 't zijn, dat *Calimachus* den eersten is gheweest die aldaer die ordene van elders her-over ghebracht, of inden wercke ghebruyckt heeft, en dat daer door naderhand de *Grieken* zyn in de meeninge geracckt, van daer, en by hem te zyn gevonden. Aengacnde de vertellinge die *Vitruvius* daer af doet, te weten van 't graf des *Corintische* *Magets*, en den *Teyl*, met haer *Speel-goet* geset op de wortel van 't *Berenclaw*, dit alles komt so eygen, en uytgenomen aerdigh ten voornemen, dat door de behaeghlijckheydt der vertellingh, den meesten hoop sonder verder naerfoeck, sulcx gaerne voor waer aenneemt. Iae my is selve leet dat ick tegens een saeck, soo over een komende met de *Natuur*, schryven moet. Doch de waerheydt moet by ons meer wegen, so oock en is dit de eerste schoone onwaerheydt niet, die by de *Grieken* is te vinden. Maer nu, dese saeck noch wat nauwer onderfoeckende; yemant mocht vragen uyt welke redenen dan dat *Iosephus* dese wercken *Corinthische* noemt? Waer op wy seggen, dat sulcx gheschiet in dier manieren; als of hy wilde seggen, soo-danighe wercken, als men nu *Corinthische* noemt, 't welck blijkt, daer hy seyde, sprekende van eenige wercken der *H. Hutte*, de welcken hy segt de *Dorische* gelijk te zijn. daer nochtans also dit by de 500 Jaer voor *Salomon* was, te gheloooven Staet, ick laet staen de wercken, den name *Doris* noch onbekent, en niet in wesen was, of oock en heeft *Iosephus* misschien int *Griecx* geen ander naem gevonden om de selve mede te noemen, en den *Grieken* te doen verstaen: Nu noch tot nader bewijs, int selve *Capittel* wat voorwaerts daer hy schrijft van den bouwe des *Tempels*, en onder dies van de twee metale *Pilaren* die den *Tyroschen* *Bouw-meester Chiramum* (welcke den *Koning Ironius* van *Tyro* te deser saecke aen de *Koning Salomon* geschickt hadde) maecken, seyde hy dat boven op dese *Pilaren* wierden geset knoppen, als *Lelien* ghegoten, 't welck eygentlijk het *Corintische* 't *hoofstuk* is, alle dit selve wert in de heylige *Schrift* noch immer so klaerlijcken uytgedruyckt, daer geseyt wert: Maer de *Capiteelen* die boven op de *Columnne* waren, die waren konstelijck gemaect ghelijck een *Lelienwerck*, en voorts doorgaens in de heylige *Schrift* waer van den bouwe des *Tempels* vermaent wert, en oock mede alle *Schryveren* (oude en nieuwe) die van de bouwinge des *Tempels* gheschreven hebben, getuygen datse int geheel al van *Corinthischen* werck is geweest, welke maniere van wercken, so men daer wel op let aldoen niet nieuwelinghs en was, of aldaer eerst gevonden, want als wy dese plaetsen van 't verhael vande bouwinge des *Tempels*: met dien van de *H. Hutte* ten tyde van *Moyses* gevallen, wel teghen een houden, wy sullen bevinden, dat dit van *Salomon* in 't meerdeel al maer een gevolgh is, van 't ghene *Moyses* alvorens (naer 't voorwerp by *Gode* ghehoont) met hulpe van den verlichten *Beseleel* gedaen en gemaect heeft. En wort in de bouwinge der *H. Hutte* klaerlijcken van *Pilaren* met hare voeten en *hoofstukken* gesproken; en niet alleen *Iosephus* seyde dat by *Beseleel* veel nieuwe konsten en vindingen wierden bekomen: Maer oock de *H. Schrift* selve ghetuyght sulcx klaerlijck, seggende van *Beseleel* en *Oliab* dat sy allerhande nieuwigheden vinden souden: over sulcx gelijcke onsekerheydt als dit seggen van *Pausanias* heeft, te weten dat desen voorgemelden *Calimachus* (neffens dien) noch d'eerste soude gheweest zijn die de *Marber* door boort, en so dun gehouwen en gewrocht heeft; als nochtans in het tegendeel de *H. Schrift* alle dit den *Beseleel* toe schrijft, so is oock al het ander te achten. Want zijnde dese wercken (nu *Corinthische*) en oock mede de *Dorische*: al in gebruyck ten tyde van *Moyses* wel bet als 200 jaer eer dat de Stadt *Corinthen*, (eertijds *Corcyra* oft soo andere segghen *Ephyra* genaemt) den name van *Corinthen* van eenen *Corinthus* heeft bekomen, welcken *Corinthus* is gheweest den soon van *Pelops*, en *Pithius Thesens* moeders vaders broeder: dit soo zijnde, hoe konnen die dan met recht *Corinthische* ghenaemt werden? sal het eerder benaemt werden naer het gene dat noch niet en is? of sal yemand de moeder naer 't kindt noemen; dit 's ongerijmt. Dit alle aengemerckt, wy bevinden de onsekerheydt der *Heydenscher* *Schryveren* stellingh, en over sulcx, datse hebben ghedooft, die haer soo licht gheloove hebben ghegheven: nu oft schoon door sulck mijn bewijs den juyften tijd der vindinge, en den name der vinder of vinders deser konste heel onseker werden gemaect, daer is weynigh aen gelegen, als de konste maer seker is. Want oock van de *Wereld-schriften*, *Hemel-loop*, *Tellinge*, en *Meerkonste*, de *Vinders* heel onseker zijn, doch dese wetenschappen daer-en-tusschen werden in haer achttinghe hier door in 't minste niet vermindert: Doch is yemandt soo begeerigh om de vindinge deser konste yemand toe te duyen, ons staet (de meeste waerheydt plaets gevende) te gheloooven die by de *H. Outvaderen* ende den volcken *Godts* ghewonden te zijn, en is onder die den verlichten *Bouw-meester Beseleel* wel voor een voornaemsten vinder deser konste te houden. Wy besluyten dan hier mede klaerlijck de oudheydt

heydt van een konstige Bouwinghe (als gefeydt was) bewesen te hebben, en soo noch yets mochte ontbrecken, 't selve sal int volgende van de waerheyd, en ghewilheyd deses konsts vervult werden. En treende uyt de vermoeynisse des Ouderdoms, wy komen tot de Waerheyd; de welcke onveroudet, en door geene langhduerigheyd verflindelijck, door alle Eeuwen heen blinckt, en niet soo duyfter, als de vergetelbare oudtheyd door alle tyden heen gelleept, is op te foecken, noch en sullen om de selve niet behoeven, so vele wits den Letter-druck te doen lyen.

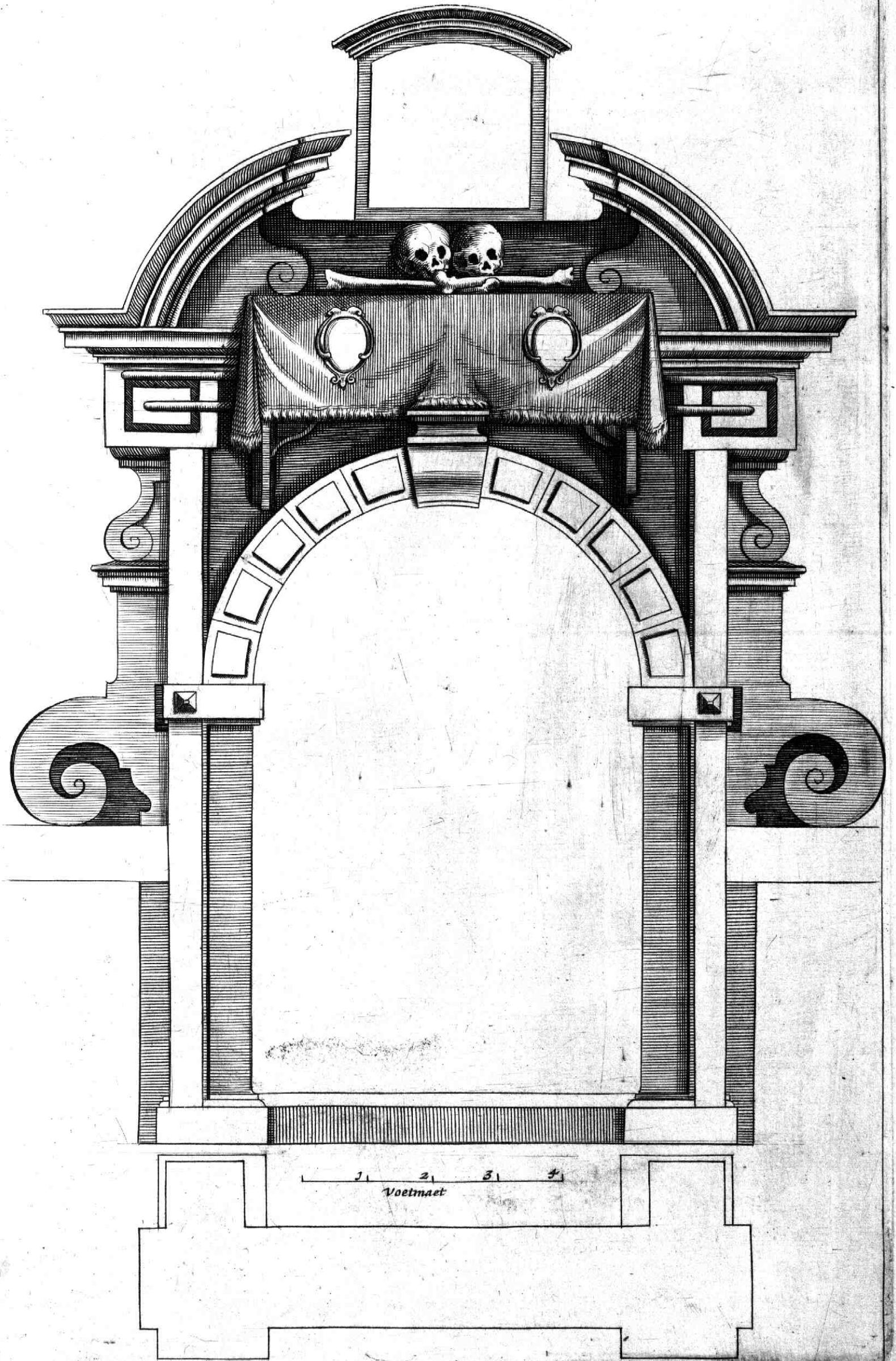
Komende dan te spreken van de waerheydt of gewilheyd der Bouw-konst, Wy seggen dat het is een ware, en wif konstige wetenschap, en niet: als wel by eenighe wert gevoelt, een ydele waninghe, of Sindrift, gheen eyghentlijcke reden, wet, of noodfakelijckheyd hebbende, van dus, of soo te moeten wesen. Maer slechts al wel te zijn, naer dan yders (segh met een oock der onwetenster) gheval, of behaghen is; 't welck wy bewysen sullen, 't geschil dan sal hier niet zijn, offer oock eenige waerheyd is, of van de ydelheyd der dingen in 't ghemeen, want ten aensien van het eenighe waerachtighe en den Schepper alles ydel, en ydelheyd is; Maer of dese konste heeft een waerheyd en ghewilheyd in hare regulen, en oock soo vele als wel andere konste, en wetenschappen die by den Ouden verhandelt, en oock nu bekendt, en in swanghe zijn. dan offe maer is een ydele waninghe, niet hebbende eenighe nootlijckheyd van dus, of soo; maer alles so 't valt. Om 't welcke, en wat van deser sake is eyghentlijck te verklaren, wy sullen eerst eyndtscheyen of bepalen wat de Bouw-konst zy, op datmen verstaet wat en hoedanigh het zy daermen af spreke, de welcke dan bepalende seggen:

*De Bouw-konst is een overste wetenschap, en werckelijcke kennisse, de welcke: te gelijk bevat-
tende alle de deelen der Bouwinghe, en met een overste beschickingh alle de verscheydene saken der werck-
kinge, daer onder behoorende, in haer eynde te samen brengende, leerd wel Bouwen.*

Dese bepalingh dus gestelt zijnde, wy sullen eer wy voorder gaen die noch wat breeder verklaren. Hier moet verstaen werden dat niet het Timmeren, of Metselen, elck alleen is bouwen, maer yder voor sich, 't eene maer timmeren, en 't ander metselen; van gelijcken oock 't Steenhouwen, en Smeden, en alle dergelijcke, dat alle saecken der werckkinghe zijn, en zijn geen bouwen, maer yder blyve het selve, dat hy van sijn eyghen aert zy, maer de samenvoegingh, en gelijcke makinghe, en mede-wercken met den anderen, bestiert door een Overste beschickinghe tot een begeert eynde is Bouwen. de bestiering van dese: zijnde een doende, of werckelijcke kennis, die alle de deelen der Bouw-konst: als sijn de kennisse der redenen, en evenredenheden, bouw-regulen, en formen, de bewegende oorfaken, begin en eynde des Bouws (alle welcke boven de saken der werckinge zijn) bevat, deselve noemen wy een overste wetenschap; om datse alle de verscheyde sakē der werckinge als gebiedende geleyt, en in haer uysterste over-een-brengende: tot het begeert eynt, welck is een vol-bouwinge te samen knoopt. overfulcx den genen die met een kennisse als vooren gefeyt is, 't algemeen bestier, en bewint heeft over den gantschen bouwe, is eygentlick (blyvende in tusschen de Timmerman, Metser, en Steenhouwer, yder dat hy zy) een Bouw-meester, of Bouw-konstenaer. Maer eener die sulck bewint heeft sonder de gefeyde kennisse, wy noemē die tot onderscheyt van de konstigen, Bou-Heer; als sulcx zijnde by macht-hebbing, of Overstéschap, gelijk gemeynlick by ons de Stee-Fabrijcquen alsulcx sijn. Welcke dickwijl so veel van 't pit der sake weten, als een blindē Mol. En of nu, dat dickwils gebeurt: sonderling in gemeyne Burger-bouwen, dewelc so veel waernemens niet en vereytschen: of den Metzelaer, of den Timmer-man sulck bestier aen sich trect, en onderneemt, so moet verstaen werdē dat dit niet en is eygentlijck het Ampt oft 't doen van een Metser, of Timmer-man, want dat is, maer metselen, en timmerē. 't welcker uysterste eynde de Bou-konst maer stucx-gewijs bereycken, maer voor so vele als hy Timmerman, of Metser sulcx gedaen heeft, heeft hy bedient 't Ampt van een Bouw-Meester. doch naer de mate van sijn wetenschap, want het en zijn al gheen Kocks, die lange messen dragen, dan dat sulcx geschiet, en is niet al oneygen; Want alle dese Timmeren, Metselen, Steenhouwen, Leydecken, Schrijnwercken, Smeden, Glazemaken, en dergelijcke handwercken, zijn alle saecken der werckinge, en behooren eygentlijck onder 't Bouwē, als haer opperste ^a geslacht, waer van zy ^b afkomstē zijn, en door dies den anderē vermaegschapt. Maer de Meet-konst, Deurschouwing, Schijn-beschryving, of Schilderen, en Beelt-houwen, zijn de Bouw-konst vermaegschappende in evenen grade, dan nietemin, laten sich dickwils, en doorgaens tot, en onder de selve buygen, en ghebruycken. Nu valt noch te segghen dat hier eyghentlijck te pas komt, nopende 't beduncken van eenighe, welcke meenen dat een Bouw-meester oock noodtlijck of een Timmerman, Metser of Steenhouwer, of wel alle drie behoort te zijn, of immers dat het beter waer, waer op wy seggen neen, noch en heeft oock in 't minste geen reden van nootfaeckelijckheyd, en al-hoe-wel dit uyttet voorgaende volcht, en genoegh te bevatten is, wy sullen 't evenwel om genoegh te doen, wat naeckter verklaren en dat met dese redenen, ten eersten: vermidts d'onmeughlijckheyd alsoo alle wetenschap niet by een mensch te deghen bevat, en gedaen kunnen werden, ten tweeden, vermidts d'onnootfakelijckheyd selve, want als by den Bouw-Meester, maer alleen de eynde waer in de werckinge haer in 't bouwen versamen, wel verstaen werden, is ghenoech, en in dit te verstaen en komt niet te pas, noch de kundschap der werck-tuygen, of oock hoe die te gebruycken, of alle derghelijcke werckelijcke saecken, want alle dese volgens 't voor beschreven eynde des bouw-Meesters, daer den Metser, en Timmerman en allen andere naer gewrocht hebben, al volkomen en gedaen zijn, en schort maer de samen bringingh; Over sulcx 't is genoegh, als den Bouw-meester maer klare kennisse heeft van deser werckingen eynde. doch soo hy oock deser sake yets kundigh is, en bevat, 't geeft eenige meerder gereetheyt. Hier mede genoeg, en wy gaen voorts en komen tot ons gefeyde bewijs, 't welck wy door drie wegen sullen hervor brengen, en eerstelijck door de nootfaeckelijckheyd des ghebouws teghens 't welcke geen ontkennen valt. Want dewyle het bouwen al vorens gheseyt is, is de derde nootfaeckelijckheyd onses levens, welcke door den noot-dwangh om sich tegens alle buyten ongemack te verskeren, tot de kennisse der menschen ghekomen is, en uyt dies zijn oorsprongh en begin heeft ghenomen. Wie kan met reden segghen dattet maer een ydele wetenschap is? ende noch meer, gelijk de menschen en oock d'huys-gefinnen vermenighvuldighden, en meerder wierden, alsoo is dese nieuwe konste benoodight geweest, sich oock te meerderen, en grooter sake te ondernemen, werdende intusschen aldoende door de samen handelingen, en oeffeninge, de vernufften oock verwackert, sulcx dat alles welckx eerste rede was door de noot oock een seeckeren reghel en wegh, door 't ghebruyck bekomen heeft, en of ons schoon vande eerste noot-reden gheenighe gheschrieten, of overblijffelen en zijn ghebleven, nochtans kunnen wy de selve in de beoeffeninghe der konste, wel bemercken, en inder daedt ghewaer werden hoe-danigh, en welcke die zijn gheweest. want ons af te scheyen, te beslyuten, grooter en kleender, naer meer en min ghesin; inganghen, en lucht-gaten, mede heyrstede, ende leggher-plaetsē in dien dit alle zijn nootfakelijcke, en noch sedert de samen-wooninghe der volckeren, en 't Stee beslyuten oock meerder benoedingh, want willende soo groote plaets beslyuten, welcke de lenghde der balcken niet over konde recken; hier zijn in de voegingh, en elders stijlen gestelt geweest, tottet selve is men oock gedronghen geweest, in de opene zyden der galderijen, en voor-portalen. seker heeft dit weten geen waerheyd, 't welck bevat ware, en noodtlijcke saken, so weten wy daer geen. Maer nu komen wy tot het geen, over welcke de reden gheleydt van het oordeel, het gebiedt, en de keure heeft aengenenomen; de welcke, gelijk als alles bestaet in maet en gewichte, door het wicken, en tegen een houden der dingen, en saecken, die uyt een gront ontstonden tegen dier beweeghden, heeft ghevonden de ^c evenredenheyd; hier is voorts uyt ghevolght de Bouw niet alleen of grooter, of kleender; maer oock of kostelder, of slechter, of stercker te maecken. En door de

^a Genus.
^b Species.

^c Proportio
Analogia.

noot had geleert ingangē, lucht-gatē, en heyrt-ftede te makē, daer heeft de rede gewefe waer, hoedanig en van wat grootte, en oock mede 't eerfte enckel ruym, gheleert te verdeelen, of te verfellen met meer plaetsen, uyt welcke de forme des gebouws eyndlijck is herkomē, en gelijk ons hoofd, neufe, mont, en alle eenige en voorneemfte leden int midden zijn, alfo heeft de natuurlijcke reden oock gewefen den ingang en voorneemfte, en alleen wefende plaetsen, 't midden te gevē, en weder de zijde, en eyndel-plaetsē te paren als vleugelen, armē en handē. nu de ledē van defen hebben oock redelicke hervorminge becomē, en daer de noot ftijlen maecten, daer is by gecomē, maet, form, plaets, en getal; alle 't welck fo lang verbeteringe heeft gehad, alffer verbeterende redenen gevolgt zijn. tot datmen eyndlijck tot de uyerfte fchoonheyt is gecomē, en waerachtelijck het ronde, 't welck de pylaer toegevoegt is, is de volmaeckste gefalte van alle wis-konstige forme, en nochtans om bewegende redenen, is de ^dpoite echter vierkant gebleven, en voorts wat heeft oock meerder over eencomē met de natuur, als die te geven ^evoet, ^fhooft, en ^glijf, en menschelijcke redens lengde. En voorder noch, die weder tot verfekeringe met ^hoverbalcken, en ⁱftijl banden famen te binden en daer boven de ^krust-plaet voor de dwars bintē welcke voor dē water-drop verfekert wiert, met de boven ^lhoornig overstekende dack-lijst, en weder willede de Pylaren meerder verheffinge geven, men heeft tot behulp de ^mzoole, en ⁿvoet-ftijl gevondē, en nopende der ^otuffchen wijde der Pylaren, uyt de eerfte redē des Bouwers, men heeft niet een Pylaer, maer de tuffchenheyt het midden gegeven. waer uyt volgt, altoos oneve vacken, maer evenc ftijlen te moeten zijn. Maer de breedte der tuffchen-wijde heeft fijn maet gekregē na den macht des ftijls, bestaende uyt zijn dicte, oock gemerck nemende op de last des over-balcks, en willende meerder wijde hebbē, men heeft de ^pboogē en ^qboogposten te hulp genomen, maer fiet eens welc een fchoonen faeck en hoe nauw oock gefocht de even-redenige grootheyt der lichten tot hare plaetsen, hebbense uyt de waerneming der Son, en daghlicht-fchauwen gevonden, en de wintftreken hebben met onderfcheyt voorfte, en achterfte doen kiezen. Siet dit fijn de redenen en bewegende oorfaken, door, ofte uyt de welcke de eerfte vindere, en waernemers der konfte, de oorspronckelicke, en eerfte ^rbeginfelen hebben genomen, en erdacht. Ic geve nu den wederfpreker felve te oordeelen, of in dese eenige waarheyt, of gewilligheyt van natuurlijcke redenen ontbreect, om voor een fuyver verftant bevat te werden, blijft hy hertneckig? Ic houde voor alle redelijcke, nu door dē weg des redens, en voorens door de nootfakelijckheyt, genoeg myne meeninge en gefeyde, verklaert te hebben; Nu fullen wy leggē van de gebruycken, dewelcke waerse aflaten de redene te volgen fonder onderfcheyt goede, en oock quade faken tot fich trecken. Door 't gebruyck en de oeffeninge dan heeft dese konft gevordert, en oock cenige vafthigheyt becomē; 't welck is gefchiet, vermits de vlytigfte waernemers, onder de eerft-volgende in dier konfte, de eerfte vonden, en beginfelen van dien, welcke hen ter handen gecomen zijn; hebbē of met proevelijcke redenen verbeterd, of bevestigd. En voorts uyt, en van de felve fekere forme en regulen famen gestelt, 't welck alfo 't door 't verspreyden by eenige, en oock vele gelijklijcken wert beoeffent, en ter hant getrocken, heeft oorfake gegeven dat door dese famen oeffeninghe, en gemeene ter hand-treckinghe de konfte heeft becomen een gantsch fekeren en vatten voet, beydes in hare regulen, en formen; dan alfo dese oeffeninghe gefchiede by verfcheyde geflachten, talen ende volck, 't is oock gevallen datse in haer regulen, en gestelde formen, alhoewel nochtans gegront op een en de felvige beginfelen, hebben gefcheelt, en verfcheyden geweest, welcke verfchelinghe oock met onderfcheydelijcke namen by den nakomelingen fijn onderfcheyden en genoemt geworden, of naer de plaetsē daer die waren gevonden, of dan die de outste gedenckenisse van 't gebruyck deffelfs hadden na gelaten; Als *Barbarifche*, dat 's woefte of onregelde, fo genaemt van de *Barbaros*, met welcken name de Oude Grieken alle buyten volckeren plegen te noemen, rechts gelijk als wy hedenfdaegs de volckeren van beyde de Indien, ende die van *Guinea*, *Angola*, en *Brasiliën* alle te gelijk Wilde noemen. *Attifche* van het lant *Attica*, *Dorifche*, en *Jonifche* van de landen *Doris* en *Ionien*. So oock mede *Tuffchaensche* en *Corintifche* van *Tuffchana*, en der ftadt *Corinthen*. Alle welcke verfcheyde foorten ofte wijfe van Bouwinge: alfo zy in hen beginfelen (als vorens gefeyt) noch oock in hen Ampt en eynde niet en verfcheelde, maer over een quamen, zijn by de vernuftigste der Bou-Meesteren des naerder Eeuws (onder de welcken wy de overgebleven fchriften van onsen *Virruvius* bekennen) forgvuldelijck en met allernauwste waerneming en op-merck by een verfaemt en vervangen in vier wyfe of foorten, als *Tuffchaensche*, *Dorifche*, *Jonifche*, en *Corintifche*, welcke alffe waren gefchickt, dat blyvende yder in zijn forme fuyver en onverandert, men altoos van grover tot teerder, en teerder voorts ginck, en door fekere algemeene regulen, nopende hen gebruyck daer by gegeven, de felve als bereyt en bequaem gemaect, om teffens ende te gelijk in een bouwe (doch met onderfcheydelijcke fchickinge) gebruyct te werden. Boven dien heeftmen in de aller bloeyenste Eeuwe des Roomschen Rijckx, noch een nieuwe of effer foorte of gefchick van Bouwe (vermenght uyt eenige der voorgenoemde foorten) famen gefet, welcke naer haer famen fettinge, heeft den name van *Gemenghde*, maer naer *Roomen* de plaetsē haerder vindinghe of eerft ghebruycte, de *Roomfche*. Hier merct den onzijdigen Leser wel in hoedanigen fchickelijcke wyfe dese konfte al deur fy gheclommen, en gevordert, welcke door de gebruycken, en gemeene oeffeninge der vlytigste fo fekeren wert, en vafte regulen heeft becomen, dat de felve fijn noch te weer spreken, ofte te verbeteren. Ick late staen te wroegen van eenigen ongewilligheyt, of onwaarheyt. En foudē dese gewiffe waarheyt, welcke deur noodfakelijcke, natuurlijcke, en wis-konstige redenen is bevestigd, vafte proeve houdē, wannermen onse konstige bouwinge, en haer regulen, vergeleke tegens de *Barbarifche* (herkomen vande *Gothen*) van onsen tijt, welcke tot onlangs voor onse Eeuwe in dese Landen alomme is in fwange, en gebruyk geweest. Nu door 't betuygen van fo vele wichtige redenen, bewefen hebbende onse konstige bouwinge te hebben een gewiffe waarheyt: willen 't felve met de Achtbaerheyt van eenighe aengetrocke getuygenisse uyt de H. Schrift vorder bevestighen. doch eer wy daer toe komen, fullen kortelijck betoonen dat de Bouw-konft niet alleen en besta uyt het noodfakelijcke, als makende een huys; Maer oock boven dien konstigh en uytstekende moet zijn, 't welck in de bouwinge der H. Hutte en oock *Salomons* Tempel blijkt, in welcke de mogentheyd Gods, als met een uytmuntentheyd, van konft, nieuwe vindinghen, cierlijcke gefnede wercken, en kostelheyt heeft al heerlijck willen uytsteken, en den sterffelijcken door dies als met een verwonderingh verbasen, en alfo tot hooger aendacht trecken. De natuurlijcke reden wijft sulcx als noch in Kercken, Raets-huysen, alle gemeyne gestichten, en oock aensienlijckster borgeren gebouwē vereyscht te werden, Komende nu tot ons gefeyde, Ick vrage (achterftellende de onderwyfing *Noes*) als den Heere in *Exodus* sprekende van *Bezeleel*, seydt; Ick hebbe hem vervult met de Geest Gods, met wijfheyt en vorftandigheyt, ende ^bkenniffe in alderhande werck omme te verdencken alle dingen diemen konstelijck maken mach; of dit nu een waerachtige verftandelijcke wetenschap fy geweest? of maer een gewaende ghewiffelijck een ware. en wie fou derven anders dencken? dit felve wert eenig Capittelen verder noch weder herhaelt als volgt: *Al-*

d Pylaer-ftar.

c Baze.
f Capitteel.
g Tronco.
h Architraves.
i Epichicos.
k Thrize.
l Cornic.
m Zocco.
n Stilo bato.
p Pede ftijo.
o Intercolomnie.
p Archi &
q Imposta.

r Principio.

Genef. 27: 26.
27: 31. 35.
2 Reg. 7.
3 Reg. 8: 9.
1 Par. 17: 29.
2 Par. 7.

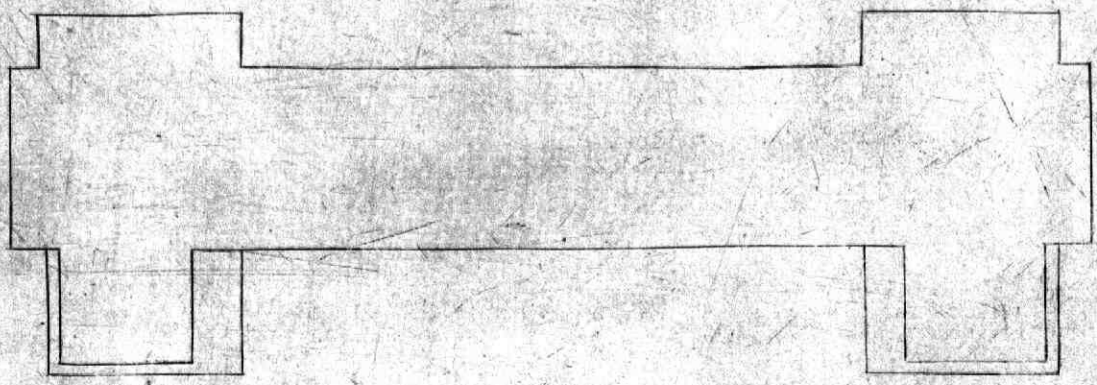
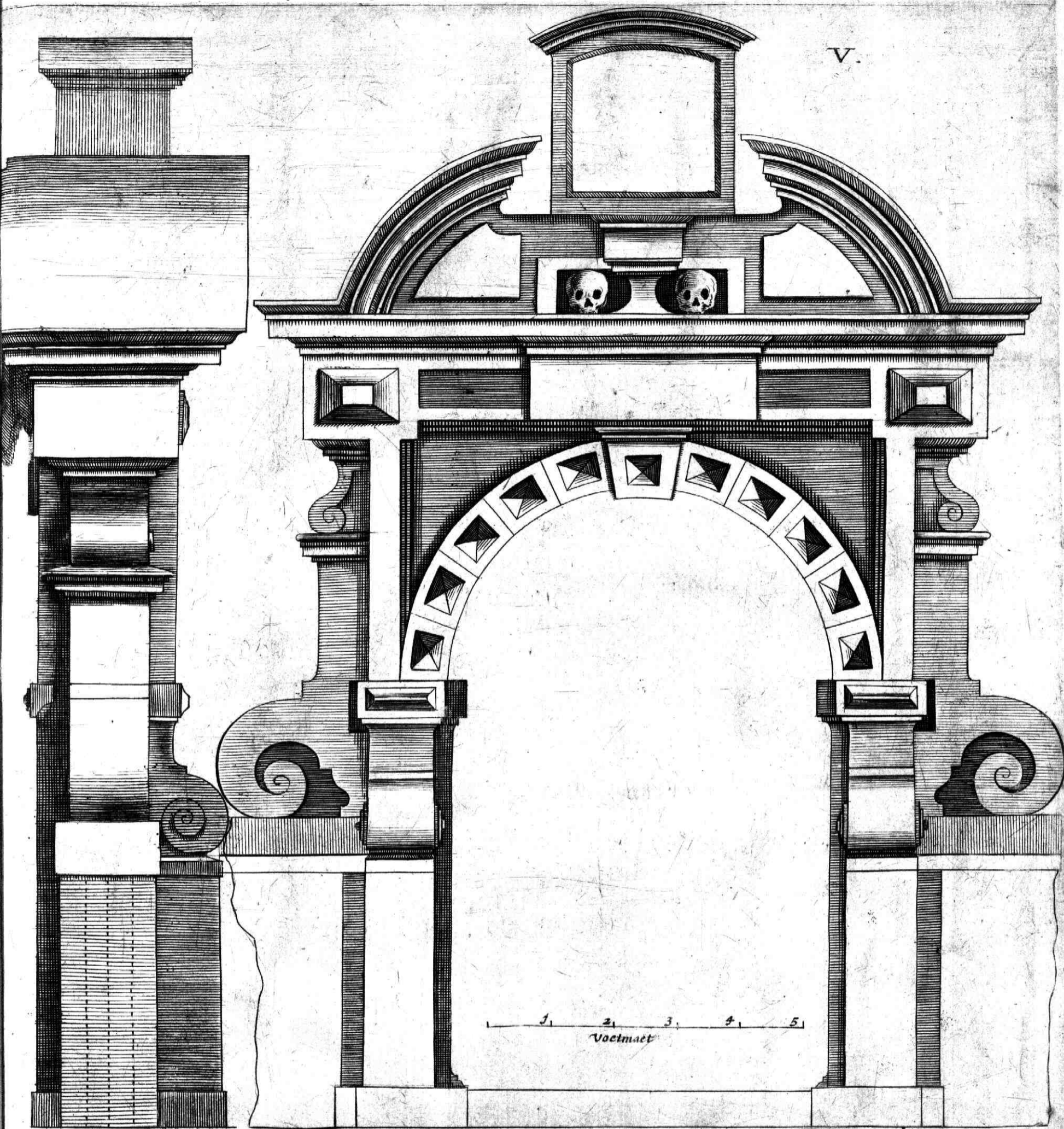
Exod. 3: 3.

Exod. 36: 1.

3 Reg. 7: 14.
2 Para. 2: 13.
Efaï. 3: 3.
Ecclef. 38: 28

Alle

V.

Alle konst bestaende uyt gewisse, seeckere, en waerachtige kennisse; heeft een waerheyt. De Bouw-konst, bestaet uyt ghewisse, seeckere, en waerachtighe kennisse: Soo dan, de Bouw-konst heeft een waerheyt.

MAer nu der *Bouw-konst*ens oude en waerheyd daer zijnde: Wy zijn gekomen tot te bewyfen hare waerdigheydt, en wat kan ons doch lichter vallen? Alle waerdigheydt is eyghen, of vreemt. Eyghen waerde, is die wy noemen achtbaerheyd; welcke vermits zijn eygen waerde, sich selven achtigh baert, en dese is altoos waer; maer vreemder is die, welcke door 't ghevoelen van anderen van buyten aen komt, en wy achtige noemen welcke beyde is waer, en valsch: Ware, die uyt waerheydt bestaet: maer valsche, die uyt gewaende herkomt. Spreckende eerst van de eygene waerdigheydt en die sich selven achtige baert; dewyle wy vande Bou-konst bethoont hebben hare ontwijffelbaere oudheyd, en van Gode of zynen volcke herkomē te zijn, en oock mede bewesen een soo sekeren waerheyd van dien. Seker wie sal een meerder eygen waerdigheyd vereyffchen? ende de dese niet genoegh zijn? Nu nopende hare achtighe, welcke op dese eygen waerdigheyd is gegrondt, wy sullen om tijdt te winnen, weynighe doch heel sekere her voor brenghen. En eerst den waren God heeft in en door dese konste willen ge-cert zijn, ende zyne glans en Mogentheyd als verbeelden laten. En tredende lager trappen, en menschen gangen, indien wy weder de paden der outheyt doorliepen, en van de eerste tot de hedendaeghsche Eeuwe af traden; wy souden eer den Leser vernoegen, als, aen voor-beelden ontbreecken: Maer ey! staet eens maer een weynigh, en siet in wat achtige die in de tijdt van *Salomon* is geweest, en wat werck van den Bouw-konstnaren is ghemaect, de welcken versocht van den eenen Koningh tot den anderen zijn in eeren op-gheklommen: en wordt den Bouw-meester *Hiram* van den Koningh van *Tyrus* selve zijn vader genoemt. Wat ware al her voor te halen vande *Afsyrier*, *Perfen*, en *Egyptenaren*: doch met verster geheugnisse gedencken wy de *Grieken*, en sullē wy spreken van de heerlijcke Bouwen van *Piricles*, wiens Bouw-meester *Phidias* een ^awrocke zijnder nyders is gheweest, oft sullen wy des ^bWerelts Dwingh-heers wonderen *Dinocrates* her voor halen, en van zynen wonderen ^c*Athos* seggen: maer noch een naerder Eeuw sal ons bekender zijn. Siet de Roomsche volckeren wat een werck hebben sy van de *Bouw-konst* en hare Bouwinghe ghemaect, welker opperste bewint onder den name van ^dBouw-heeren hen allerdappertste mannen altoos is bevolen geweest: Waer uyt zijn ghevolgt soo over machtighe wercken, van de welcke noch vele ten spyte des slytenden tijds hen hooft en hoornen, door de af-gebrande affche en puyn-hoopen op steecken, en siet een allerliefste neve, en behouden sone *Augusti* is onledigh met den Bouwe der Speel-plaetsē noch hedendaeghs met zijn ^anaem genoemt, en voorts alle de na-zaten der *Cesars* hebbens geen onwaerde geacht hen met dies te bekommeren. En onder ander *Vespasianus* heeft der ^f*Gotthen* spijt het wondere *Coliseum*, of *Schouw-hof* ghebouwt, en meest alle volgende hebben niet min ghedaen, van den welcken ons zijn nae gebleven soo vele wondere wercken, als Tempels, Hoven, Baden, Schouw-hoven, Speel-plaetsen, Zeegh-boghen, Ren-banen en Graven, van de welcke eenige al gantsch vervallen, ende mede ander noch tē deele in wesen zijn, en van den Beschouweren niet sonder verwonderingh besien werden. Alle dienende tot een seker bewijs, in hoedanighe achtighe de Bouw-konst by hen is geweest, dat eyntlijck de magere Eeuwe *Constantini*, nu bedurven door de oorloge, gedwongen is geweest uyt de vervallen Steen-hoopen, af-gebroken leden, en gheroofde Bouw-stucken; den eersten Christen Keyser een Zeeghboogh van verscheyden lappen t'famen geset, te bouwen: hier mede dan genoegh tot bewijs van de waerdigheyd, en achtighe deser konst ('t leste van ons voor-gestelde) waer mede, als mettret voorgaende, wy houden in overvloet, en ghe-noegh bewesen te hebben, de oudtheyd, waerheyd, en waerdigheyd der Bouw-konst: 't welck wy houden een aengename faecke te zijn, en hebbent gheacht voor een bequame, en schickelijcke ordeningh, eerst klaerlijck te spreken van het ghene waer door yet zy, voor dat wy komen tot de dingen, die daer door zijn en haer wesen hebben: omme also, door de eygen-waerdigheyd, en t'aenmerckelijckste des Saecks, den Leser tot aendacht en opmercken te trecken: Want bevattende uyt-tet verhael der oudheyd en waerheyd, eensdeels de oorsprongh, en vroege beginselen, ende de wyse van Bouwen der eerste tyden, als oock mede de redenen die een konstige Bouwinge vereyffchen, en mede merckende de verscheydenheden door de gebruyckē herkomen: en weder dien vergelijckende by den Bouwe des tegenwoordigen tijds; seker, hier uyt sal volgen een onderscheydelijcke kennisse, welcke den vlytigen Aenschouwer van dese *Bouwinge* onses tijds, sal doen met smaek, en oordeel onderkennen de schickelijcke Gebouwen uyt de Barbarische, en sal also yder van de genen de wy vervolghens in desen Boecke sullen vertoonen, ontfangen de eygen eere, en lof die hem toe komt.

Nu 't is gantsch bekend dat onlangs voor onse Eeuwe: 't welck wy vollerhands uyt alle oude gestichten bemercken, alomme in dese Landen een seer Barbarische wyse van Bouwen is in gebruyck geweest; den welcken vande *Gotthen*, en *VVandalen* (die met een ingedroncken haet, het Roomsche Rijk, en alle gedenckenisse van dien, trachten te verdelgen en uyt te roeyen: oock dese maniere van Bouwen al vreemt, en verbaftert vande oude, en voorige wyse, in plaetsē vande ware hebben ingedrongen) is herkomen, en vermits eenige gedurigheyd der selver Heerschappye in Italiē, en Lombardien, is in so vasten gewoonte en gebruyck geraeckt, dattet een nieuwigheyd heeft geschenen als korts en effen voor onse Eeuwe weder in eenige van onse Steden, de oude maniere van Bouwen (welcke eenighe jaren te vorens onder de Konst-lievende *Pausen* op de been geraeckt was) heeft sien her-voor-brenghen, en gebruycken: de welcke wy alnoch onder de burighe Ghebouwen, rechts als een seltsaemheyd zijn uytsteken: Waer uyt oock de dolinghe en het gemeen gevoelen is ontstaen, de outste wyse van Bouwen, rechts als een nieuwigheyd te houden. Maer nu desen onsen tegenwoordige bloeyendē tijdt: inde welcke wy de waerachtige *Bouw-konst* zijn als errysen: geeft ons de selve soo vollerhands, van de welcke de aensienlijckste en merck-waerdigste, die in desen Boecke verthoont en voorgedraghen sullen worden vaste bewyfen zijn, dattet te hopen staet de *Bouw-konst*, met sulcke schreden voortgaende weder op haren hooghten trap te sullen geraecken, en sal also uyt de volgende daet, de eygen-waerdigheyd der *Bouw-konst* van de welcke wy vorens breetlijcken gesproken hebben, blijcken en bekend werden. Maer om nu bysonderlijck te spreken vande Bouwinge van onsen tijdt, 't selve sal doorgaens desen Boeck gheschieden, en der selver eygentlijcke in-houd zijn: En met der selver tegenwoordige naeckte af-beeldinghe, so der gronden als op-stallen alles ten sekertsten gedaen op zijn maet, in so kleenen forme doenlijck zijnde, vervolghens in orden vertoont en voorgedragen worden; waer uyt wy hopen den vlytigen Beschouwer genoegh en vermaeck te sullen scheppen: mogende naer zijn wel-gevallen en eygen selfs oordeel, dese onse tijdsche Gebouwen, by die vande oude vergelijcken, ende de selve met de ware redenen der wilkonstige Bouwinge proeven, en naer meten. Biddende alleenig dese onsen Bouwe eenige nootfaeckelijcke gebreekinge te verontschuldighen; so vermits onse weecke en Moerachtige gronden (al-hoe-wel geheyd) noch niet alle toe en late datmen geerne soude willen, als oock vermits in dese landen alle steen van so juysten en begeerden grootte, als wel by den ouden is geweest, niet en zijn te bekomen; boven dien heeft onsen Bouw-meester, staende onder de Bouw-heeren, en zyne Meesters, oock dickwils benepen, en gedrongen geweest: meer haer believē, als zijn selfs geweten te volgē. So vele heeft ons goet gedacht die te verontschuldighen: maer om weder ter ander zyde deselve te loven, en met prynghe hooge te verheffen, dat en sullen wy niet doen, dewyle alle goede saecken sich selven pryfen, maer sullen 't selve met meer eeren, en benoegen vandē konst-verstandigen beschouweren verwachten: 't welck wy ten hooghten wenshende. Wenschen allen verstandelen lief hebben der ware Bouw-konste, en alle den ghenen die desen onsen by-een gebrachten Bouwe, en arbeidt met verwaerdighe sullen sien; heyl en voorspoet;

Genef. 25. 26.
17: 31. 35.
en 40.
2 Regum. 7.
1 Paaral. 17.
en 29.

2 Par. 2: 13.

Plutar. in Pe-
ricles 9 en 10
a Piricles wert
vā sijn nyders
vetweten, veel
onbehoorlikē
handels met
Phidias te
hebben.

Vitr. libro. 3.
facia. 66.

Plutarchus. in
Augst. 9.

Serl. 4. boeck

Cap. 4:

b Alexander

Koningh van

Macedonien

Monarch.

c Athos een

berg in Griec-

kē land, welc-

ke *Dinocrates*

wilde tot een

menschelijck

gedaente ma-

ken, houdende

in zijn eenen

hantē volck-

rijcke Stadt.

d Ediles.

e *Marcellus*.

f *Theatrum*

Marcelli.

g Niet tegen-

staede alle ge-

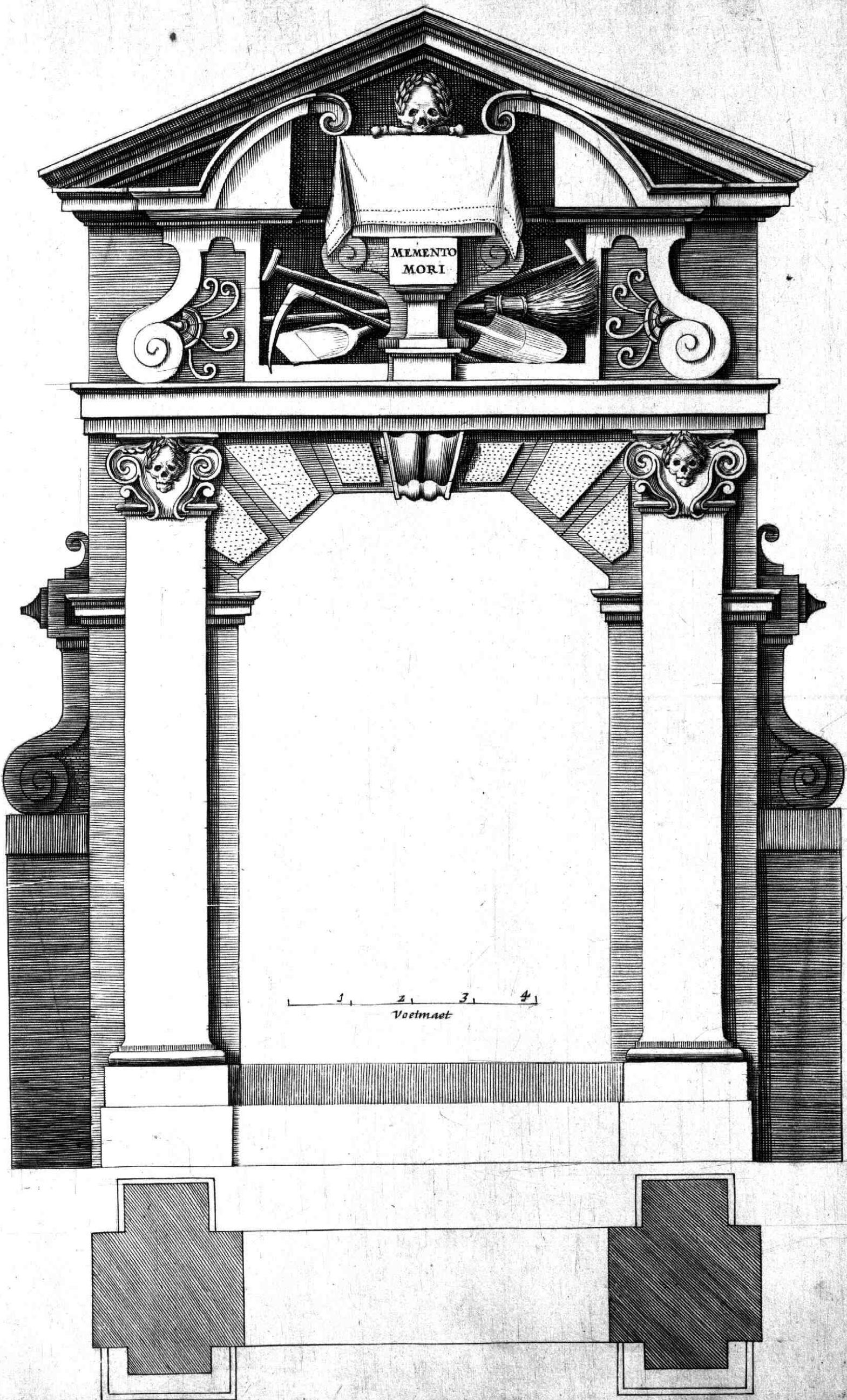
welt der *Got-*

then en heb-

bent noyt ge-

heel om verre

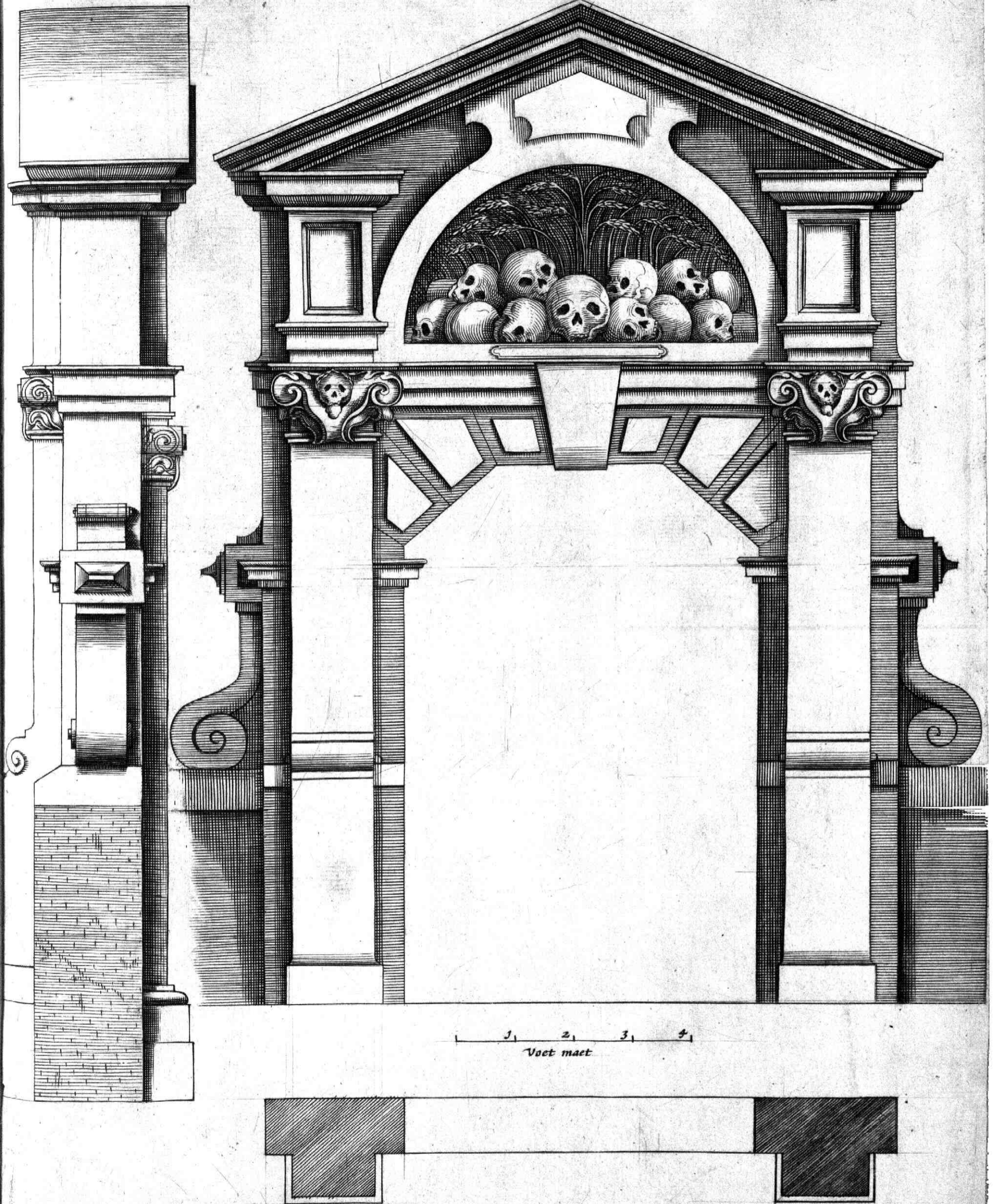
konnē krygē.

't Leven van
M^R. HENDRICK DE KEYSER,
 in zijn leven Bouw - Meester der wijtver-
 maerde Koop-Stadt A M S T E R D A M .

Aer dien wy dus breet wijdloopigh hebben gesproken van de eygendomme en waerdigheyt der Bouw-konst, vande welcke als van een seer vruchtbarige voort-brengster en moeder, doch geteelt met verscheyde Vaders, alle gestichten en gebouwen int gemeen (daer onder oock dese) zijn voorts ghekomen, en als van de selve gebaert hen oorspronck hebben. So sal met allen wel voeghlijck zijn alhier oock mede eenighsins te verhalen 't leven vanden ghenen, welcke dese onse tijdsche Gebouwen int bysonder als vader heeft geteelt. 't Welck wy hier vorens hebben te doen, doch niet naer de waerde van zyne verdiensten, maer eenvoudigh en kort, en maer voor den vreemden en die zijns gantsch onbewust zijn, en geen kennisse en hebben: want onder zyne Burgeren zyn de daden, wercken, name en bekentheyd noch alle soo versch en van foodanighe achttinghe, dat mijn onghoeffende Penne de genoeghsaemheyd van dien, aldaer niet en soude kunnen bereycken. Komende dan tot ons voornemen, het schijnt dat de ghene die dese onse Landen eerst beseten en bebouwt hebben, in 't kieser van begrijp en stichten der Steden, de vruchtbaertste plaetse en aerde hebben uyt gepickt, rechts offe gevoelden, dat of door foodanighe goede aerde en vruchtbaerheydt oft andersins door 't menghtsel der Lucht selve als oorfaeck van dien, schranderder en bequamer menschen souden werden voorts-gebracht: 't welk niet buyten reden is, en eenighsins in onsen konstenaer diens leven wy vorens hebben te beschryven, waerschijnlijckheyd heeft: want desen onsen vermaerden Konstenaer *Mr. Hendrick de Keyser*, welcke beydes so konstigen Beeld-houwer als Bouw-meester is geweest, is gheboren binnen de Stadt Vytrecht, welcke Stadt in ouderdom geenighe verre of by-gelegene Steden in dese Landen en wijckt, maer in 't alghemeen voor eene der oudtste van dese gheheele Land-streke wort gheacht, diens vette kleye en omgelegen vruchtbare Landouwe, daer toe als vorens geseydt is de oorfaecke ghegeven heeft: Onsen konstenaer dan is gheboren gheweest in 't jaer ons Salighmakers 1567, sijn Vader die genaemt was *Cornelis de Keyser*, is geweest een Kistemaecker, en 't schijnt wel of door sulckx, te weten de Schrijnwerckinghe, welcke onder 't Bouwen als faecke der Werckinge behoort, onsen Konstenaer mach eerst toe-gangh tot de Bouw-konste ghekrege hebben, of andersins door de konst liefde des Vaders toe-gestiert, of oock wel door eygen genegentheyd en over-een-kominge met dier konste mach aengeraeckt zijn: Voorts onder zyne Meesters is wel de voorneemste geweest de vader van *Abraham Bloemaert* Schilder tot Vytrecht, zijnde een Beeld-houwer, by de welcke onsen *Keyser* in de Bouw-konst dapper heeft toegenomen, en seer heeft ghevordert: boven dien is hy oock in 't Beeld-houwen seer uytnemende geworden, ende gantsch vast in 't Bootseren, deur 't welcken hy oock in so goeden, en meerder achttinge is ghekomen als yemand van zynen tijd, volghens 't welcke hy oock in 't jaer 1594, zijnde nu een man vast inde 27 jaren, tot Bouw-meester der wijdtvermaerde Koop-stadt Amstelredam is aengenomen, seker een schoone en gewenschte faecke voor zyn konste; hebbende vermits den aanwas, toenemen en vergrooten van dese bloeyende Stadt: rechte gelegentheyd en volle stoffe om in zyn konste, vermits d'ervaeringe te vorderen en toe te nemen, 't welck hy sich oock dapper heeft bevlytigt, en in verscheyde wercken die hy gedurende zyn 27 jarigē dienst heeft bewesen en bethoont, en heeft binnen desen voorschreven tijt menigte van Gebouwen, so gemeene als bysondere af-gevaerdigt, en vele groote wercken gedaen, van de welcke binnen Amsterdam de voorneemste wel zijn, de Zuyder-Kerck, de Beurs, de Ian Roompoorts Toorn, Haerlemmer-poort, Noorder-Kerck, en de Weste-Kerck, over de welcken hy gestorven is, doch vande gene die hy buyten Stads gedaen heeft, zyn des

des Princen van Orangiens Graf, en 't Stadt-huys tot Delf wel de voorneemste, boven desen heeft hy noch een ontallijcke menigte van mindere en bysondere Gebouwen en Burgers-huysen voltrocken, aen welcke alle zijn groote vlijt en vaerdigheyd blijkt. Eyntlijck hy is tot groote schade voor de Konst inden jare 1621 den 15 May binnen Amsterdam in 't 54 jaer zijns ouderdoms deser werelt over-leden, hebbende al vorens ontrent een maendt het bedde gehouden en aen de Koorts sieck geweest, hy is in alles een prijs-waerdigh man en wonder vlytigh en wacker in zijn konst geweest, en heeft door de selve oock soo hooge en meerder achtinge bekomen, als wy niet en weten dat yemandt voor hem gehad heeft, en seker hy is den genen geweest door de welcke de konstige Bouwinge in veel manieren is her-refen en op-ghekomen, sulckx dat de konst door zijn vlijdt by naer als tot een ghe-woonheyd geraeckt is, en is door sulcx by den konstenaren van synentijd seer in achtinge en met allen wel-ghewillet geweest, en heeft onder andere seer gemeensame kennisse ghe-hadt met den konst-rijcken en seer vermaerden *Goltius*, als oock met *Abraham Bloemert* tot Vytrecht, en sonderlingen met den wonderen *Cornelis Ketel*, alle Schilders van grooter vermaertheyd. Voorts is hy een man geweest in zijn manieren niet groots, heel goet-aerdigh en vreedsaem, en gantsch willigh en bereydt om yder met zijn konste en wetenschap behulpig te zijn, en voort te helpen; waer door hy dan by allen liedē van meerder en minder Staets seer is bemint geweest. Oock is hy geweest een sonderling liefhebber van 't Vaderland, ende de Gods-dienst gantsch toe-gedaen: en voorts in 't geheel een man van goeden Burgerlickē leven. Hy is gehuwd geweest, en heeft naer gelaten vier Sonen en twee Dochters, de oudtste vande Sonen ghe-naemt *Pieter de Keyser*, nu een Ionghman op 't beste van zijns levens, welcke in des Vaders boesem inde Bouw-konst is op-gequeeckt, en des selfs voetstappen ten hoogsten be-yvert, en na treedt: Bediend als nu het Bouw-meesterschap inde plaetse zynes overleden Vaders, den welcken hy oock in 't selve Ampt ghevolght is. Den anderen Soon *Thomas de Keyser*, de welcke al-hoe-wel in de der Bouw-konste onderwesen, en heel kundigh, volghens 't ghene van hem te sien, heeft sich t'eenemael tot de Schilder-konst begeven, inden welcken hy niet min dan zijn ouder broeder, sich een Soon van sodanigen wackeren Vader bewijst te zijn; sulcx dat het schijnt even als hadde onsen Bouw-meester zyne naer-komelingen de Konst als een Erfdeel naer gelaten.

L O F - S O N N E T,

Op de Doodt van

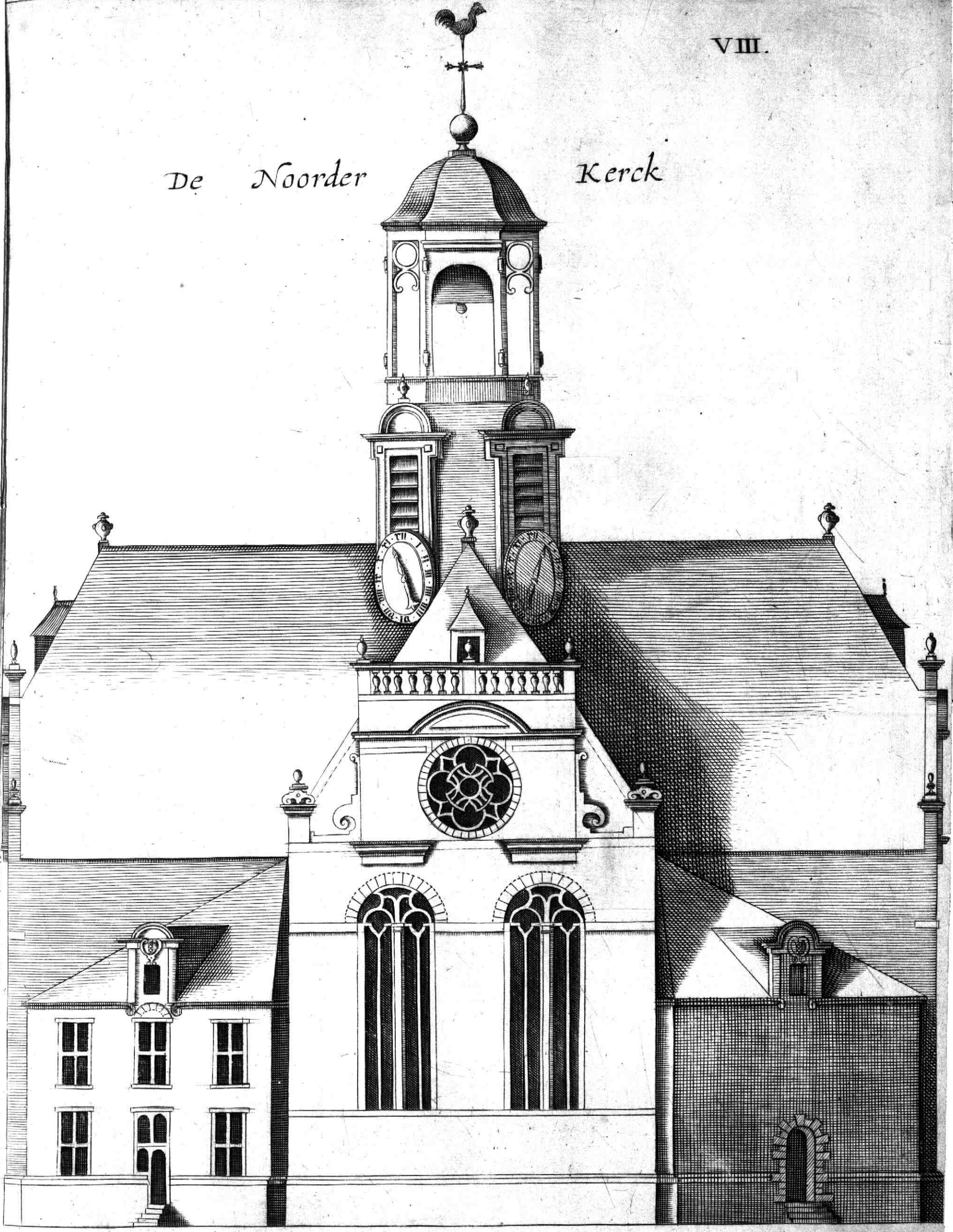
M^r. H E N D R I C K D E K E Y S E R.

Gebouwen sprakeloos, die Amsterdam verciert
 En schijnt als wonderen in 't oogh der Vreemdelingen:
 Ghy toont dat KEYSERS breyn is vvaerdigh gelauriert,
 Meer als mijn Sangh-Goddin, met haer gedicht kan singen,
 Nochtans dat ATROPOS niet meene dat zijn Lof
 (Door 't korten van haer draet,) de Aerd heeft ingesvolgen,
 Soo langh PRINS WILHELMS Tomb bevaert is voor het stof,
 So sal de Faem sijn Lof met haer Trompette volgen,
 Sijn handen rusten vvel, het lijf is afgeleest:
 En d'aerde 't edel Breyn tot spijs genooten heeft.
 Gelyckse deed' van hem die d'Iliades dichte,
 Doch nimmer sy de eer der Konstenaren erst,
 Die opvvaeckt meer en meer, hoe vvel het Lichaem sterft,
 En toont dan opentlijck de vvaerheyd eerst in 't lichte.

Kon ick k' souw

De Noorder

Kerck

5 | 25 | 25 | 55 | 75 | 105 | 125 | 130

Maete van 330 voet

't Leven van
CORNELIS DANCKERTSEN;
 Overste Metselaer der voorgheseyde
 Stadt AMSTELREDAM.

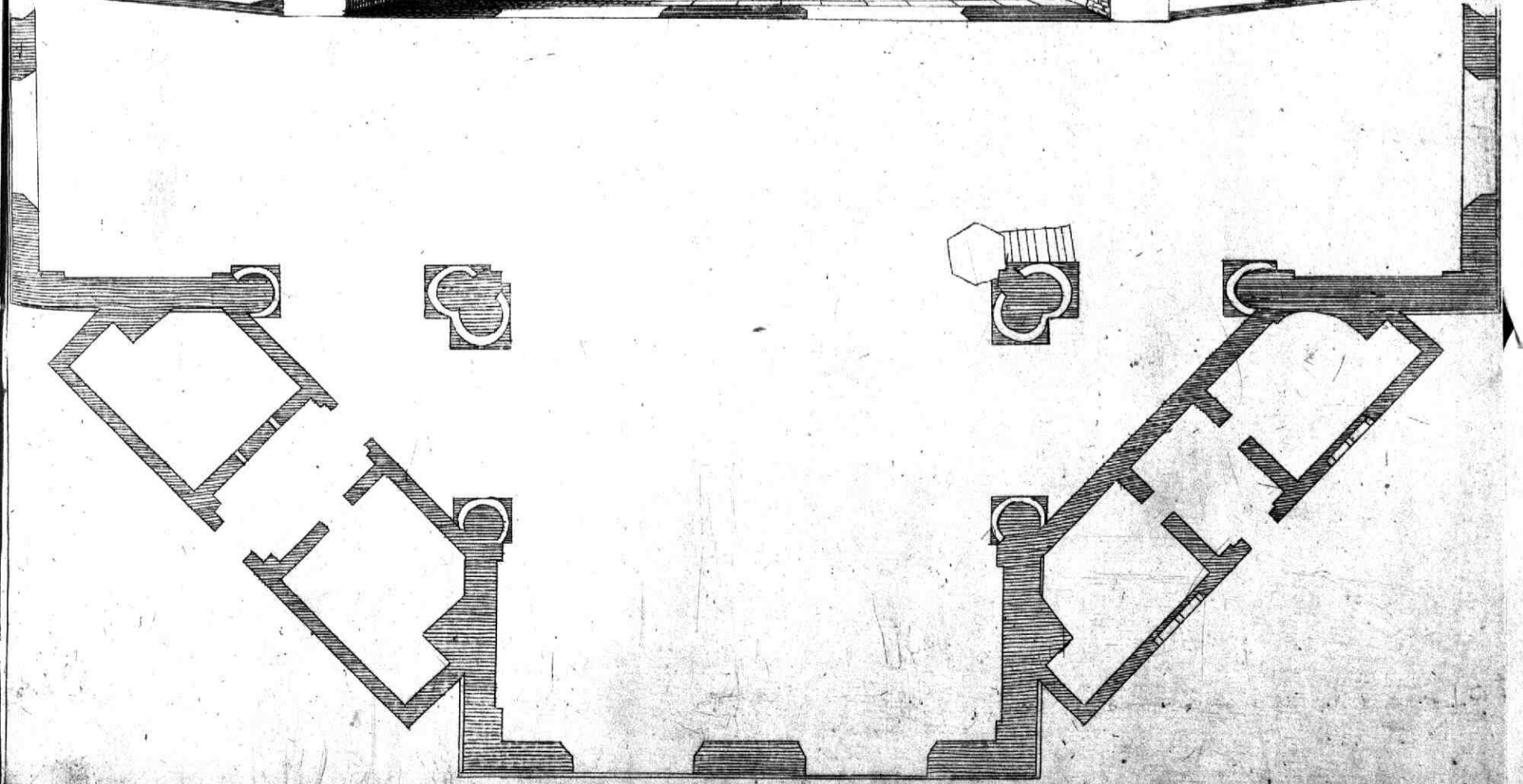
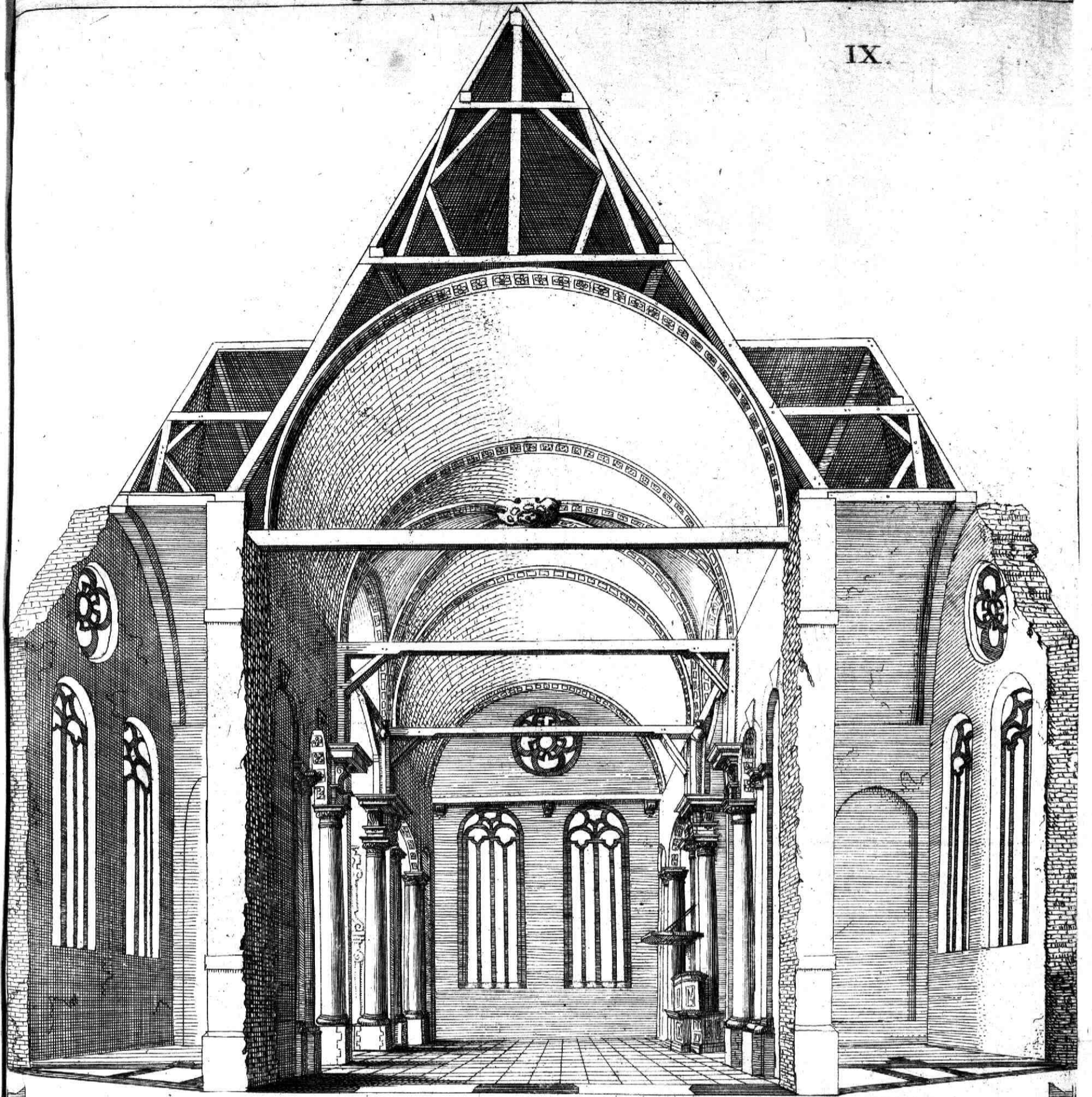
ME T seer goede redenen hebben de oude Dichters, in hen versieringen (verhalende de geboorte van de konst-Goddinne Pallas) den mancken Smit met synen Diamanten Byl, rechts als een Vroude-vroude, oft als beter geseydt is: Baer-vader van sodanigen wonderlijcken geboorte voor-gestelt in syner gedacht: Want of schoon de dingen al zijn als geschapen en in't verstant gheboren, ende oock wesentlijck van dien ontwerpen en moddellen ghemaect, nochtans indien de selve niet en komen tot een volkomen daet en in wesen te raecken, soo blyven de selve rechts als in hen geboorte begraven en vergeten. Oversulckx zijn de Bouw-meesters grootlijcks ghehouden in den Verck-meesteren die hen dinghen suyer, en volkomentlijck, sonder af, of by doen uyt-broeijen en in wesen brengen: En wy oock niet veyniger, als door deselve in langdurigheyt so schoone saecken ghenietende, en inde daet bekennende. Dien volghens, wy sullen hier oock ghedencken Cornelis Danckertsz, den welcken een jaer naer onsen Bouw-meester Mr Hendrick de Keyser, tot overste Metselaer der machtige Stadt Amsterdam is aengenomen geveest, 't welck is gheveest in 't jaer 1595 int 34 jaer zyns ouderdoms, hy is een Burger deser Stadt en aldaer geboren in 't jaer 1561, zyn vader is geveest den ouden Cornelis Danckertsz, de welcke eenige jaren de voorsz Stadt Amsterdam heeft gediendt als Bouw-meester, in welcke bedieninge hy oock is ghestorven. Maer onsen Cornelis Danckertsz daer wy nu van spreken, hebbende als nu al 35 jaren als Stadts overste Metselaer gediendt, is een seer arbeydtsaem en naerstigh man, en sonderlingen ervaren in zyn konst en Hand-verck, 't welck syne vele ghedane vercken gedaen binnen Amsterdam in overvloet betuygen, van welcke die voorneemste in desen Boecke volghen en verthoont sullen verden: Voorts is hy een man in zyn zeden en manieren gantsch stil en oprecht, een goet Burger, en geene bedriegelijckheyt in hem hebbende, noch oock zyn selven yets latende beduncken, of sich verheffende, ofte eens anders eere tot sich te trecken: Voorts een goet Liefhebber des Vader-landts ende de Religie toe-ghedaen, en is tegenwoordigh alleen man van goeden en hoogen ouderdom hebbende 69 jaren, doch niet te min noch een vast man en alnoch in synen dienst en overste Meesterschap vervolghende, zijnde als tegenwoordigh boven de gewoonlijke vercken der Stadt besich met de volvoeringe wande VVester-Kerck en der selver Toorn, over den welcken onsen Bouw-meester gestorven is.

L O F - S A N G H,
 Op
H E N D R I C K D E K E Y S E R,
 En
C O R N E L I S D A N C K A E R S T Z.

OP mijn Mufa, hier is stof,
 Om der Konstenaren Lof,
 Met een lieffelijck ghedicht,
 Eens te brengen in het licht.
 d' *Architect* is overleden,
 Die soo veel van Neerlandts steden
 Tot *Bouw-Meester* heeft verstreckt,
 Tot hem self de Aerde deckt.

Doch

Doch soo langh de Amstel-daken,
 In het *Ye* schitt'rend blaken,
 En de Wester-Kerck van verr'
 Op gaet als een Morgen-Sterr':
 Salmen noch van KEYSER roemen,
 En de naem van DANCKERTS noemen,
 Die het geen dat HENDRICK schetst
 Konstigh met zijn hant op-metst:
 Laes! de doodt moet alles scheid
 Die soo lange niet kon beyden,
 Dat den Tempel was volbracht,
 By hem konstigh overdacht.
 Doch de *Spruyten* overbleven
 d'Oude Stam zijn luyfter geven,
 't Geen de doot hen voor de tijt
 Nijdigh scheen te maken quijt.

RECTE AGENDO.

SONNET,

Op de

Amstelsche Ghebouwen.

HY die begeerigh zijt om levendigh t'aenschouwen
 't Cieraet van Amsterdam, gebouwt op 't Schip-rijck *Y*:
 Dit Boeck-vertoot u meest haer deftige Gebouwen,
 Siet wat de Keyser kon uytrechten met de *Ry*.

't Geen eertijds was een Baeck, van arme *Visschers* zielen:
 Rees als een *Phœnix* op, uyt zijn geringe *As*,
 En bouwt *Palleyfen* nu, door 't geen haer vlotte kiel
 Toevoeren van het endt, van 't grondeloos *Moras*.

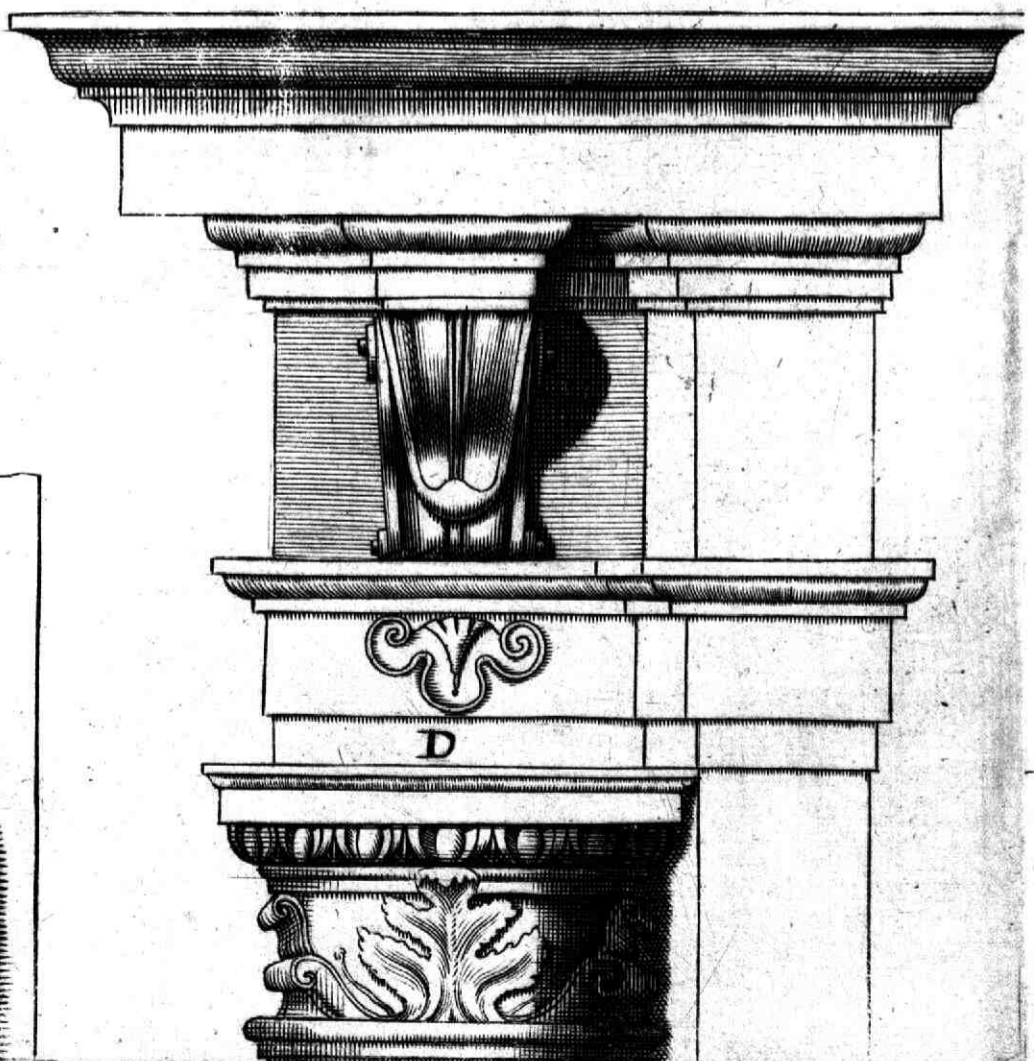
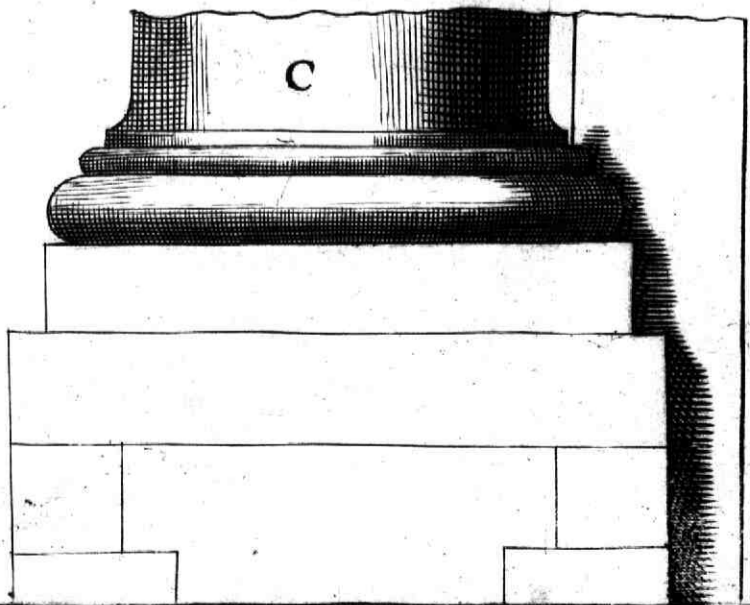
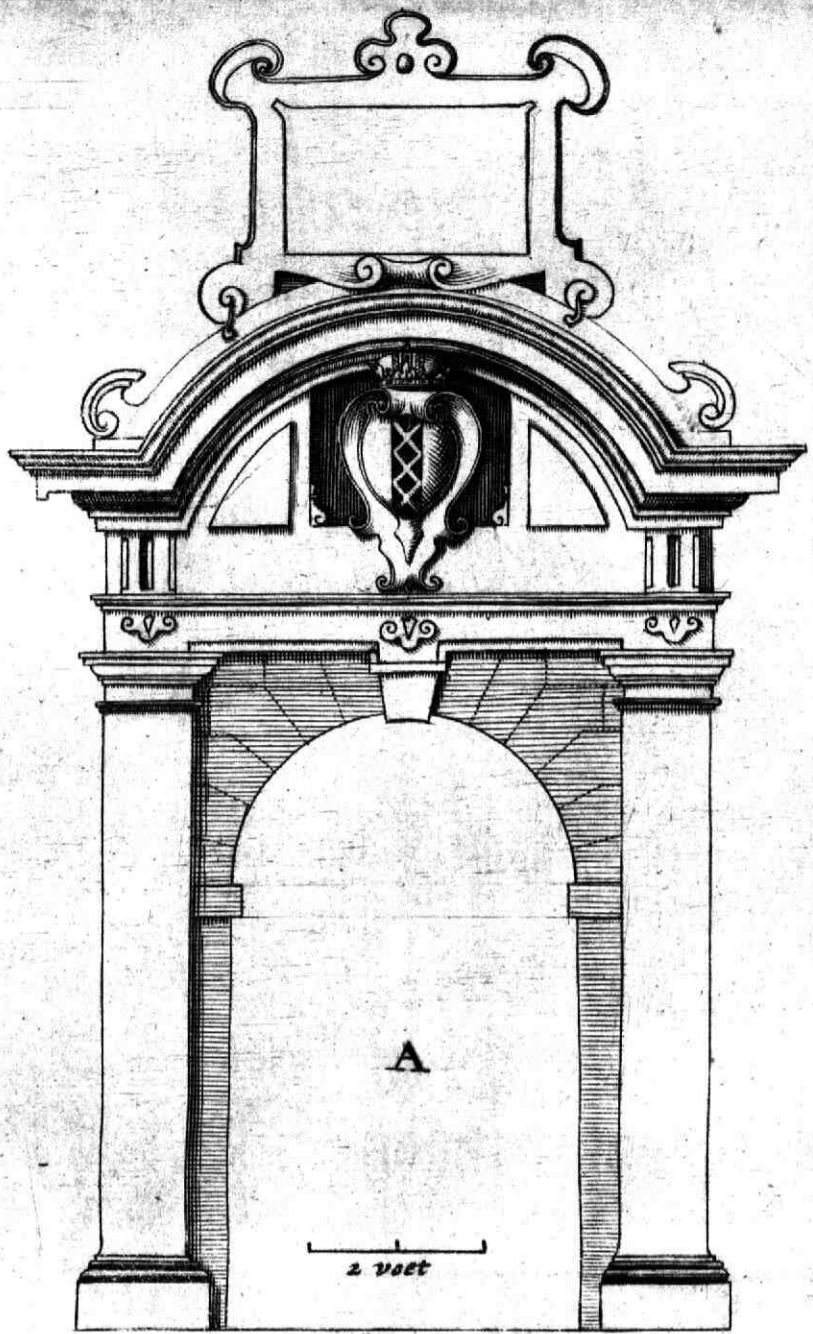
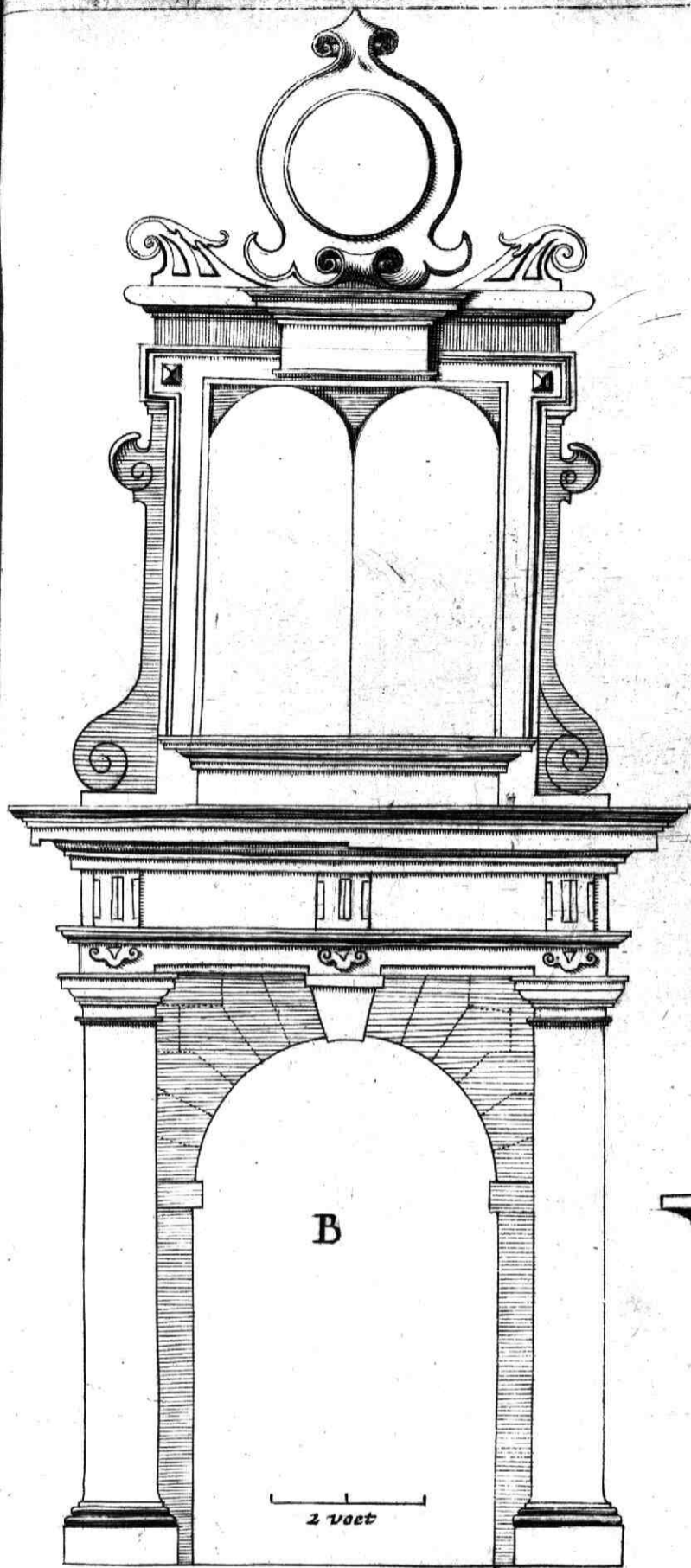
Soo kan een kleene staet, door eendracht sich vermeeren:
 Soo kan een arm gehucht tot soo een Stadt verkeeren,
*VVan*neer Gods segen stiert des vromen *Raeds* beleydt:

Schoon dat de felle *Mars* woedt onder de geburen,
 En met zijn donder-Schut breekt *Toorenen* en muren,
VWijl d'een hand voert het swaert, d'aar nieuwe wallen leydt.

PATIOR UT POTIAR.

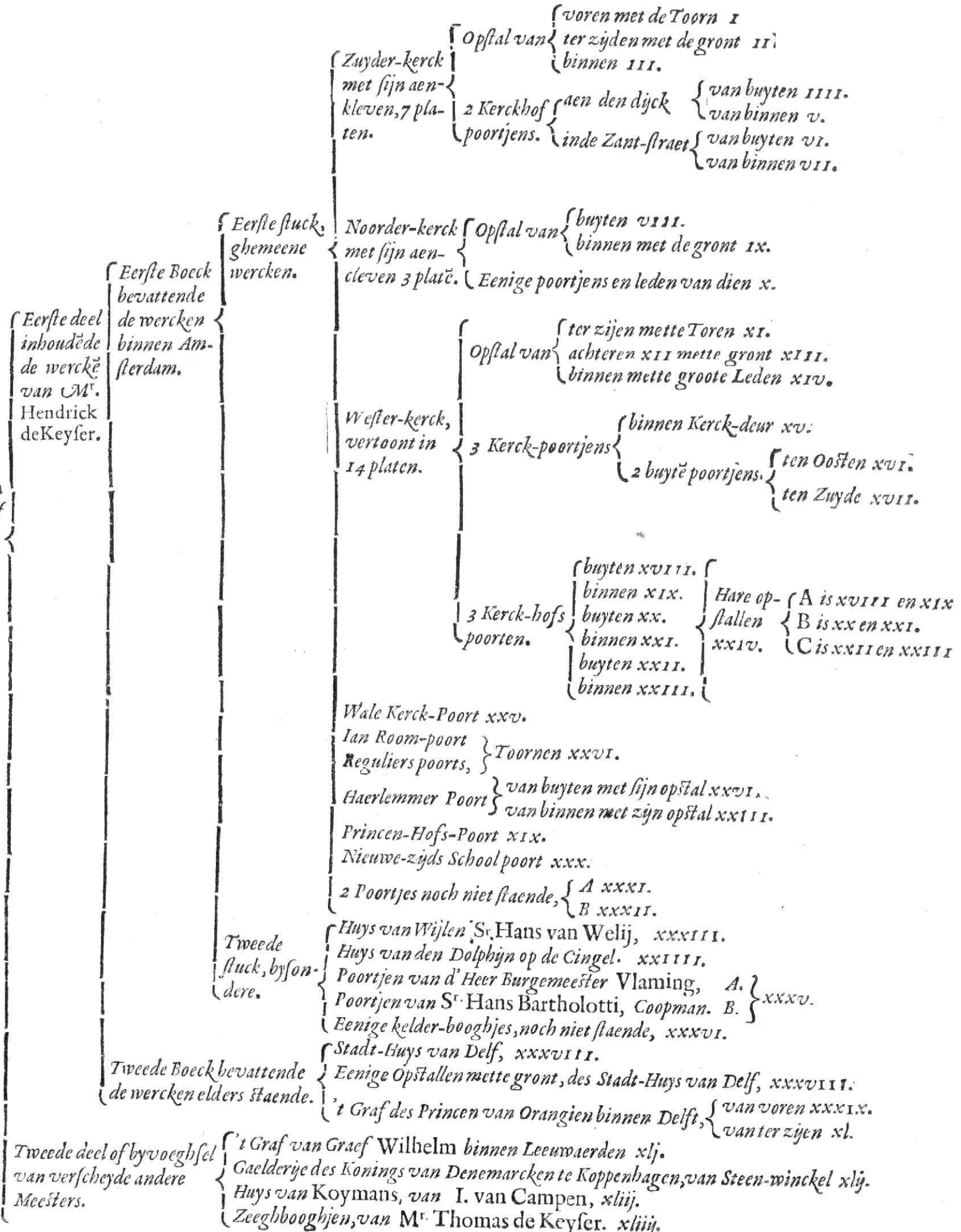
Kort

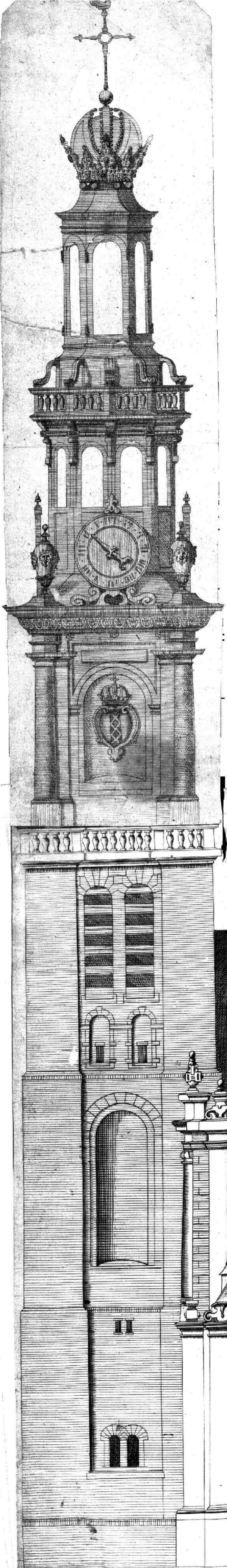
X

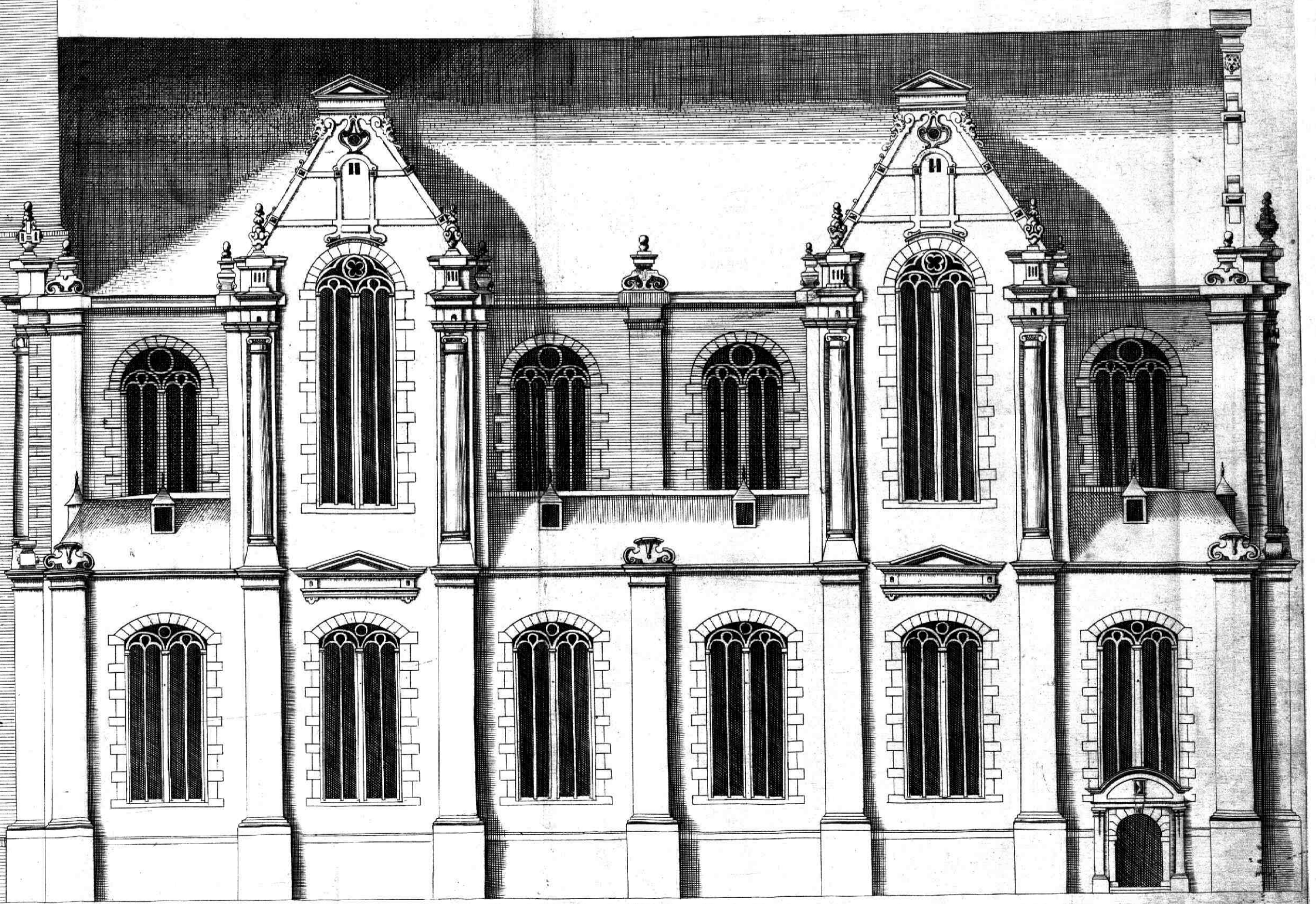
WY fullen dese onse *Architectura Moderna*, ofte Bouwinghe onses tijds, onderscheyen in twee deelen. Waer van het eerste deel inhoudende de wercken ghedaen by *Mr. Hendrick de Keyser*, weder by ons verdeelt sal werden in twee Boecken, 't eerste Boeck sal bevatten de wercken by hem gedaen binnen Amsterdam, dan het tweede de wercken welke elders in verscheyde plaetsen van hem sijn te wege ghebracht: weder fullen dese Boecken verdeelt werden in twee stucken, houdende 't eerste de ghemeyne, en het anderde de bysonder Ghebouwen. Door welke orden yder op zijn eygen plaets sal komen en te vinden zijn, en in deser schickinge den Beschouweren werden voorgedragen. Voor het tweede Deel nemen wy het by-voeghsel van verscheyde andere Meesters deses teghenwoordighen tijds, het welke wy alsof het noch gantsch weynige in sich bevat onverdeelt hebben gelaten: Dan bevindende dat desen onsen Arbeyt den Lief hebben behagelijcken zy, en vruchtbaer afloopt: wy fullen de gelegentheydt vinden om dit by-voeghsel alsof te vermeerderen, dat wy oorsaecke fullen hebben om 't selve, gelijckerwijs 't ander in minder deelen en leden te verspreyen. Nu op dat de schickinge en 't vervolgh die wy in de beschryvinghe van onse tijds Bouwe meenen te houden, ten eersten klaerlijcken mach werden verstaen: als oock mede om deur by-gestelde ghetal de plaetse van yder Bouw-form en Plaet aen te wyfen: Wy hebben goet geacht onse schickinge en orden Tafels-gewyse verspreyt hier onder te vertoon:

Architectura Moderna, of Bouwinghe van onsen tijdt.

XI.

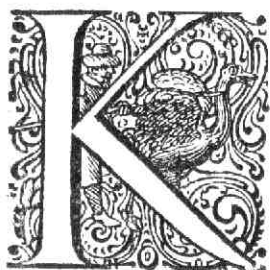
Eerste Deel,

Der

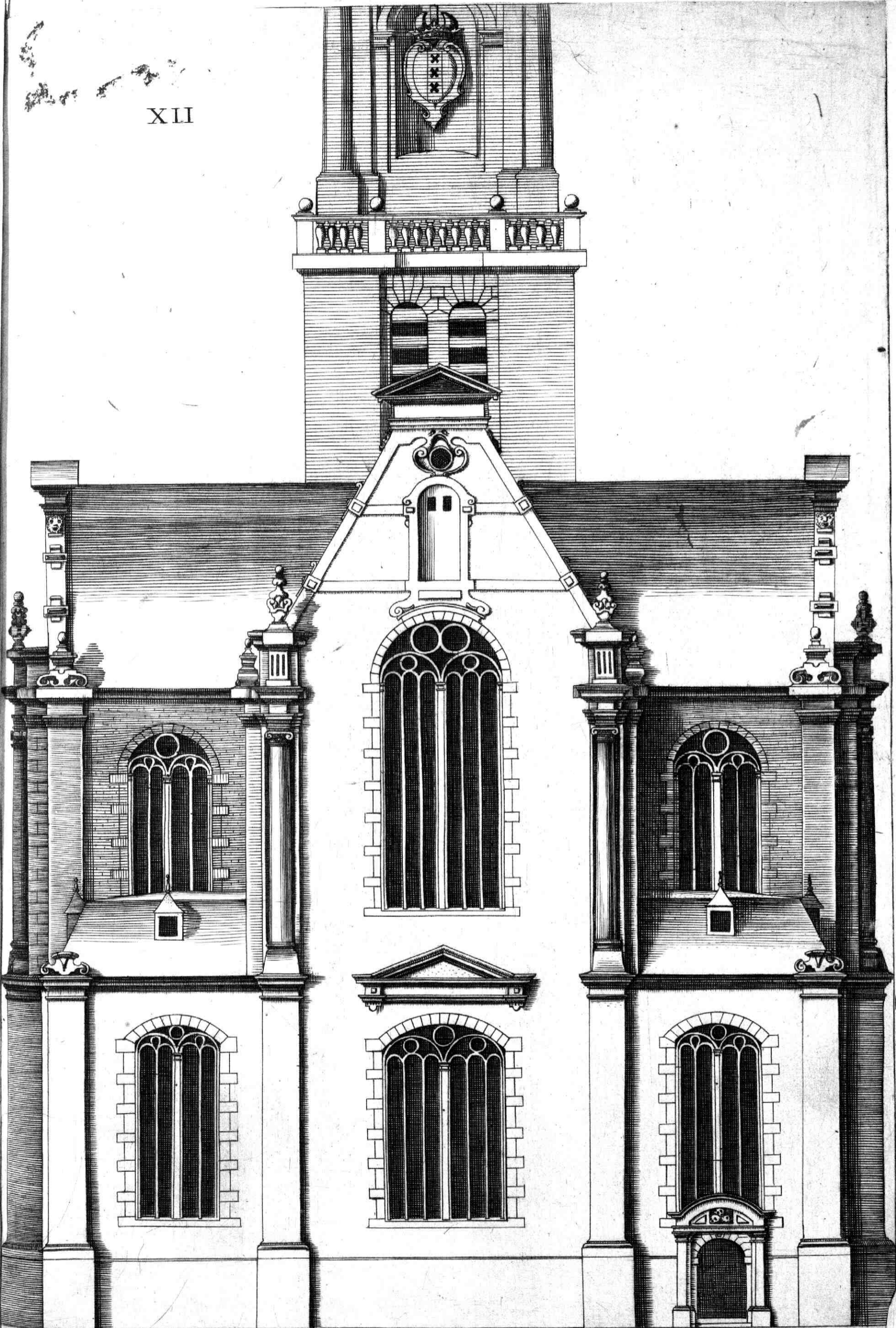
ARCHITECTURA MODERNA:

O F T E

Bouwinghe onses Tijds.

*Inhoudende**De Wercken ende Ghestichten, ghedaen by de seer Vermaerde, en Vernufte Meesters,*M^r. HENDRICK DE KEYSER, en CORNELIS DANCKAERTS,*Bouw-Meesters der Stadt AMSTERDAM.*

Omende nu, *ô gunstigen Beschouwer!* tot de voor-draginge vanden Bouwe onses tijds: Is dat ghy u tot dies bereyt en vaerdicht, niet alleen om te sien, maer oock om te door-sien, welcke en wat wy dy verthoonen fullen; Soo en verwacht niet noch oude of vreemde saecken, nochte geenighen *Mausolum*, ofte oude getimmer *Semiramide*, ofte oock weder eenigen Roomschen *Theatrum*, ofte de *Renbane Neronij*: Maer *Kercken, Toornen, Raets-Huysen, Poorten, Huysen, Graven*, en dergelijcke, alles naer onse Lands wyse en gelegentheyd in gewoonte en gebruyck zijnde; doch eenigfins verformt, en als overtrocken met eenderhande aert en gelijkenisse der oude ghestichten voor soo veel als lydelijck is gheweest: Want onder dit woort, *onses tijds*, verstaen wy oock Lands gebruyckelijck, en als naer plaetsens gelegentheyd doenlijck: Want de *Schouw-hoven, Ren-banen, Collossen, Piramiden*, en alle dergelijcke overfallighe Gestichten, zijn volgens d'eenvoudigheyd van onse Christelijcke Leere, gantsch in ongebruyck geraeckt, en oock vreemt aen de suynige arbeytsaemheyd van onse Landsvolck. Weder dat yemant hier oock te over-geweldige swaerte van Gebouwe wilde stichten: tot vele plaetsen en kunnen onse moer-achtige en weecke gronden sulcx niet verdragen, en al geheyd zijnde, 't welck onbedenckelijcke kosten maect, wijcken noch dickwils min of meer. Oock ontbreken ons veelmaels steenen van foodanighen grootheydt als wel vereyssen souden, 't welck inde Voor-reden in 't verby-gaen mede is aen-getrocken. En noch somen oock soude willen vele opene Galderijen boven een, ende gantsche doorluchtige Gebouwen maken, als wel certijds by den *Grieken* is gedaen, en oock noch in *Italien*, vermits hen soete lucht en warmte, gebruyckelijck: ghewisselijck wy souden ons bedrogen vinden, want onse koude sware Winden, Regen en Sneeuw, verbieden ons sulcx, en soude die ongebruyckelijck maken, en te eerder tot verval brenghen, en souden also met schade onse dolinge te spade bemercken: want in desen moet nauw ghemerck ghenomen werden, op de gelegentheydt, koude, en warmte der Landen, omme sich naer dies te voegen. Voor ons wy kunnen de Formen der Ouden tot cieraet en welstandt recht ende wel, en oock met goede redenen gebruycken, maer haer in alle hare soorten van Gebouwen te volgen, is, als geseyd is, voor ons ondoenlijck, en oock ongebruyckelijck: overfulckx dan verwacht te sien een Bouwinghe *onses tijds*, over-een-komende met onse Landts ghebruyck en ghelegentheydt.

50 20 30 40 50 100

Maete van 100 voet

Eerste Boeck

DES

E E R S T E N D E E L S ,

Der

Bouwinghe onfes Tijds.

Voordragende de Wercken en Gebouwen gedaen by M^r. HENDRICK DE
KEYSER, binnen A M S T E R D A M .

Gemeyne Gestichten:

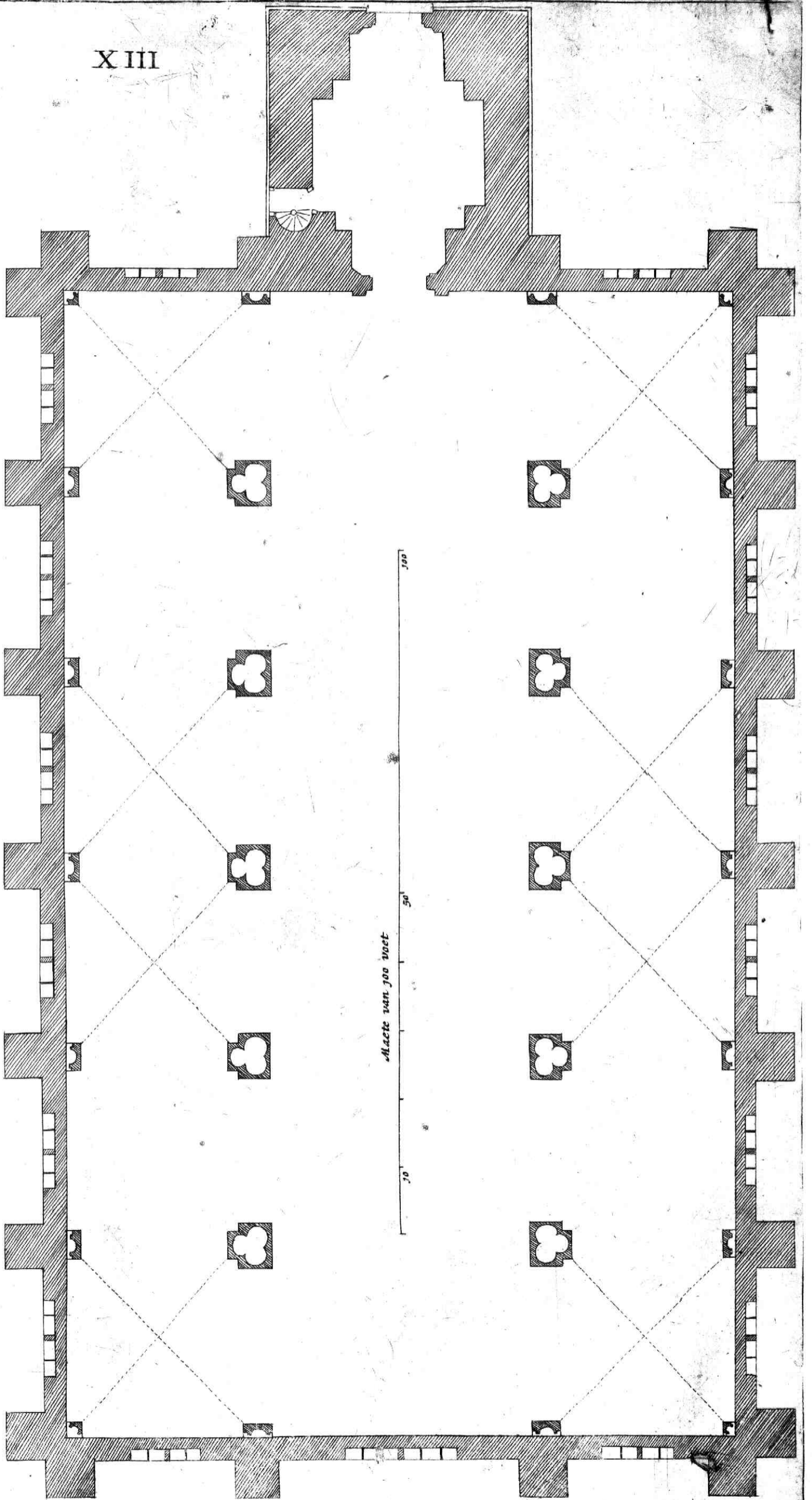
E E R S T E S T V C K .

ZUYDER - KERCK, Met zijn aenkleven, verthoont in 7 Platen:

Op-stal van voren met de Toorn I. van ter zijen II. en
van binnen III.

In seker in dese Landen een nieuwigheyd, en met recht een verwondering voor onse Eeuwe gheweest, weder te sien Kercken bouwen, alsoomen door langheyd van tyden uyt die gewoonheyd geraeckt was. Want de nieuwingste Kercken hier in 't ronde hielden te minsten over de hondert jaren: oock so hadde onse wreede *Trouble* meer Kercken ghebroken dan vermaect, en voorts warē een gedeelte der oude Kercken van hen gebruyck en name berooft en verandert, en tot Gast-huysen, Godts-huysen, en ander staetsche steetsē nootfaeckelijckheden gebruyckt, en bequaem gemaect: Maer naderhand heeft de wel-varentheyd deser Landen, en sonderlinghen den aen-was van ons Volck-rijckende Amsterdam weer oorfaecke gegeven tot Kercken meerderingh: Waer over is gevallen of gevolght de Stichtinghe van dese tegenwoordige Kerck, welcke staende in 't Zuydlijcke gedeelte der Stadt: raeckende met zijn Kerck-hof aen de *S^t. Teunis* Dijck of Breestraet, heeft den name gekregen vande Zuyder-Kerck. Deses stichtinge is aengevangen geweest in 't jaer 1603. en heeft den eerste Steen van dien geleyt den Zoon van den *Heere Burgermeester Bicker*, op den 22 dag in Augusti des voorz jaers. Dit is een schoon vierkantig en vast werck, met eenen grooten sierlijcken Toorn, welcke komt te staen inde Zuyd-west hoeck, ten eynde vande Wester-zydel-gang: Dit werck is binnen van goeder ruymde, werdende het dack van 't middel-ruym, 't welck sich hoogh uyt de zydel-daken op-heft, ghedraghen van thien seer groote Pilaren, op de welke oock de Boogen der zydel-gangen, als oock mede de Stylen des middel-ruyms komen te rusten, zijnde alles vast en wel gebonden en verskert, en vermits de merckelijcke hooghde des middel-ruyms en veelheyd der Lichten, komt desen wercke seer licht en met allen luchtigh te zijn, gelijk uyt de tegenwoordige Bouw-Formen, I, II, en III (waer in de grondt met de binnen en buyten Op-stallen verthoont werden) klaerlijcken te sien is. In dese Kercke en is geen *Choor* met allen, 't welck met wille is achter-ghelaten, vermits de selve by den Ghereformeerden en openbare Gods-dienst ongebruyckelijck en ten overvloede zijn. Nu nopende deser maten in 't bysonder, als lengde, breedte, hoogde, en andere, sal also hier neffens een kleene voet-maet, vanden selven Bouwe gantsch onnoodigh zijn te verhalen: Dewijl men deur middel vande selve sulcx kan kundigh werden, en selver met de Passer naer meten. Dit werck is vermits zyne grootte en anders, volle xi jaren onder handen geweest, en is in zijn geheel met zijn Toorn, en besluyt van Kerck-hof volmaect en gedaen geweest int jaer 1614. 't Kerck-hof van dese Kerck is geheel ruym en vierkant, leggende tegens de Oost-zyde des Kercks, en heeft twee uyt-gangen, waer van de eene op de *S^t. Teunis* Dijck uyt gaet, welckers twee Poortjens volgen, en oock mede verthoont sul-len werden.

X III

*Twee Kerck-Hof-Poortjens der Zuyder Kerck,**vertoond in 4 Platen, IIII. V. VI. en VII.*

DESE twee Poortjens welcke vermits de seltsaemheyd van hare vindinge, niet sonder verwonderingh zijn aen te sien, en sonderlinghe dienen tot vermaeck voor een veranderlustigh oogh, hebben wy oock als aenlevige des voor vertoonden Kercks, den beschouweren willen voor-dragen: van welcke de Bouw-form IIII. vertoont de buyten: maer V. de binnen-zyde, van het welck aen den Dijck of Breeftraet staet: en weder van ghelijckende Bouw-form VI. de buyten, en VII. de binnen-zyde van het Poortjen, 't welck komt inde Sand-straet.

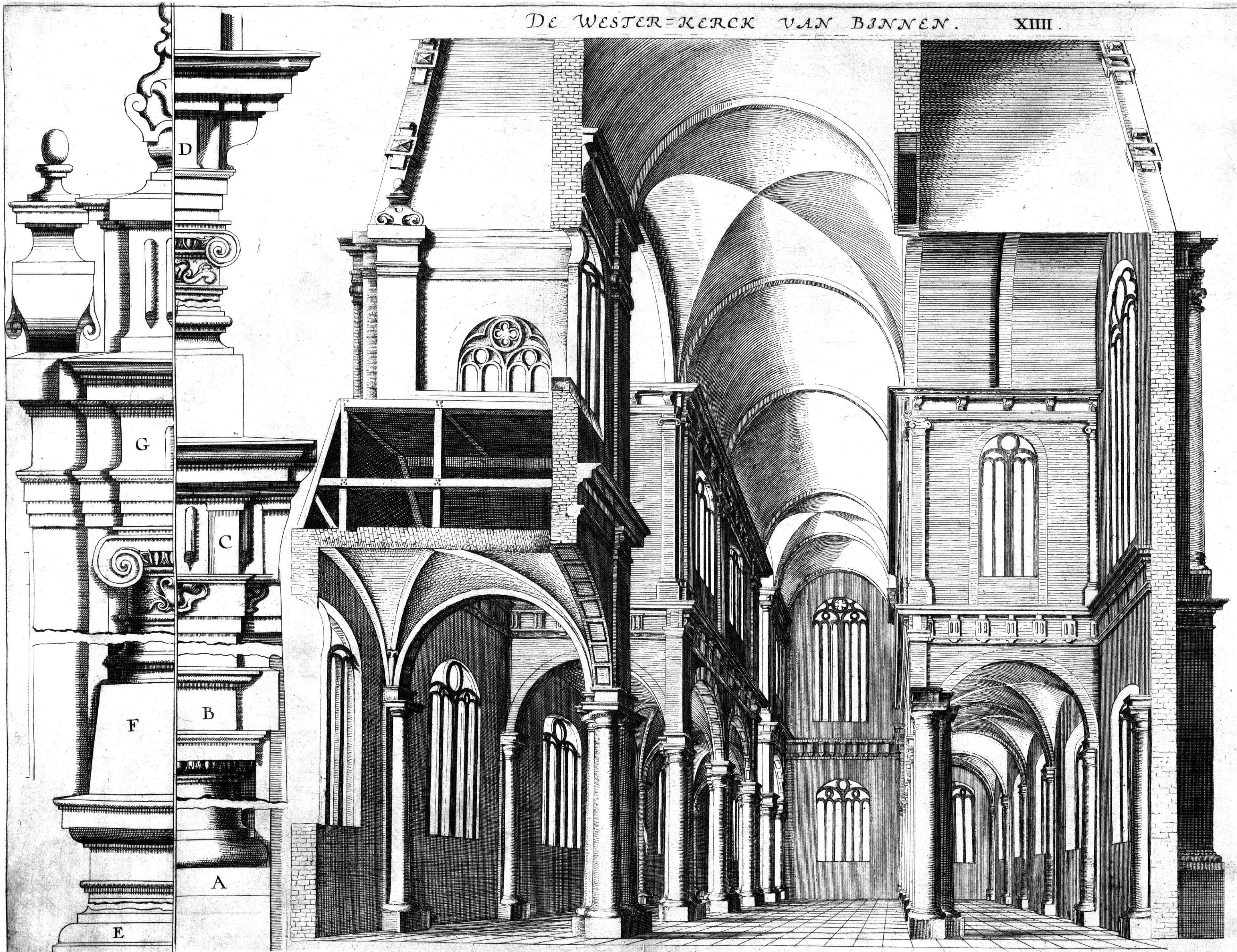
*NOORDER-KERCK,**Met zijn aen-kleven, vertoont in 3 platen.**Opstal van buyten VIII. van binnen mette gront IX.*

DESE Kerck de welcke staet int Noorden, en het leest nieuwelingh ingetrocken gedeelte der Stad aen de Princen-graft, schijnt door sulcx den name van Noorder-Kerck toe-cygent te sijn, dan wert oock te mets de kruys-Kerck genaemt nae zijn Form, de welcke kruys-wijs komt, doch niet also dat de tusschenheden des kruys ledigh zijn, maer werden weder aen den anderen gebonden, en by naer in forme van een acht-hoeck besloten met eenige kleender bouwe, welcke af-gedacktlaten de dacken des middel-kruys onverhindert boven sich kruys-wijs uytsteeken: boven op welcker middel of kruys komt een matelijcken Toorn van bevallijcken aensien, zijnde in zijn bovenste, daer de grootste klock komt te hanghen, gantsch open en doorluchtigh: Alles ghelijck als in de tegenwoordighe Bouw-form, der selver te sien is. Dese Kerck, vermits hy staet op een ruyme plaets, laet sich by naer van alle zyde uytgenomen ten Noord-Westen, gemackelijcken sien, en sonderlinge vande Princen-graft, aen welke zyde het Kerck-hof komt, welcke vierkantig is, en met zijn uysterste muur de voor-seyde graft raect: De groote van dese Kerck, welcke met de by-gestelde voet-maet te metē is, is merckelick min als die vande Zuyder, of Westerkerck: dan niet te min, is in zyn selven schoon en van behagelijcken aensien. Den eersten steen van dese Kerck is geleyt geweest by den outstē Soon van *Mr. Cornelis Danckertsz.* overste Metselaer, van den welcken hier vorens verhaelt is, en is met dien begonnen op den 15 Junij des jaers 1620, en is in zijn geheel voldaan en gemaect geweest in 't derde jaer naer dien, zijnde 't jaer 1623.

Twee Poortjens, en eenige Leden der Noorder, wat naeckter verbeelt X.

DESE twee Poortjens komen binnen inde Noorder-Kerck, waer van *A.* komt aen de Noord, maer *B.* aen de Zuyd-zyde des geseyde Kerck, de groote van dien, is te vinden met de by-gestelde Voet-maet, 't welck wy by allen volgende oock fullen doen, en yeder zijn eygen voet-maet by stellen: voorts het Bazement gemerct met *C.* is de baze en voet vande groote Pilaren der gheseyde Kerck, en dat met *D.* der selver Pilaren hoofstuk, of Capiteel, ende de *Architrave*, fries en *Cornice* boven dien.

WESTER-

WESTER-KERCK,

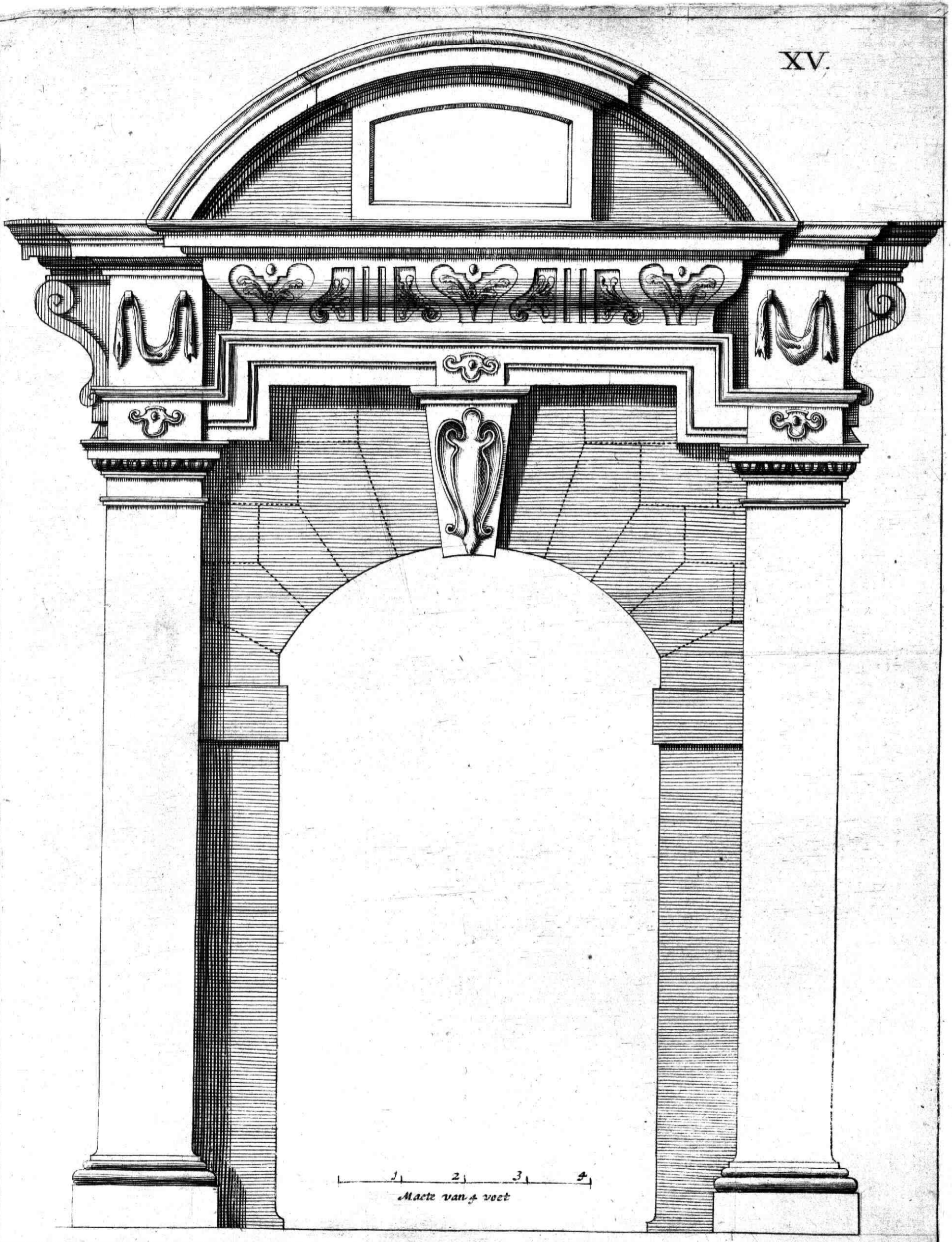
Met zijn aen-kleven,

verthoont in 14 platen.

Op-stal van ter zyen met de Tooren XI, van achteren XII, mette gront XIII, van binnen XIII.

DESE Kerck hebbende den by-voeghlijcken name van Wester ghekregen, vermits hy is staende in't Westelijck, en mede leest ingetrocken gedeelte des Stadts: Is een schoon vierkantigh en ruym vat, zijnde in de lenghde doorsneden met twee wat mindere kruys-daecken, welcke haer gelijkx met de zydel-gangen uyt de gront heffen, heeft tē Westen aen 't voorste een schoone grooten vierkanten Toorn, doch op-gaende verformt tusschen beyde de ommegangen, met eenige insnydinge daer de Wyfers plaetsen sijn in een achtkant, waer mede die voorts tottet oppersten op-loopt, welcker bovenste in plaetse des Appels geciert sal zijn met de Keyserlijcke Stads-wapen-kroon, dat seker eē gantsch aerdige vindinge is, en op-gemaect zijnde, soo te gelooven is, met allen bevalligh, en behaeghlijck sal staen, ghelijckmen uyt de by-gaende Bouw-form kan af-meten: Nu vermits dese Kerck komt te staen tusschen de Keyfers en de Princen graft, rechts inde bocht op een groote ruymde, laetse sich van allen zyde gemackelijcke en schoon sien, en doet sich op dit ruym in 't ooggh wonder wel op, zijnde ten Noorden, als oock ten Oosten besloten met een ruym Kerck-hof, 't welck ten Oosten met zijn uysterste muur de Keyfers graft raect, ten Zuyden komt de Wester-marckt, 't welcke een groote vierkantighe Marckt is, hebbende ten Oosten aen de zyde van de Keyfers graft, een van middelbaren grooten Vleesch-hal, en ten Westen het open van de Princen graft met de Kerck gemeen, door welcke ruymte van lucht dese Kercke, die andersins oock wel met lichten versien is, van binnen seer luchtigh en licht valt, 't welck een lustige en aengename saecke is. En is in zijn geheel van binnen gantsch cierlijck met schoone welven, welcke alle met hare boghen komen te rusten op vaste pilaren, zijnde yder van dien rechts als een driegelingh gegroeyde en aen een-gewasssen pilaer, als uyttet binnen Op-stal te mercken is: En vermits het middel-ruym, 't welck inde hoogte van twee stadien met twee kruys-welvinge is door-gefnen, heeft dese Kercke van binnen een gantsch wyde en luchtige ruymte, en een bevallighe speelinge voor 't ooggh, te meer vermits de ornamenten, soo der eerst als tweede Stadie, welcke alle overvloedig van leden, en hier en daer heel geciert zijn, en op de binnen-plate XIII naectelijck en in 't groot verthoont worden, getekent zijnde met *A. B. C. D.* daer oock mede bygevoeght zijn de leden des selven Kercks van buyten, getekent met *E. F. G.* En worden de mate daer van door een by-gestelde voet-maet aen-gewesen, en sal door behulp der selfden vlytighen naerfoecker alle begeerde deelen en grootheden kunnen naer meten ende vinden. Dese Kerck is begonnen geweest in 't jaer 1620 den 9 September, en is dien selve dagh de eerste steen daer van geleydt gheweest by de Soon vande Heere Burgermeester *Frederick de Vry*, als doen tegenwoordigh zijnde in Regeeringe, genaemt *Willem de Vry*. Dan vermits de groote en swaerte deses wercx, en is tot alsnoch in sijn gheheel niet voltrocken, en voornementlijcke de Toorn, welcke als nu ontrent ruym de halve hoogte mach hebben, doch in alle manieren en volgens dese neffens gaende Bouw-form, by onsen Bou-meester (die in 't begin van desen bouwe, te weten in May 1621, (als vorens gheseydt is) is overleden,) selve gedaen en naer gelaten, sal voltrocken werden. Nu volghen d'aen-kleyighe, en onder dies:

1 2 3 4
Maete van 4 voet

*Drie Kerck-poortjens der VVester-Kerck. Binnen Kerck-deur XV,
VVester-deur XVI, Zuyd-deur XVII.*

WY hebben tot naerder verklaringe oock dese drie Poortjens (vermits der selver aerdige vindingh en seltsaemheydt) oock by willen voeghen, waer van het gene welck wort verthoont inde XV. Bouw-form, komt van binnen inde Kerck aen des Toorns zyde, en dient tot de uytgangh op de Prince-graft: seker ditte is vermits de ghebroken *Architrave*, en bultige fries, een gantsch wonderlijcke en van onghemeener vindinge, en is voorts heel geciert met verheven en uyt-gehouden wercken. Het volgende met XVI. 't welck buyten komt op de Keyfers-graft, en de Oost-deur der ghepasseerde Kerck is, en is niet min prijs waerdigh alst voorgaende, en van gelijcken van heel vercierlijcken ongemeenen vinding, waer in de op-gestelde Doods-hoofden gantsch aerdiglijk zijn by gevoeght, en goet cieraet geven ten voornemen. Maer ditte gemerct met XVII. is de Zuyder deur, welcke zijn uyt-sicht heeft op de Wester-marckt, en al-hoe-wel niet soo seer gheciert zijnde als de voorgaende, en laet daerom niet neffens de selve plaetse te houden en in eenige seltsaemheydt uyt te steecken, een saecke, so wy meenen, noeyt meer gesien of in eenige werckē te vinden, waer aen de uytnemende seltsaemheyd van vindingē van onsen Bou-meester te mercken is, want de pilaster by hem int midden gebroken, en de binnen helft rechts als een vierdeel van een ronde pilaer ghemaect zijnde, de selve aen weder-zyde binnen en buyten mettet vierkant als tusschen twee pilasterē besloten, 't welck een behaeghlijckheyd in 't aensien geeft, vermits so vercierlijcken veranderingh.

*Drie Kerck-Hof-Poortjens der VVester Kerck,
vertoond van wederzijden in 6 Platen.*

*Oost-poortjen XVIII, en XIX. Zuyd-poortjen XX, en XXI. Noord-poortjen
XXII, en XXIII. Mette Op-stallen XXIV.*

DEwyle dese drie Kerck-hof poortjens waren van seer vercierlicke en seltsamer vindinge, en vol gantsch ongemeene breeckinge, wonder het oogh vermakende, en also de selve niet min van binnen als van buyten waren gheciert: wy hebben goet ghedacht de selve en oock van weder-zyde, hopende sulcx den naufoeckigen beschouwer tot meer vermaeck te fullen dienen, en onsen arbeyd in dies niet vergheefs te fullen zijn. De XVIII. Bouw-form verthoont 't Oost-poortjen van buytenen, maer XIX. van binnen mettet zy op-stal van 't selve, van gelijcken het Zuyd-poortjen van buytenen verthoont in XX, en weder van binnen met het zy-opstal van dien in de XXI. Bouw-form: maer het Poortjen aen de Noord zyde daer van is de XXII. de buyten, maer de XXIII. de binnen zyde: nu al-hoe-wel dese Poortjens tot alsnoch niet en zijn gestelt of in wesen gebracht, vermits de voor-verhaelde Kerck oock selve noch niet al voltrocken en is, so hebben wy even wel de selve, also die eyntlijk tot dese plaetsen en wercke geschickt, al hier op hen eygen plaetse willen voordragen en verthoonen.

VVaele-Kerck-Poort XXV.

DESE Poort staet in de oude Hoog-straet omtrent het Oost-Indisch Huys, en komt voor een sekeren gangh, door de welcke men gaet in de Waele of Fransche kerck: dese is in zijn geheel van een cieraelijcken en vasten stant, vol vercierlijcke en seltsame vindinghe, waer in de sonderlinge vindelijckheyd des Meesters te mercken is, hebbende de Pilaren ghegheven heel nieuwe vercierlijcke Capiteelen, nochtans alsoo dat de

1, 2, 3, 4, 5,
Maete van 5 voet

felve met hare krollen eenighfins de maniere van *Ionifchen* wercke verthoonen, oock mede is 't heel vrecmt en bedenckelijck de *Arbitrare* also ghebroken, en halvelingh in de fries te springen, en weder de fries boven dien, welcke van een geheel ongewoonen toog is, boven dese op de *Cornice* tusschen de gebroken Frontespice, komt het Stadts wapen met de Keyferlijcke kroone te staen, 't welck een seer aenghename heerlijkheydt en goeden stant geeft, sulckx dat dese Poort een merckelijcke vercierfel voor dese straet is.

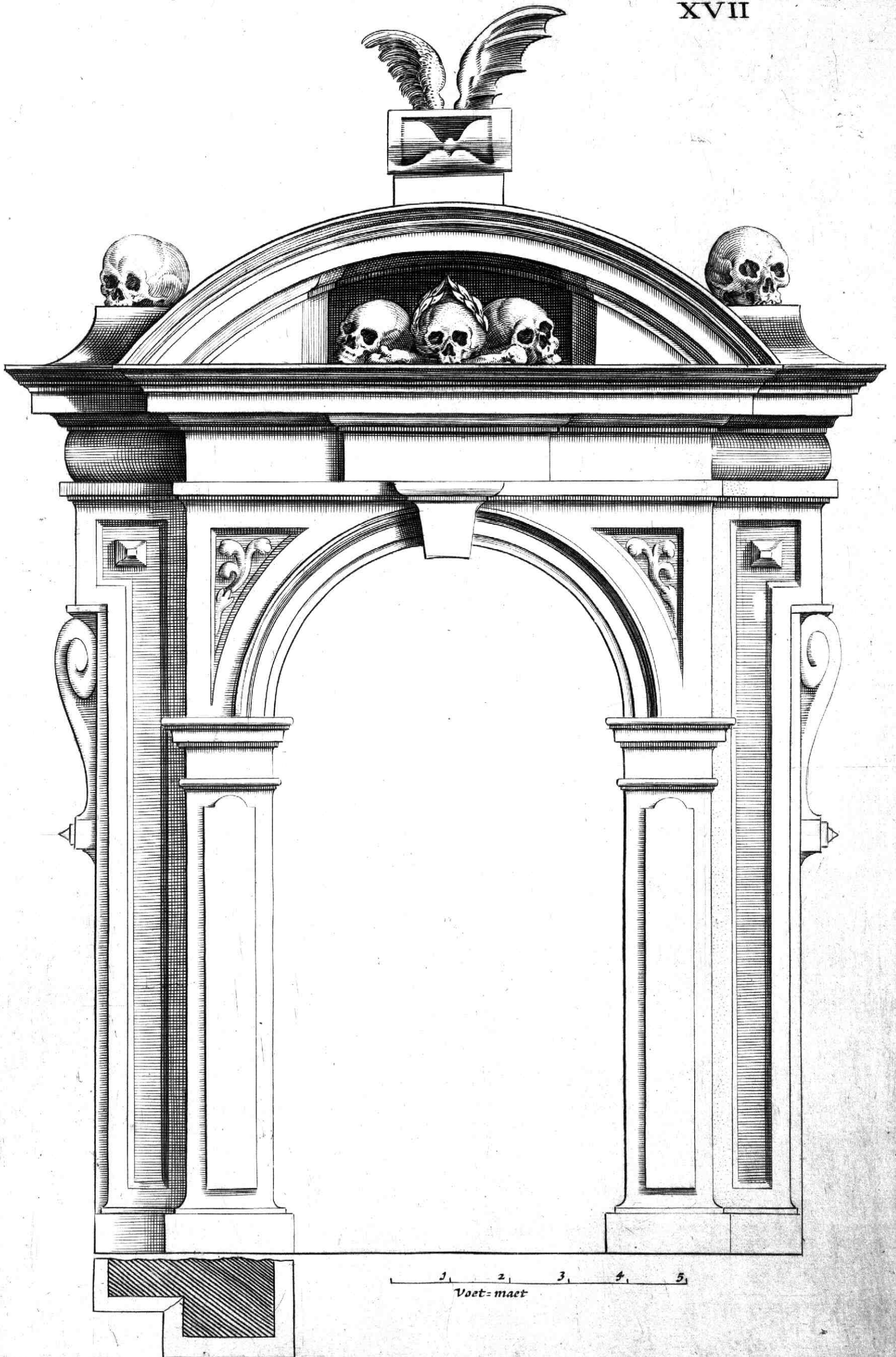
*Ian Roompoorts en Reguliers poorts Toorn,
beyde verthoont in een Plaet XXVI.*

DIE met *A.* gemerckt, is de Ian Room poorts Toorn, 't welcke eertijds een ouden doch noch stercken lagen ronden toorn des Stads poort (genaemt Ian Room poort) plach te zijn, staende op de Cingel schuyns tegens over de Huyfinge vanden *Heere Burgermeester Reynier Pauw*, dan is in den jaere 1616 den 10 May begonnen met een vierkantigen huylt omtogen te werden, en is alsoo voorts in forme van een Klock-toorn, als inde tegenwoordige Bouw-form te sien is op-ghetrocken, en vermits het sterck wercken aen de selve (also de op-makingh seer van den *Heer Burgermeester Pauw* (foo men seyde) wierde be-yvert, ter saecke vanden af-gebroken Stadt-huys Toorn, waer door de plaetsen daer omtrent geen na by klokken-slach of wyfers en hadden,) is noch in 't selve jaer geheel volmaeckt gheweest. En die met *B.* ghemerckt, is in ghelijcker manieren als de voorgaende int jaer 1619 den 5 October, begonnen gebouwt te worden op eene vande oude Toornen der oude Reguliers poort, welcke staet ten eynde aen de Kalverstaet, en is dese mede gemaeckt tot een Toorn met klock en wyfers, doch kleender in alles als de voorighe, en is desen Toorn in 't volgende jaer daer aen oock mede in zijn geheel voldaan en ghemaeckt geweest, seker beyde dese Toornen, al-hoe-wel andere grootere, mede by onsen Bou-mee-ster ghedaen, hier vorens verthoont, en zijn geenfins de minste, maer soude met goede redenen wel mogen vorens ghestelt werden, en sonderlingh de Ian Room-poorts Toorn, de welcke van een gantsch bevalligh aensien is, en een seer vaste maniere van Bouwen verthoont.

Haerlemmer-Poort, verthoont in 2 Platen.

Op-stal van buyten XXVII, Op-stal van binnen XXVIII.

DE S E Poort, welcke is eene der Stadts Poorten, staende aen de Haerlemmer-dijck, uyt de welcke men rijdt naer Haerlem, (een seer nae-buurighe Stadt, welcke vermits zijn schoone hooge Landouwe, Duynen en Boffchen, onse water-rijcke Stadt diendt tot een eygentlijcke verlust-plaets en ververffchingh) wordt daer van de Haerlemmer-poort genaemt, dese is van buyten in zijn geheel al van Blacuwen-oorduyn-steen opgebouwt, geheel robust en van rustiger ordine, 't welck een vast aensien gheeft en sterckte verthoont, weltooghlijck voor een Poort van soo een gheweldigen Stadt, boven op het opperste komen twee Leeuwen stijf soo groot als 't leven, wel gemaeckt, welcke des Stadts Wapen met de Keyferlijcke kroone, als geweldige verdedigers van groter mogentheydt vast houden, de gang of goote van dese Poort, is wel met twee of drie kreecken of borchten ghemaect, also dat hy niet recht deur ghesien kan werden, 't welcke is ghedaen met wil, tot verfekeringh en bevrydingh voor het door-schieten, al-hoe-wel nochtans deses Stadts omgelegentheyd, vermits laghe, weeck, waterighe en moer-achtighe Landen en gronden foodanigh is, dat het ondoenlijck soude zijn de selve te om-legghen, of met nabylegheringhe te benauwen: 't binnenste van dese Poorte 't welck in de Stadt fiet, is al van enckel witte Hartsteen, mede al vast en van rustighen wercke, zijnde de pilaren des selfs met eenighe banden als tot sterckte overbonden; sulckx dat die soo wel van binnen

1 2 3 4 5
Voet=maet

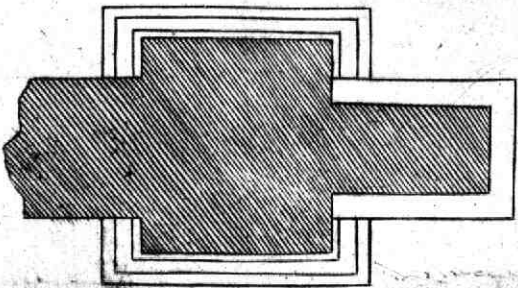
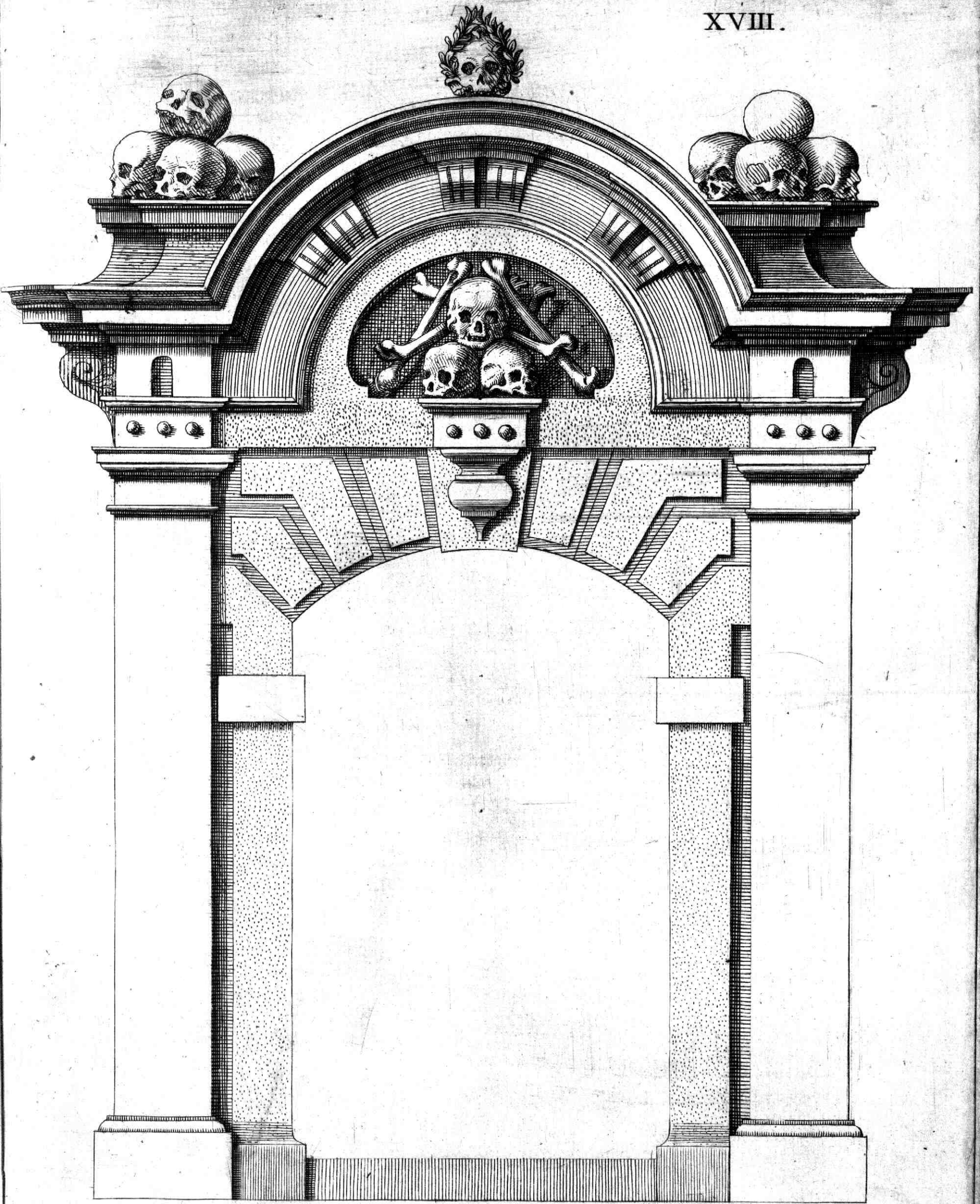
binnen als van buyten een vast aensien maect, doch so dat hy van binnen zijnde in alles wat teerder, en vermits zyne witheydt veel bevallijcker, al-hoe-wel oock gheweldigh aensien heeft: d'eerste steen van dese Poorte is gheleydt geweest by den *Heer Burgermeester Dr. Sebastiaen Egbertsz*, vermaert Doctoor inde Medicine, een man vermits zyne gheleertheyd niet om sonder eere te noemen, en is dese Poorte alsoo met dien begonnen en te maecken aen-gheheven op den 18 Iulij des jaers 1615, en is in zijn gheheel voldaan geweest in 't jaer 1618.

Princen-Hofs-Poort XXIX.

DE teghenwoordighe Poort, welcke mede al federt of in de leste jaeren van onsen Bouw-meester is ghebouwt, staet op de Fluweelen oft Oude-zydts-voor-burchwal, en diendt tot den voorneemsten in-gangh van 't Princen-Hof, en also in dit voorschreven Hofs begrijp de Ghecommitteerde Raden ter Admiraliteyt binnen deser Stadt, oock haere Sit-plaetse houden, heeft onsen Bouw-meester in den boven wercke van dese Poorte, met kenbare tekenen als Schepen, Anckers en Zee-gedierten, sulckx oock willen verthoonen en te kennen gheven: En seker dese Poort, soo vermits zyne goede plaets als grootte, heeft een heerlijk aensien, wel voeghlijck voor eens Princen Hove, en is voorts oock met soo velerhande seltsame vercierlijke breeckinghen, en verheven en gesneden wercke gheciert, datter ruymte is om een grettigh en nauw-sichtigh ooghe te versaden en genoegh te doen.

Nieuwe-Zijdts School-Poort, XXX.

DE S E onse Stadt Amsterdam wordt door den Amstel en Dams-brack, in twee gedeeldt, en al van oudts met de namen, Ouwe ende Nieuwe-zijdts onderscheyen, herkomende van de eerste plaetse des Stadts, 't welke is geweest langhs aen de Oost-zyde van den Amstel en Dams-brack, maer by de eerste vergrootingh gheschiedt in den jare 1585, de West-zyde des Amstels oock in-ghetrocken zijnde, heeft ghekrege de name van Nieuwe-zyde, en heeft dien volghens al wat be-oosten den Amstel was leggende, behouden den name van d'Oude-zyde, en weder alle 't ghene be-westen was, genaemt gheworden Nieuwe-zyde, welcke twee zijen of ghedeelten der Stadt, by naer als met een Evenaer ghewickt, in groote overmachtighe, soo ghemeene als bysondere Ghebouwen, Marckten, Straten, Wateringen en anders, so even-gelijck zijn, datter nauw onderscheyt van is te maken: Dese nu onder anderen hebben yder oock zijneygen Latijnsche Schoole bysonder: Waer van het Nieuwe-zijdts Latijnsche School komt achter ter sijen de Nieuwe ofte *S^t. Catharinen* Kerck, aen 't Grave-straetjen, al waer dese teghenwoordighe Poorte staet, en diendt tot den voorneemsten in-gangh van 't selve School, welcke Poorte onder de wercken van onsen Bouw-meester gantsch pryfelijcken is, sijnde het Boecken-gestel boven op de *Cornice*, ter zijen rechts als een vertoon, soo oock in 't midden verselt met een School-Meesterlijke troonje, 't welck alle wercken van aerdigher vercieringh en van goeder vindinge zijn, van wat grootte dese Poorte zy sal door de by-ghestelde Voetmaet, volgens ons doorgaensche gewoonte, licht te vinden zijn.

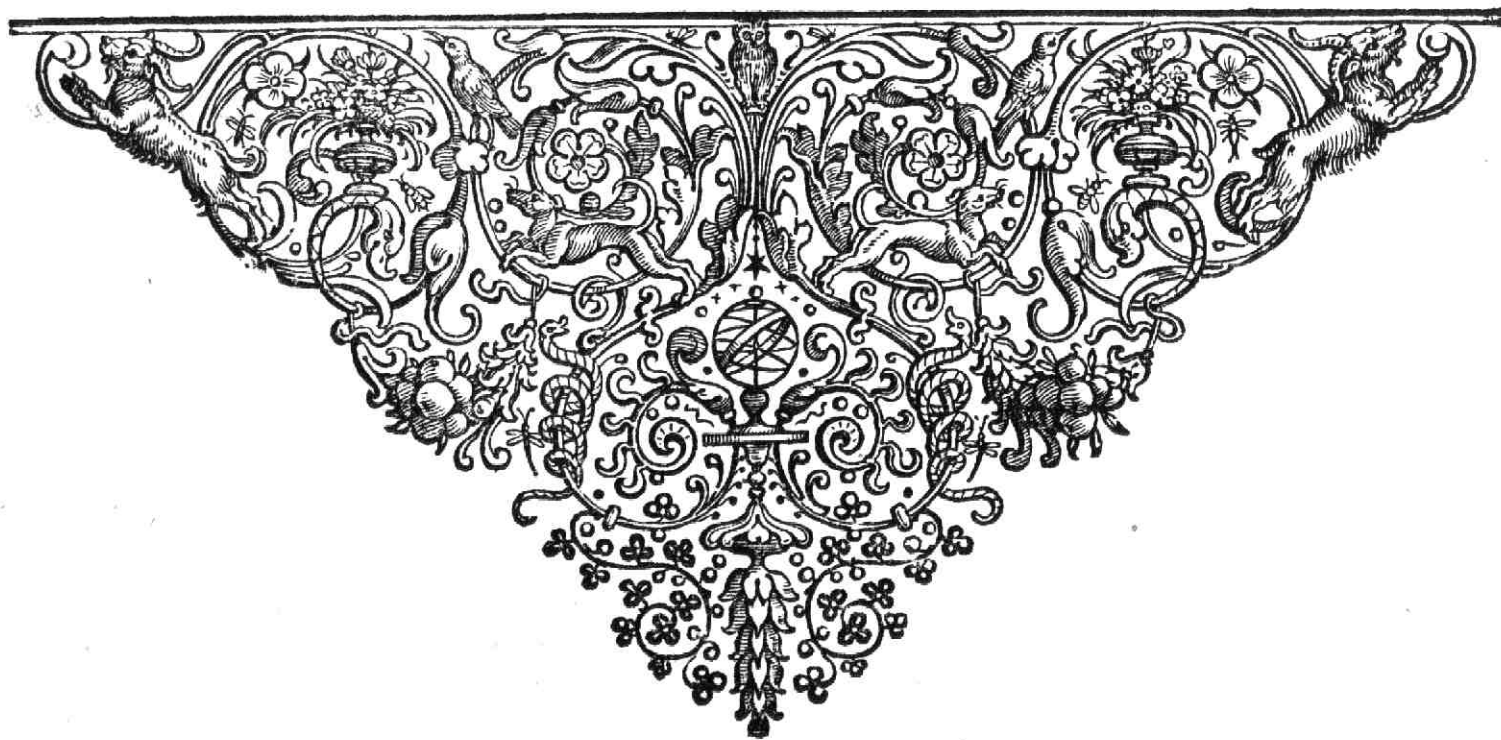

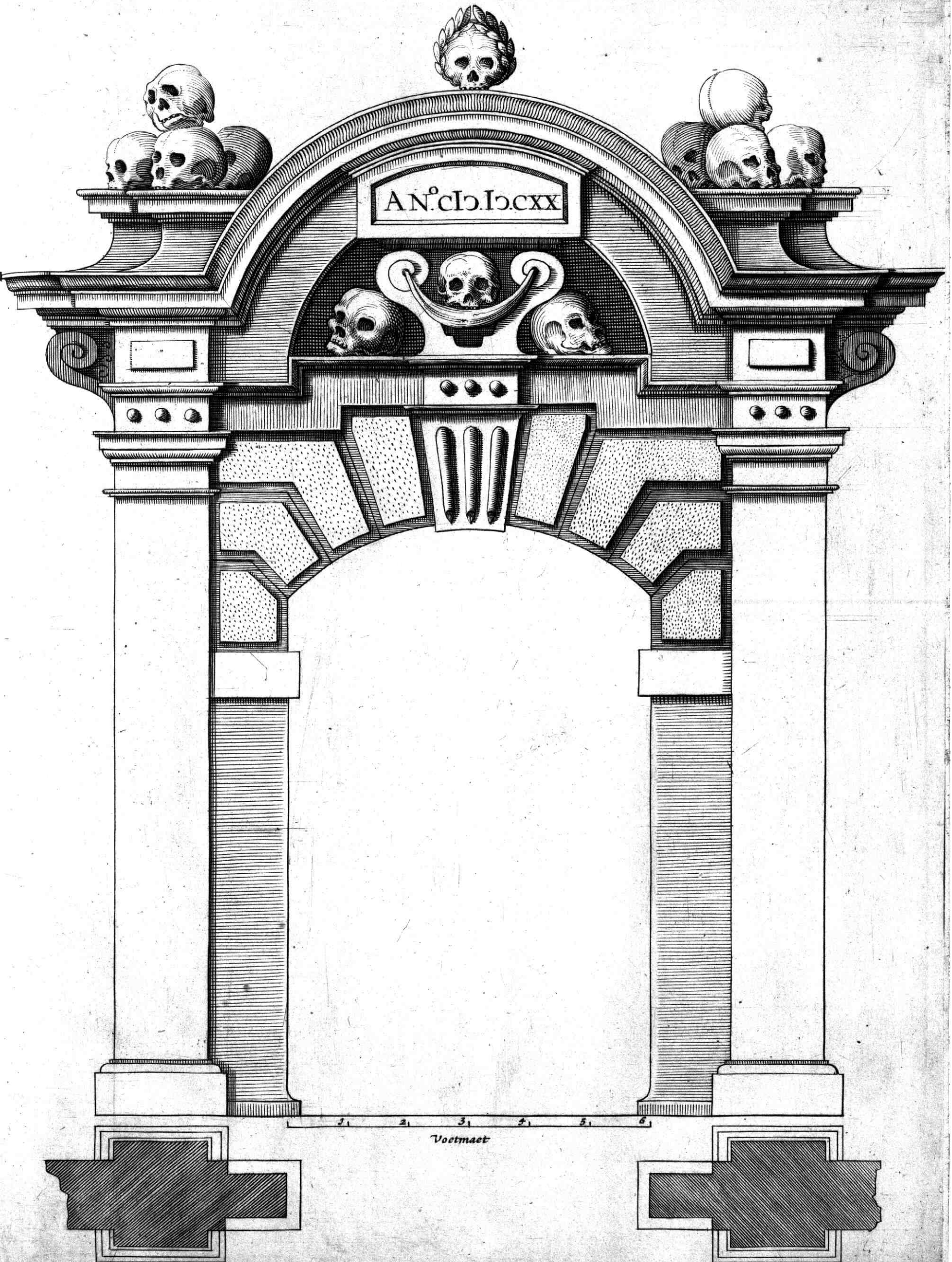
1, 2, 3, 4
Voet-maet

Twee Poortjens noch niet staende. A. XXXI. B. XXXII.

AL-hoe-wel beyde dese Poortjens noch niet en zijn in wesen gebracht, en tot noch toe geen plaetse en hebben bekomen, en door dies nameloos zijn gebleven: 't heeft ons echter even-wel goet ghedacht, de selve als zijnde vande vindinghe van onsen Bouw-meester in 't licht te brengen, en by zyne andere dingen plaetse te gheven, en oock hier alsoo wy vermercken 't eene door zijn groote meer als bysonder, en 't ander door des Stadts-wapen-kroon, selve de Stadt den ghemeene wercken toe-ge-eygent te zijn, sonder nochtans, vermits d'af-lyvigheydt des Meesters, jayste kennisse te hebben waer toe die eyghentlijck zijn gheschickt, 't welcke volghens, wy hebben de selve hier onder de ghemeyne Ghestichten willen plaets gheven, en by ontbrekinge van name met Letteren onderscheyden: En sprekende eerst int korte yets van dat met *A.* ghemerckt, en getallet met *XXXI*, waerlijck ditte is van seer seltsamen, wonderlijcken en vercierlijcken vindinghe, en is te gelooven dattet in wesen gebracht zijnde, al eenige andere van onsen Bouw-Meester niet en soude toegeven of wijcken: doch 't volghende met *B.* en gheciert met de Keyserlijcke kroon, achten wy immer so schoon, en oock beter te zijn: ditte is vol cieraets en uyt-gehouden wercke, en als aen de Capiteelen te mercken, treckt genoeghsaem nae de *Corintische* wyse: 'tis niet te twijffelen ofte dit Poortjen soude in 't werck sich wel vertoonen, en heel goeden stant houden, te meer vermits zijn uyt-heffinghe op de twee voorwaertste staende pilaren, als uyttet bystaende zy-opstal te mercken en te sien is.

*Eynde des Eersten Stuckx, vvaer in verhandelt van de
Gemeyne Gestichten binnen Amsterdam.*

AN^o. D^o. M^o. CXX

Voetmaat

Byfondere Gheftichten, T W E E D E S T V C K.

Huys van Sr. Hans van VVelij XXXIII.

DE Voordraging van dit Huys, vernieut ons 't ontfermelijck ongeluck aen den Stichter des selven, wylen *Sr. Hans van VVelij*, Koopman ende Juwelier deser Stadt Amsterdam, overkomen, den welckē onlangs naer de Bouwinghe deses, in 't jaer 1616 inden Hage, by twee Françoysen ter sake van eenighe zyne over-kostelijcke Iuweelen, deerlijcken is vermoort geweest, doch sijn de Moorders haest bekent geworden, en beyde over 't selve oock Gerichtet. Dit Huys dan door zynes Stichters ongeluck eenighsins vermaerder, is boven de gewoonlijcken aert van Burgerlijcke Gebouwen, gantsch uyt-steeckende, en gheheel kostelijck, en seer gheciert met alle maniere van uyt-ghehouwen wercken: En is 't Voor-sicht daer van wy spreken in zijn gheheel, al van Blaeuwen oorduyn-steen ghebouwt, en hier en daer met Marbere en Toets-steene tafelen en platen ingeleyt: het staet op de Fluweelen ofte Ouwe-zijds voor-burchwal, tegens over d'Engelsche Bier-kay, van waer het sich vermidts de ruymte gantsch wel laet sien, en oock een luchtigh uyt-sien heeft, d'onderste stadie van desē, is van *Dorischen* wercke, en de tweede van *Ionische*, maer de derde, (met de welckende toogh van de Gevel begint, welcke op 't çierlijckste met allerhande seltsame breeckingen, en verheven, en gehouwen wercken is t'samen geset,) is in zijn gheheel een *Composita*, of gemengde wyse, 't begriip in sijn geheel is van merckelijcke hoogte, sulcx dat het boven de om-burige Huysen uytsteeckt, en sich wel kennelijcken vertoont, vermits eenen kleenen achtkantigen Toorn, die zyelings boven het dack, neffens eenigen plat uyt-komt, door 't welcke, als oock vermits zyne kostelheydt, en zynes Stichters ghedachte ongeluck, dit Huys gantsch vermaert, en inde Stad over al en by yder bekent is.

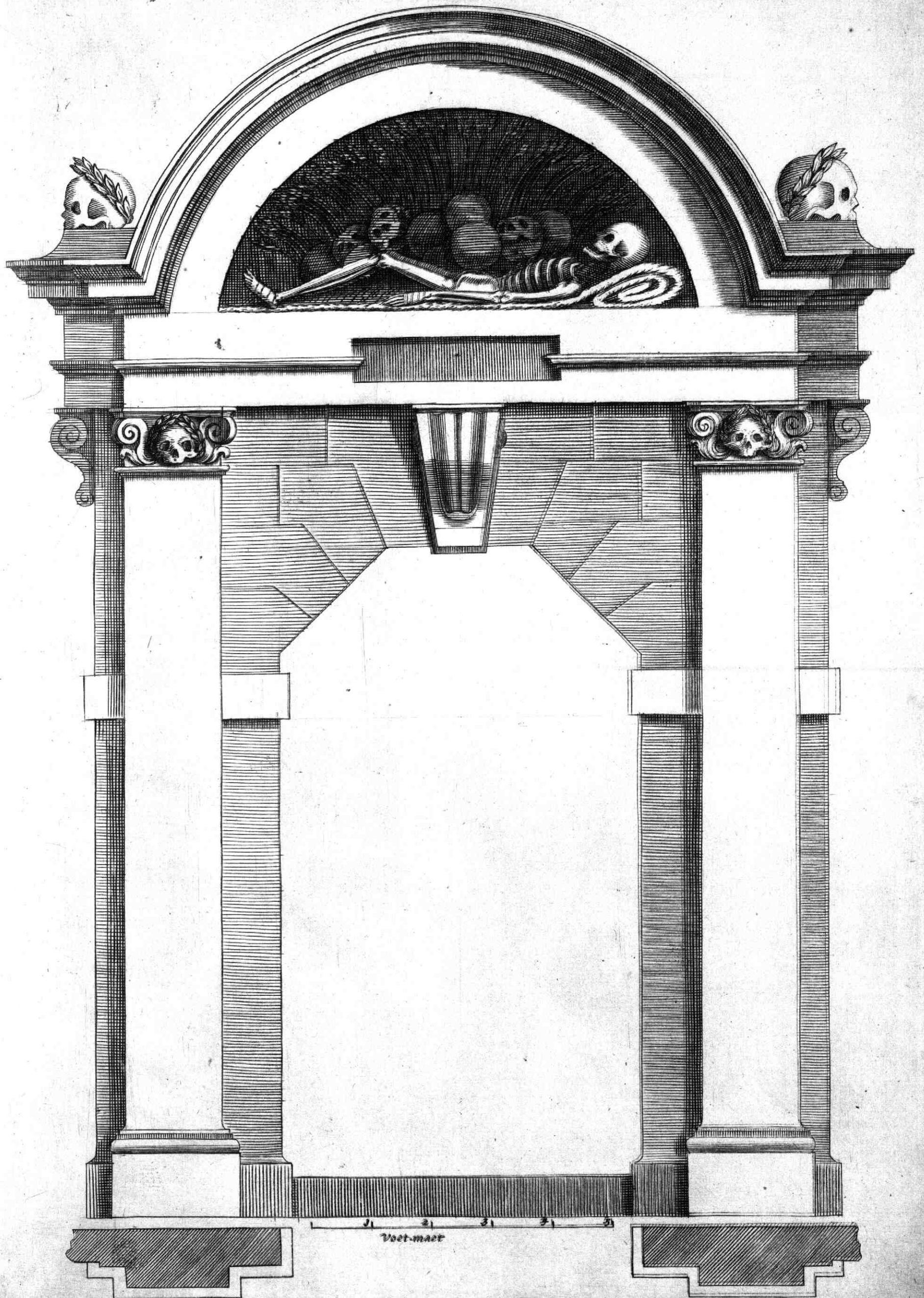
Het Huys den Dolfyn,

Met de helfte eens Gevels achter de Oude Kerck XXXIII.

DESE twee Voor-sichten ofte Gevels, geven sonderlingh te kennen de aerdighe vindinghe onses Bou-meesters, welcke çierlijcke verdeelinghe des werckx aen het ooghen een lust, en seer goet gevallen gheven. Het eene daer den Dolfyn inde Gevel is uytgebeelt, tegenwoordigh bewoont door den *Heer van Nieucoop*, staet op de Cingel tegen over de Rouaensche Kay, en heeft aen alle zyden een seer behaeghlijck uyt-sicht: Het ander van 't welcke maer de helft vertoont wort, staet achter de oude Kercke tusschen de Niefels ende de oude Kerckx brug: wat belangt hunne geestige vercieringen, en konstige verdeelinghe des werckx, die fullen wy sonder pryfingen ver-by gaen, also sulckx in goede dingen onnoodigh is: Aengaende de Maten, sal den vlytighen Naerfoecker, op de Plate (om zyne kurieusheydt te voldoen) getekent vinden.

Twee Poortjens, vertoont in een Plaet XXXV.

DESE teghenwoordighe twee Poortjens staen beyde op de Heere graft, waer van het ghene met *A.* gemerckt, is de deure ofte in-gangh des Huys van *d'Heere Burgermeester de Vlamingh*, en 't ander met *B.* komt te staen in 't midden, makende de deure van 't Huys van *Sr. Hans Bartholotti* Koopman binnen deser Stadt. Seker dese twee Poortjens en verdienen onder de andere Wercken van onsen Bouw-meester, vermits hunne aerdigheydt,

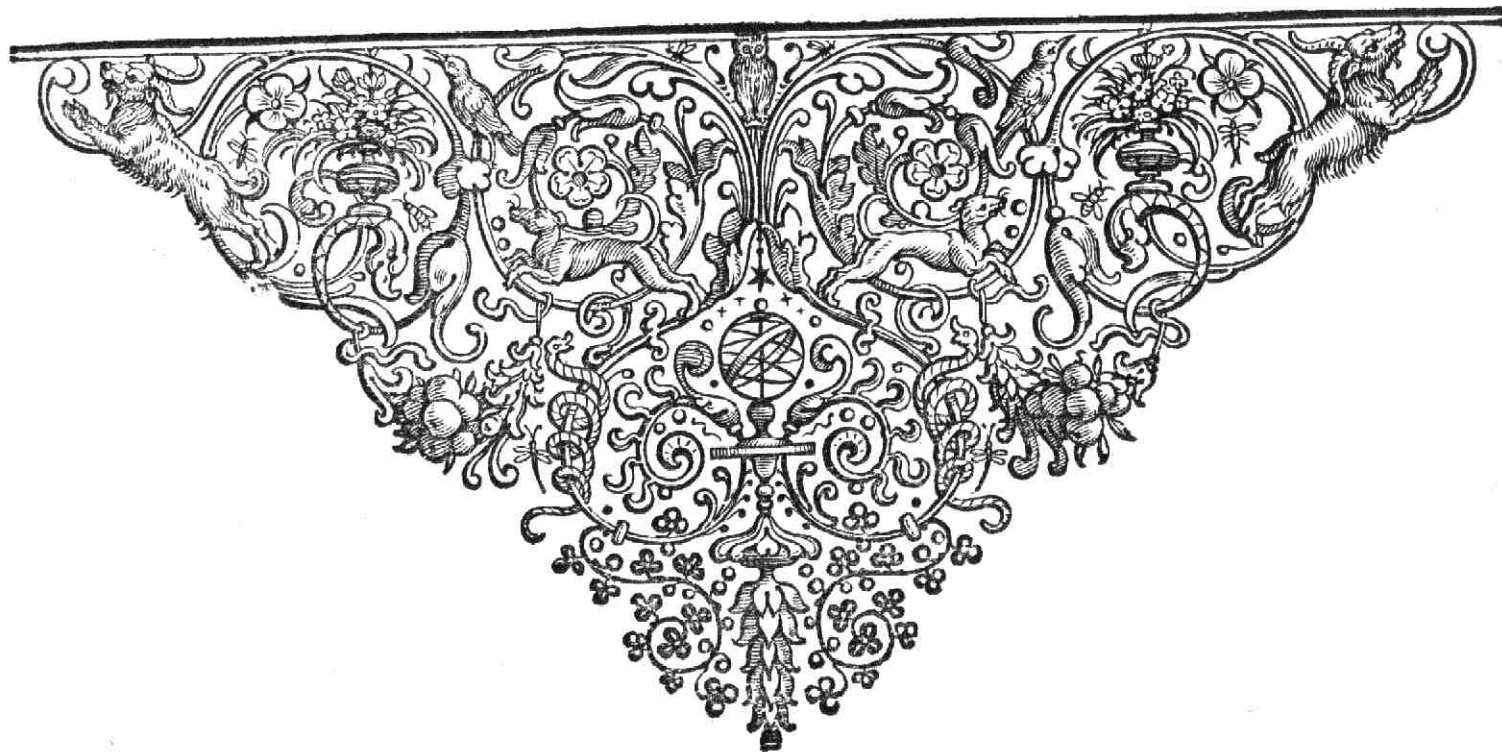
Voet-maet

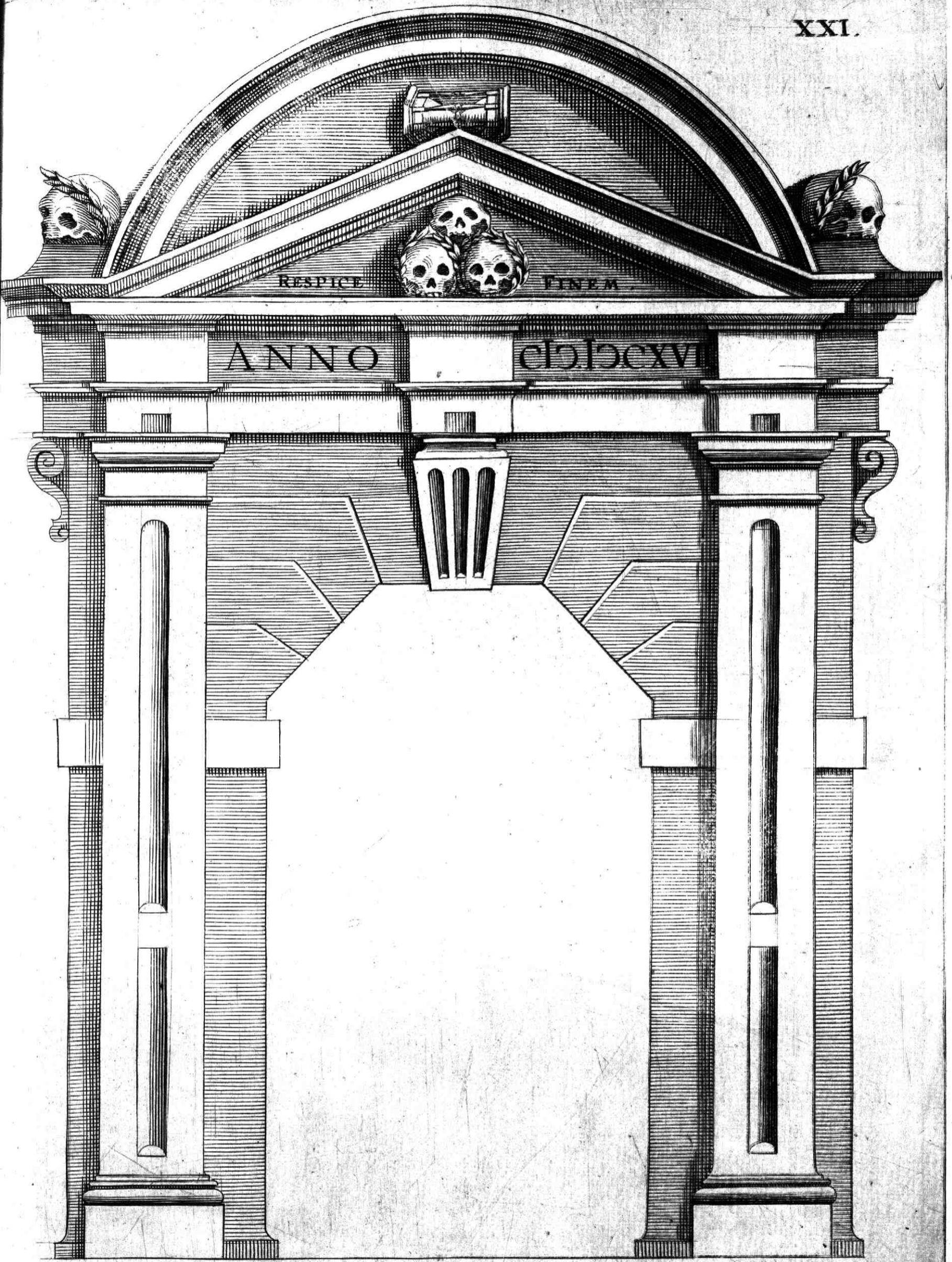
digheyd, overvloed van çierlijcke verheven wercken en feltfame breeckinghen, niet min lof als eenige der voor-gaende, al-hoe-wel die van meerder grootte en aenfienlijckheydt zijn (volgens hen vereyffchinge) als de dese: want dese en geven, voor so vele als hen vindingh en 't eygen daer toe die zijn geschickt aengaet, den anderen niet toe, zijnde beyde in haer geheel gantsch vercierlijck, en als gepast tot bysonder en Burgerlijck gebruyck, 't welck niet sodanige grootsheyd en grootte, als wel gemeyne Ghestichten doen, en vereyffchen.

Kelder - Booghjens of in-gangen XXXVI.

AL-hoe-wel dese tegenwoordige Booghjens niet en staen, noch geen plaetse en hebben, hebben wy echter even wel vermidts hunne verdienste, en oock zijnde vande vindinge van onsen Bouw-meester, de selve hier plaetse willen gheven, en den Beschouweren voor-dragen: dese waren by onsen Bouw-meester geschickt tot in-gangen van eenige Kelders, dan en zijn echter niet tot de daet gekomen, nochtans wy durven die verfekeren dat deser verdiensten meerder zijn, en ick laete staen een Kelder, soude genoegh saem om te dienen tot een Galderije, en soude in dies heel goeden stant houden, en vermits dese eenighsins lydelijcke buyginge der *Cornice*, boven yder boge en rondt Frontispicum makende, soude vermidts dese veranderlijckheyd een gantsch behaeghlijck aensien hebben, en den Beschouweren vermaken: want dit in zijn gheheel een goet werck is, en gantsch gemeen aen de oude wyse, zijnde van der ordine *Tusshana*, hebbende geenige ongemeenheyd als de buygingh der *Cornice*, 't welck nochtans vermits zyn bequame tooglen plaets, welstant geeft.

*Eynde des Eersten Boecx vande vvercken van M^r. HENDRICK DE KEYSER
geindenteert, en door CORNELIS DANCKAERTS in wesen gebracht,
binnen Amsterdam.*

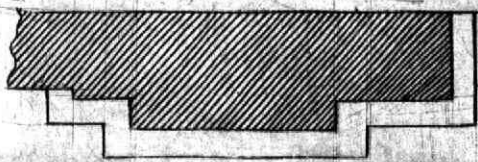
RESPICE

FINEM

ANNO

MDCXVI

1 2 3 4
Voet - maet

Tweede Boeck
DES
E E R S T E N D E E L S,
Der
Bouwinghe onfes Tijds.

Voordragende de Wercken en Gebouwen gedaen by M^R. HENDRICK DE
KEYSER, in verscheyde plaetsen.

't Stadt-Huys tot Delf in Hollandt XXXVII.

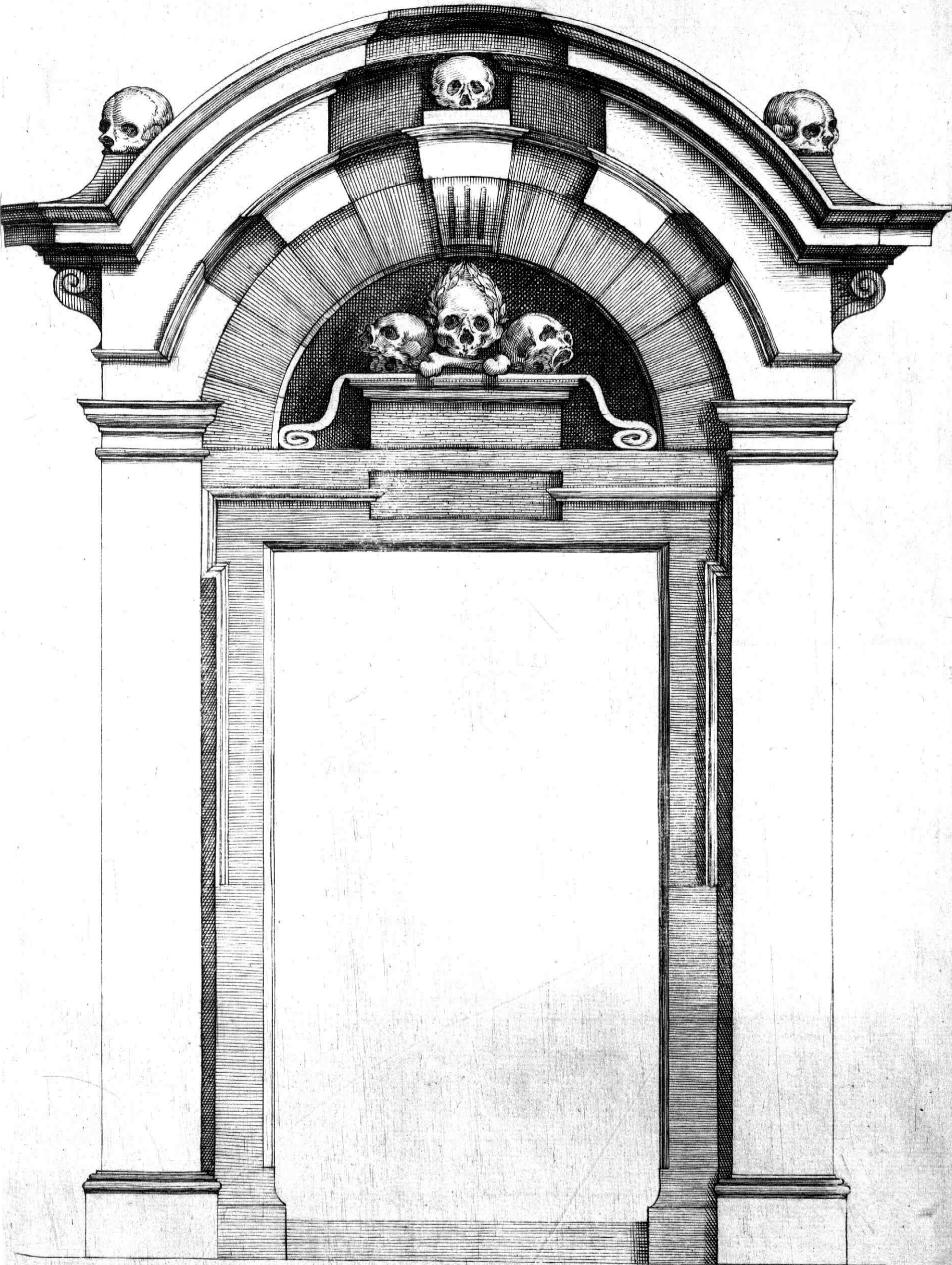

ET oude Spreeck-woort seydt, dat brant noyt en verarmde, 't welck door dese tegenwoordige Bouwe heel waerachtigh schijnt, want als nu eenige Iaren gheleden, de brant het Oude Stadt - Huys van *Delf* hadt aenghetast en 't selve in sijn gheheel gheschonden, en by naer tot eenen Ashoop ghemaeckt: So heeft de nootwendigheydt sulcx vereyffschende, en inde gelede schade, de beterende yver gewassen zijnde, weder oorfake gegeven om de waerdige Raets-plaetsen van soo een voortreffelijcke Stadt als is *Delf*, naer 't betamen van dien te hermaken, en als van nieuws weder op te bouwen, 't welck wy teghenwoordelijck sien uyt de affche van 't oude er-resen, 't hoeft op-steecken rechts als eenen nieuwen *Phoenix*, den welcken zyne eerste gewosse vederen uytspreyt, en sich met een nieuwelingh herboren glantse en uytstekentheyd verthoont: En waerlijck dit voortreffelijcke gebouw, komende te staen ten eynde op een soo schoonen vierkantighen en ruymen marckt, als in geenige der Steden in *Holland* te vinden is, en hebbende boven dien een *Faciatte* of Voorlicht, welke rechts tegens over de voorneemste en groote Kercke aensiet, gantsch çierlijck en in sijn gheheel al van witte Hertsteen, met Pilasteren en heure opper-çieraden, houdende twee stadien in de hoogte, *Dorica* en *Ionica*, en in 't midden noch tot verrijckingh met een derde der *Ordine Corinthia* op-geset, waer dicht bezyden eenige middelbare ^a Nael-
den op de naeste pilaren komen te staen, alles kostelijcken ghewrocht en met verheven en uyt-gehouden wercken, tot de welke noch de rijckelijckheyd van 't overgouden gedaen is, geçiert: sulckx dat dit werck in sijn gheheel, is van grooter kostelheydt, en van soo behagelijcken aensien, alsnoch geenige Raets-Huysen in eenighe der buur-steden te sien is: Alles 't welck uyt de tegenwoordige Bou-form, de welke verthoont de *Faciatte* of 't Voorlicht des gemelden Stads-Huys, en neffens dien der selver zy-op-stal, klaerlijcken te merken is, welcken wy sonder voorder pryfinghe den vlytighen Beschouwer tot zynen vryen oordeele overgeven, wat de grootte van 't geheel ende der deelen aengaet, de selve is door middel van de by ghestelde Voet-maete te bekomen. Dit Stadt-Huys is naer den brandt, welke is geweest in 't jaer 1618, inden jare 1619 begonnen, en is in sijn geheel voltrocken en gemaeckt geweest in 't jaer 1620.

a Piramides.

Eenige Op-stallen mette gront des Stadt-Huys van Delf XXXVIII.

HET gene getekent met *A.* is het Op-stal des voorgaenden Stads-Huys van *Delf*, en *B.* de gront des selven Stadt-Huys: en *C.* den Op-stal van 't Poortjen, getekent met *XXXII* forterende onder de ghemeene Wercken: en *D.* is d'Opstal van het Poortjen van 't groot School, getekent met *XXX.* en *E.* is van 't Zeeghbooghjen, zijnde d'alderleste plaet van de Inventie van M^R. THOMAS DE KEYSER

1. 2. 3. 4.
Voet: maet

Graf van den Doorluchtigen PRINCE,
W I L L E M V A N N A S S A V,
 Prince van Orangien, &c. binnen Delf.

Verthoont in 2 Platen.

Op-ftal van voren XXXIX. Van ter zijen XL.

Euwich-durigh moeten zijn de gedenckenisse van fo een Doorluchtighen Vorst, en te waerden Vader des Vader-lands, de welcke de eerste hitte der Burgher-kryghen en Op-roeren verduurt, ghestilt, en onsen verdruckten Staet tot eenen Vryen stant herstelt heeft; die in 't verdedigen van de selve tegens der Vyt-landscher Heerschingh zynes Doorluchtighen Huyfes goed en bloedt by gheset heeft, en eyntlijck in 't betrachten van dien, zijn dierbaerste leven selve (door Moordersche handen wegh-gheruckt) den Vader-lande en Vryheyd ten offer heeft op-ghedragen: En niet en konnen dese soo weynighe Eeren-beelden in 't minste eenighe wedergeldingh doen, voor soo onwaerdeerlijcke ontfangene weldaden, maer de diepe letteren die yder Burger in sijn binnenste draeght, zijn waerachtige en waerdiger belooninge van soo hooge Helden-daden, volgens 't welcke dit so kostelijcke Graf is maer het minste^a merck van soo vele Danck-offeren, als wel werden ghewilt en ghemeent: Dit tegenwoordige Graf, van soo konstighen en vercierlijcken wercke, en van soo velerleye kostelijcke Steen, en Marbre van alle coleuren gebouwt, en met schoone Eeren-beelden, (daer onder oock des Vorstelijcken beeldenisse, selve in sijn volle rustinge) al van Bronze ghegoten, gheciert: en voorts voltrocken met alle kostelheydt, den wercke aenklevigh zijnde, sulcx dat onse eenvoudige Voor-eeuw dierghelijcke niet en heeft gesien: Is by de Hoogmogende Heeren Staten, inde eere des over-leden Vorsts W I L L E M, Hoogbloff: *gedachtenisse Prince van Orangien*, gedaen bouwen, en gestelt binnen Delf inde groote oft nieuwe Kerck, al waer het Lichaem des Hoogh-gedachten Vorsts rustende was. In dit selve Graf is oock naderhandt inden jare 1625, met alle Feestelicke eere gebracht geweest, 't Lichaem van den Prince M A U R I T S, Hoogloff: *gedachtenisse Prince van Orangien*, Sone van dē voor-gedachten Prince W I L L E M: De makinge van dit Graf is by de H. M. Heeren Staten by der hant genomen, ontrent 32 jaer naer 't over-lyden van den Hoog-gedachten Vorst W I L L E M Prince van Orangien, en is inden jare 1616, onsen Bou-meester by de H. gemelde H. Staten aenbestet geweest: En is by onsen Bou-meester onderhanden geweest tot den jare 1621, in de welcke het oock in de geseyde Kerck binnen Delf is op-gerecht geweest. Wat voorts bysonderlijcks meer van desen wercke te segghen is, kan den vlytighen Beschouwer uyt de twee tegenwoordighe Bou-formen van dien, 't selve naer speurende, licht begrypen en verstaen, waer mede wy deses Grafs een eynde maken.

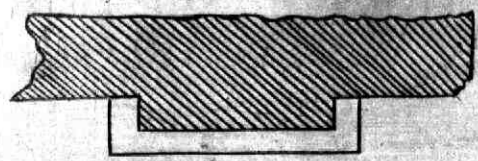
Besluyt.

Tot hier toe Gunstigen Leser en Beschouwer, is onsen arbeyd t' uwer vermaeck gedaen en volstreckt, voor so vele aengaet de Wercken en Gebouwen, ghedaen by onsen Amsterdamschen Bou-meester *Hendrick de Keyser*, so binnen onse Vaderlijcke Stad Amsterdam als elders: Nu ist by en aldien dat wy onsen vlijt u en allen Liefhebberē behaeglick te sijn, en tot uwen vermace gediend te hebben, sulcx dat de weder-vruchten daer van ons ter handē komen: Zijt verskert dat wy eerlang fullē vinden gelegentheyd, omme by dese te vervoe-gen alle wercken, den welcken ghy bemerckt al hier van onsen Bou-meester te ontbrekē; en soo voorts gaende, fullen ons verplicht houden onsen Landts-lieden, Konstenaren en allen Liefhebberen, den Vader-lande te nutte, metter tijd noch grooter en meerder sake te wege te brengen, waer mede wy een eynde makē van dit *Eerste Deel der Bouwinge onses Tijds.*

1 2 3 4 5 6

Voet - maet

By-voeghsel,
Ofte
T W E E D E D E E L,
Der
A R C H I T E C T V R A M O D E R N A:
Ofte
Bouwinghe onfes Tijds.

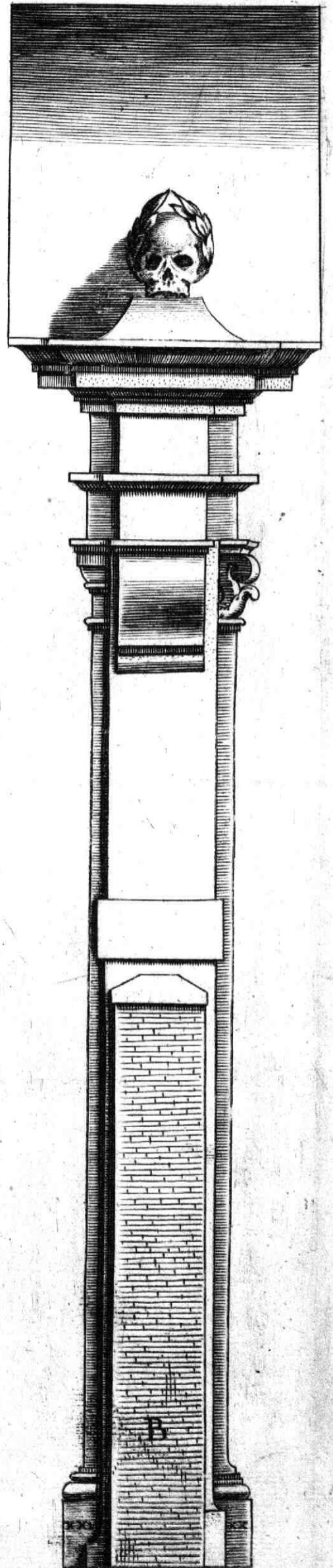
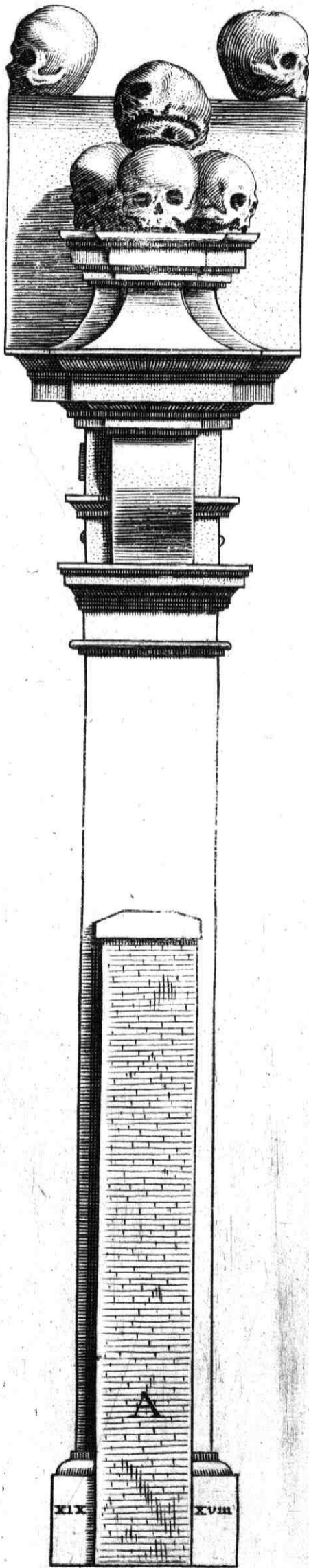
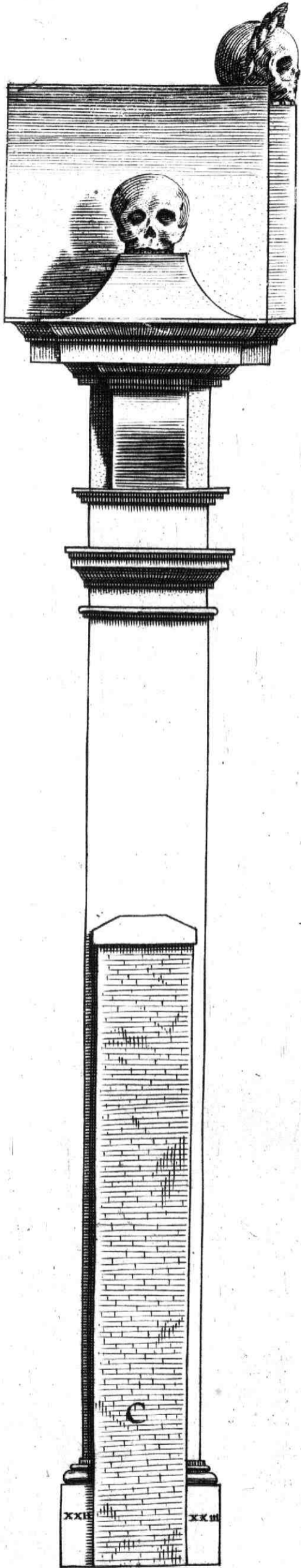
Inhoudende eenige wercken en Gestichten van verscheyde andere
Meesters deses teghenwoordighen Tijds.

Graf van zyne Vorstelijcke Ghenade Graef WILLEM van Nassouw, Gouverneur van Vrieslandt, &c. Binnen Leeuwaerden in Vries-land XLI.

DIE van Vries-land niet min danckbaer, en gehouden aen hen Bescherm-Heer en Vader, sijn Vorstelicke Genade *Graef WILLEM van Nassouw*, dē welken binnen Leeuwaerden overleden zijnde in den jare 1620 den lesten May, soo hebben de Staten des lands eenighen tijdt daer nae hem ghedaen maken en opgericht dit tegenwoordighe kostelijck Graf, 't welck by den outsten Soon van onsen Bouw-meester genaemt *PIETER DE KEYSER* eerst ontworpe, en daer na door een ander zynen gewesen Discipel in wesen gebracht: en is dit selve gestelt en op-gericht inde Hooft-Kercke binnen Leeuwaerden, alwaer zijn Vorstelijcke Genade eenigen tijdt te voren begraven was. Voorts alle begeerde bysonderheden of maten van dien wercke, sal den vlytigen Beschouwer in de tegenwoordighe Bouw-form, deur middel der by-gestelde Voet-maet by sy selven kunnen begrypen.

*Galderije des Konings van Denemercken tot Frederickx-burch, ghedaen
by HANS STEENWINCKEL, XLII.*

DE Konstvoedende vruchtbaerheyd van onse tijdsche Eeuw en Lande is sodanigh, dat de Koningen selfs van uyt den Noorden die by ons komen soecken, en bearbeyden de selve van alhier by hen te trecken, en onses konsters dienst aldaer te gebruycken, 't welck met dese tegenwoordige Galderije, waer te zijn bewesen wert, die gedaen is by den vindigen en seer vercierlijcken *HANS STEENWINCKEL*, den welken wy hier met desen Koninghlijcken wercke wel billijck hebben te gedencken. Seker dese Galderije (welcke is gemaect voor, en ten dienste van zyne Koningl: Majesteit van Denemercken, in zijn Koninghlijcke Hof tot *Frederickx-burch*) is een werck van grooter kostelijckheyd, met overvloed van gesneden, verheven, en uyt-gehouden wercken, en is by naer in zijn geheel of immer ten meerdeele, van Marbre en andere kostelijcke steen gebout, hy begrijpt in de lengde seven alfulcke bogen als hier verthoont werdē, en houd in de hooghde twee stadien, zijnde d'onderste van *Dorische*, en d'ander van *Ionischen* wercke, yder deser vacken of twee boven-een-staende bogen, zijn toe-ge-eygent aen eene der seven Planee-Goden, 't welcke in yder boge met beeldenisse, en alle soorten van wercken daer op passende wert uyt-gebeeldet, en boven dien komt het beeldt van yder der Planeten, selve boven op het opperste van zijn toe-gewyde boge te staen, gelijk uyt dit stuckswyse verthoon der tegenwoordige Bouw-form van de geseyde Galderije te sien is: Wy verthoonen van dies so weynigh, om dattet genoegh is voor de verstandige, omme hier voorts de hoedanigheyd van 't geheel uyt te begrypen ende te verstaen, also het doch alle, uyt-genomen de beelden en beeldenisse, een selvige werck is,

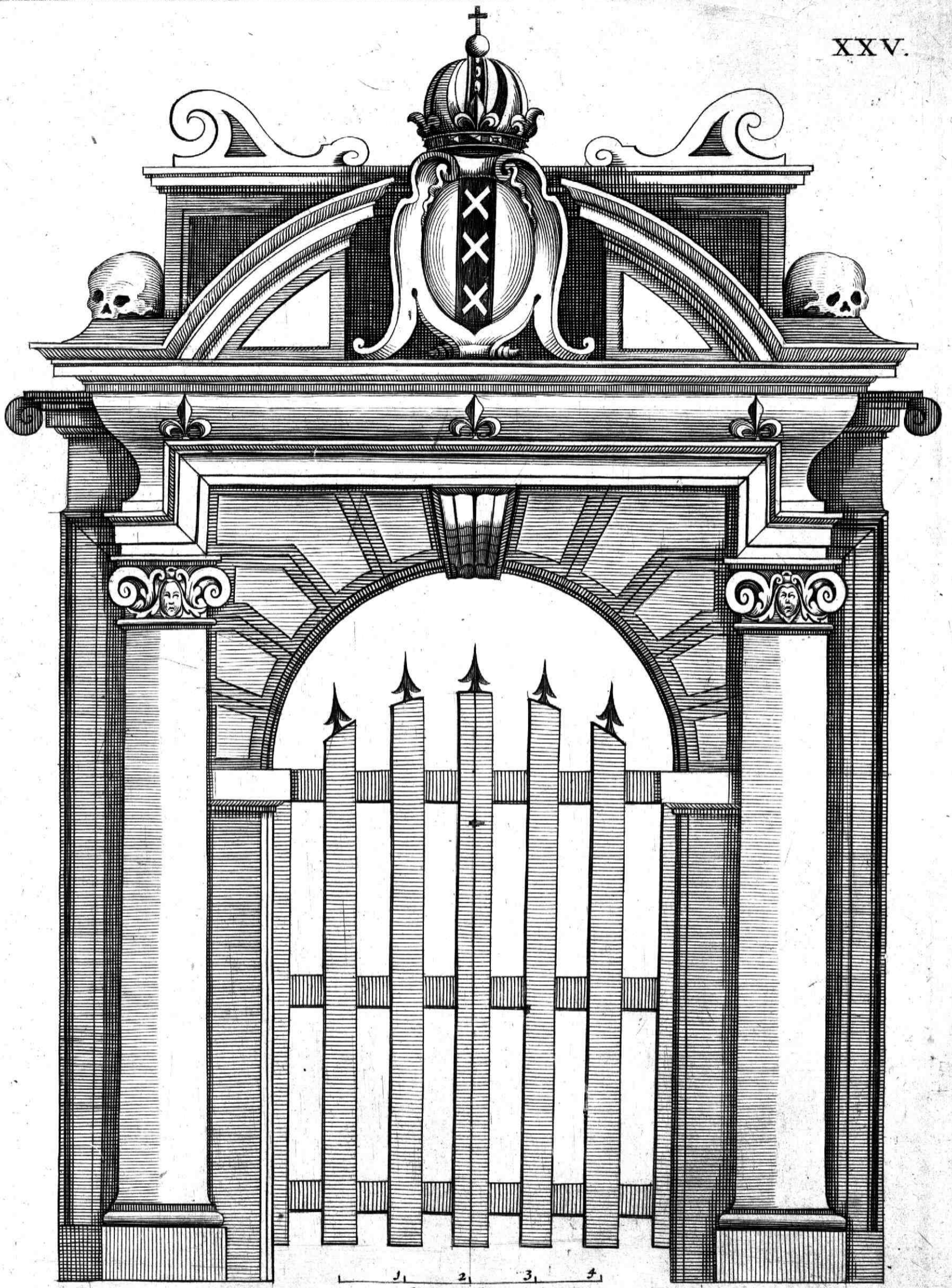
*Huys van S^r. Balthazar Koymans binnen Amsterdam:*Gedaen by d'Heere IACOB VAN CAMPEN, *Bouw-meester en Schilder*, XLIII.

Desen bouwe welcken wy hier te berde brengen, en den Beschouweren als in wesen vertoonen en voordragen, is gedaen ende te wege gebracht by den verwonderlijcken en dapperen Schilder, en Bouw-meester d'Heere IACOB VAN CAMPEN, een Broeders sone van onsen Bouw-konst-lievenden S^r. CORNELIS VAN CAMPEN, en dit ten believe van den Stichter des selven S^r. Balthazar Koymans, zynen seer ghemeensamer vriend, welcken wercke is staende binnen onse Stadt Amsterdam, op de Keyfers graft tegens over de Wester-Kerck: de *Faciatte* of 't Voorficht van desen bouwe, welke eygentlijck is 't gene dat by onsen geseyden Konstenaer is te wege ghebracht, en wy hier vertoonen, heeft twee stadien en een halve inde hooghde, waer van de onderste der ordine *Ionico* en het tweede met de halve boven dien der ordine *Romano*, is al vol met pilasteren en hare oppercieraden en ornamenten, alles ten nauwsten waergenomen, en suyverlijck uyt-gewrocht: sulckx dat dese *Faciatte* in zijn geheel is van uytnemender schoonheyd, en van sodanigen grootsheyd en oock behaeghlijcken aensien, datmen billigh seggen mach, dat de genen welke onse Stadt doorsien, ende deses Gebouws schoonheyd niet gemerckt en hebben noch ghewaer geworden zijn, noch al de heerlijckheyd onses Stads besien: noch der Bouw-konst niet verstaen te hebben.

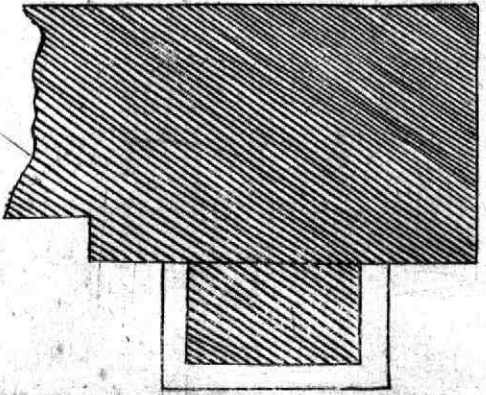
*Zeegh-Booghjen,*Gedaen by M^r. THOMAS DE KEYSER, XLIIII.

Dit tegenwoordigh Poortjen, by ons genaemt Zeeghboogh, (vermits de gelijkheyd met dien) is van de vinding van M^r. THOMAS DE KEYSER, tweede Soone van onsen voorgedachten Bouw-Meester, M^r. HENDRICK DE KEYSER, ende en heeft tot als noch nergens plaetse begrepen, weshalven wy het een name hebben gegeven naer ons believe, en best over een komende met zijn aert. En seker dit poortjen 't welck in zijn geheel al van *Dorischen* wercke is, is van goeder verdeelinge en seer bevallig, en genoegsaem geschickt en geciert na de maniere der Ouden, sulckx dat wy dit met reden soo vele soude mogen pryfen als eenige der voorgegane Poortjens in desen Boeck, waer uyt wy moghen verstaen wat hope datter van desen bloeyenden konstenaer soude zijn, by en aldien hy sich tot de Bouw-konst in 't geheel wilde overgeven, nopende de leden hier by ghestelt, A. is de Baze, en B. 't Capiteel der Pylaren, maer C. 't Ornament boven dien.

Hier mede goetwilligen Leser maken wy een eynde van ons schryven, in 't welke wy na ons vermoghen hebben bevlyticht, u en den verstandighsten te wille te zijn, en genoech te doen. Ist hier en daer gebreckigh, en hevet verbeteringh van nooden, wy nemen sulcx met de daet, danckelicken aen, en weten voorshants geen ander onschult van dies te doen, als te bekennen dat alle menschelijcke wercken feylbaer zijn. Doch segghe alleenich ditte, in geval hem yemant mocht stooten aen de langheyd van onse Voor-Reden, (met den welcken wy nochtans gepoocht hebben lust en aendacht te verwecken) ons voorwerpende, vermits 't weynige schriftelijcke ghevolgh en kleenen inhoudt deses Boecks, te grooten hoeft, op soo kleenen lijfjen te staen. Wy daer-en-teghen segghen de saeck soo niet te zijn, want den eygentlijcken inhoudt deses Boecks en bestaet niet alleen uyttet geschreven of gheletterde, maer oock mede en in 't meerdeel uyt de by-een-versaemde Bouw-formen, welke met hare tegenwoordigheyd, al-hoe-wel onghelettert, de sake naerder verklaren als wel veel letteren, en een groot begrijp van schrift niet en soude doen. Dese beyde dan te samen, en niet de beschrijvinghe of Bouw-formen alleen, maken den inhoudt deses Boecks, welke also te samen ghenomen, zijn seker genoegsaem om te hebben een Voor-Reden als by ons beschreven. Hier mede gonstighen Leser maken wy onse redenen een eynde, latende u de vergelijkinghe van 't een mettet ander en alle oordeel vry, alles t' uwen welgevallen, en so als het u best behagen sal.

1, 2, 3, 4
Voet maet

WAer mede, ô konst-lievende DANCKAERTS! ick maëck een eynde van de begeerde Beschryving deses Boecks, maer niet een eynde van u vvel verdienden Lof, zijnde ghehouden beyde de levendige en dooden, vvelcker gedenckenisse door u arbejd sekerder is bevvaert als door hen vvercken selve, en vvy genieten door u vlijt, dat yeder blyvende in zijn Stadt en selve binnens huys, t' allen tijde alst ons maer lust en believe, ons mogen als in vvesen voor ooghen stellen een menighte en veelheyt van verscheyde aenmerckelijcke Gebouvv en Gestichten, staende in verscheyde plaetsen en oorden. Voort myne, ick houde my verplicht, en hope dat myne ghedanen vlijt u vvel ghevallen sal, en heb oock geerne ditte ('t vvelck met vvel recht by yemandt onervaren inde Bouvv-konst konde geschieden) gedaen, ende oock myne ghenegentheydt den Overledenen vlijtigh bevvesen: bevveeght door de bedenckinge, of door een ontydige doot, oock myne vvercken sulckx van een ander soude mogen komen te vereyschen. Doch al dit en heb ick oock niet sonder in dies vermoeyt te vverden tot dus verre gebzacht, hebbende eenige dingen vvijs en verr' moeten op soecken, sulck dat my dick in de ghedachte (in dit mijn kleene begin) is her voor ghekomen, dat vele Boecken te schryven gheen eynde en hebbe, maer ditte eyndighende, Ick vvensche u DANCKAERTS, vvelvaren, en blyve dy een seer genegen vrient. In Haerlem desen 14 December, 1630.

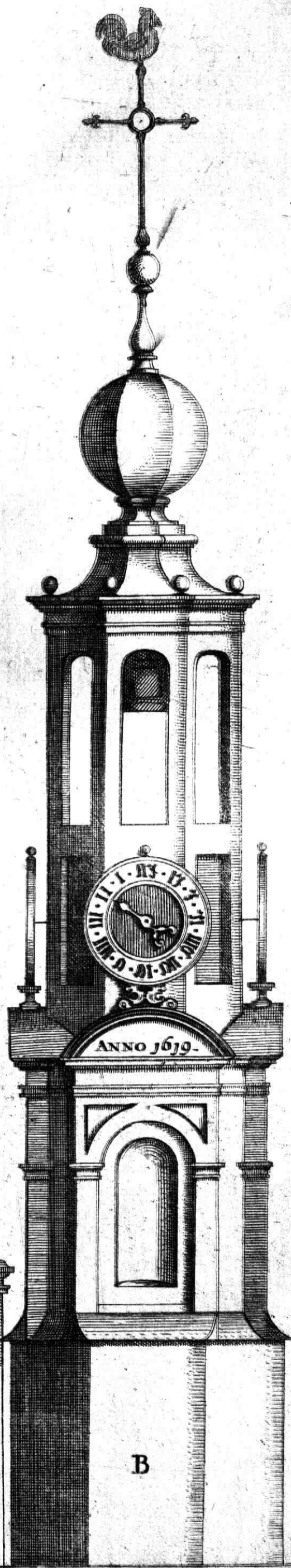
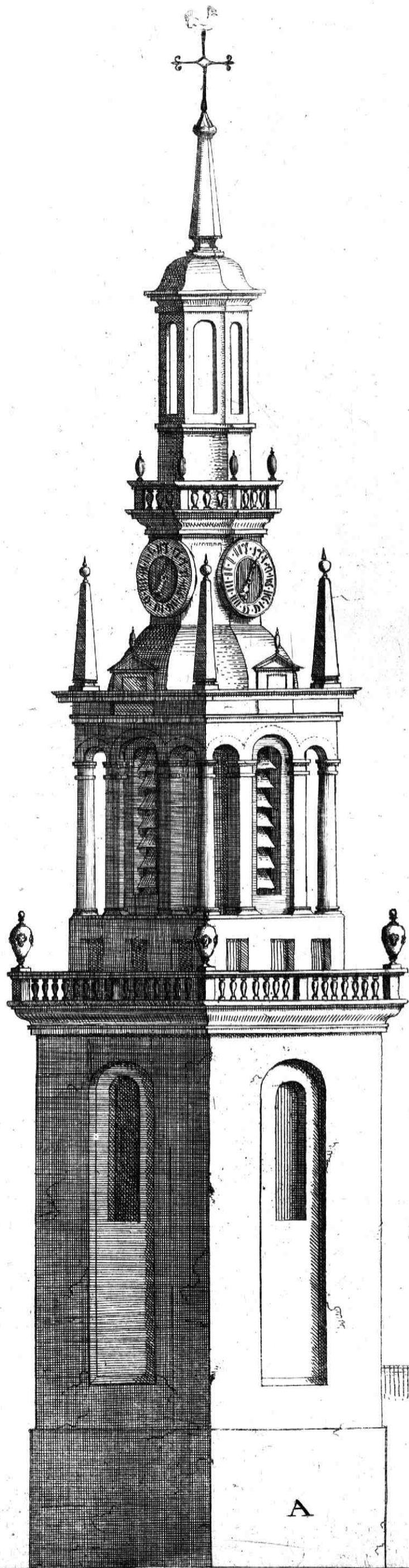
G. S. Zzag.

B E S L V Y T.

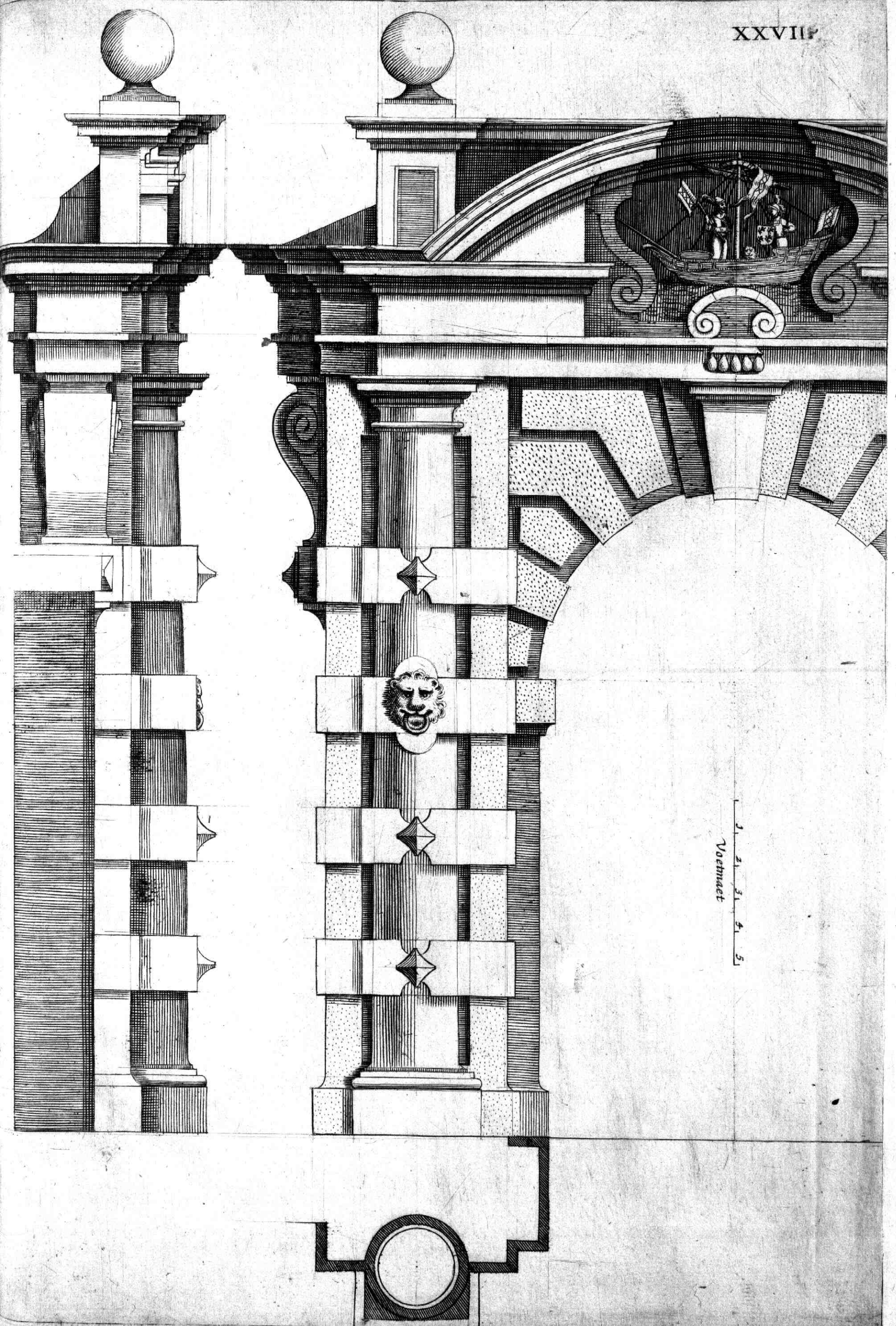
Ier siet ghy Leser af-ghebeelt,
 Het geen de Bouw-konst heeft geteelt,
 Noch self in dees ons laetste Eeuw,
 En meest in't woeden van de *Leeuvv*.
 Ick wensch dat elck voor-oordeel staect,
 En denck: geen werck was oyt volmaect.
 Hoe strickt'lijck nauw dat yemant leest,
 Wie isser die geen feylen heeft?
 Komt yemant yet berisp'lijcx voor,
 Hy neme' het by het rechter oor,
 So sal't veel-licht wat beter staen.
 Waer't dat dit veeltijds wert gedaen,
 Men vindt niet so veel haet en nijt,
 Die doch het goed' als 't quade bijt.
 Ick prijs den Swijger die daer toont
 Met daed, wat in zijn Harffens woont.
 Als dit een yeder wel betracht,
 So wiert te voorschijn yets gebracht
 't Geen anderen tot lust verweckt:
 En Lievers tot de Kunste treckt.
 Den goeden is het alles goet.
 Een Blom wel Spin en Bye voed,
 Ten kan het Bloemtjes schult niet zijn,
 Maer wel die daer uyt suyght fenijn.

C. DANCKAERTS.

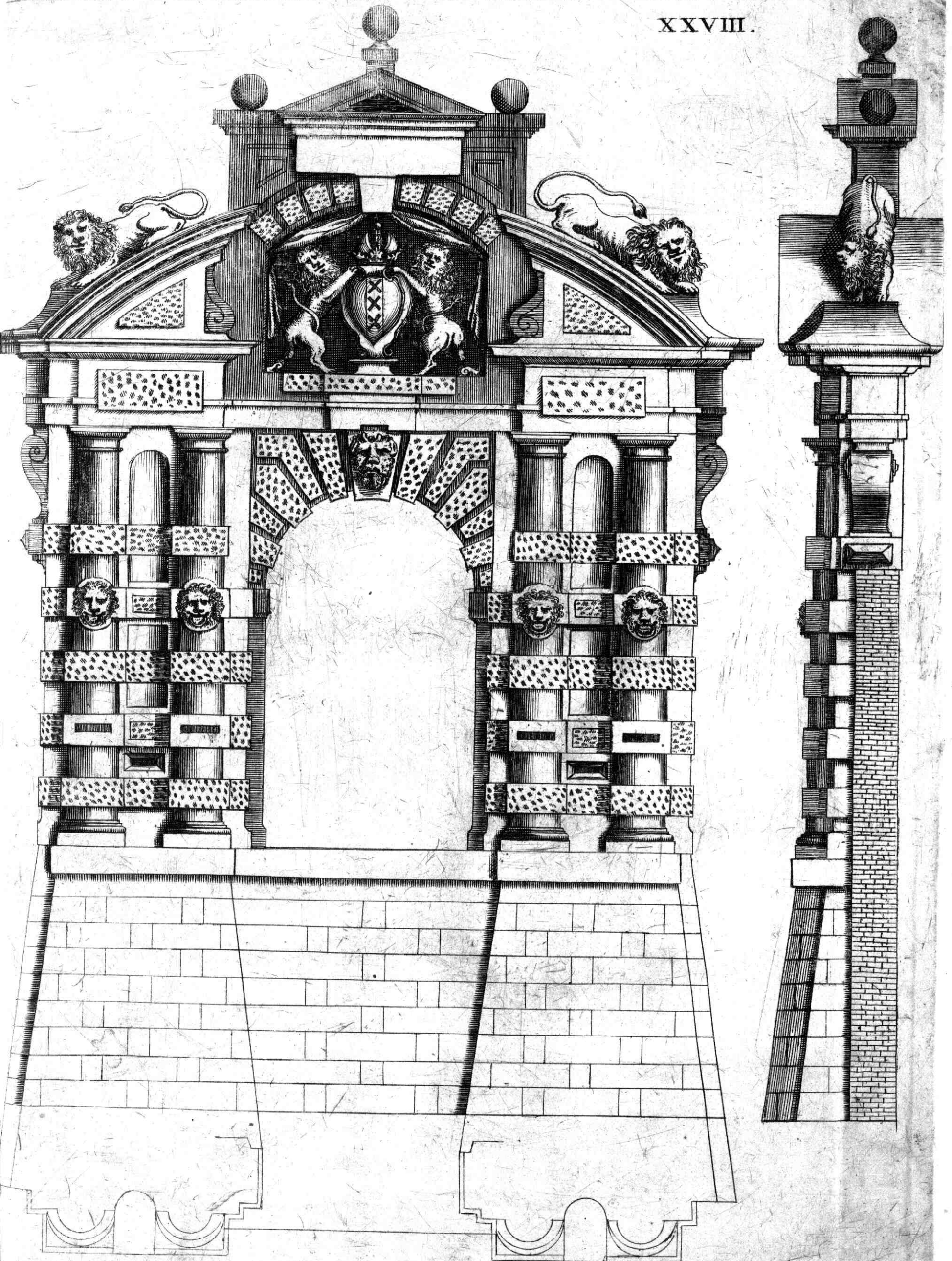

A

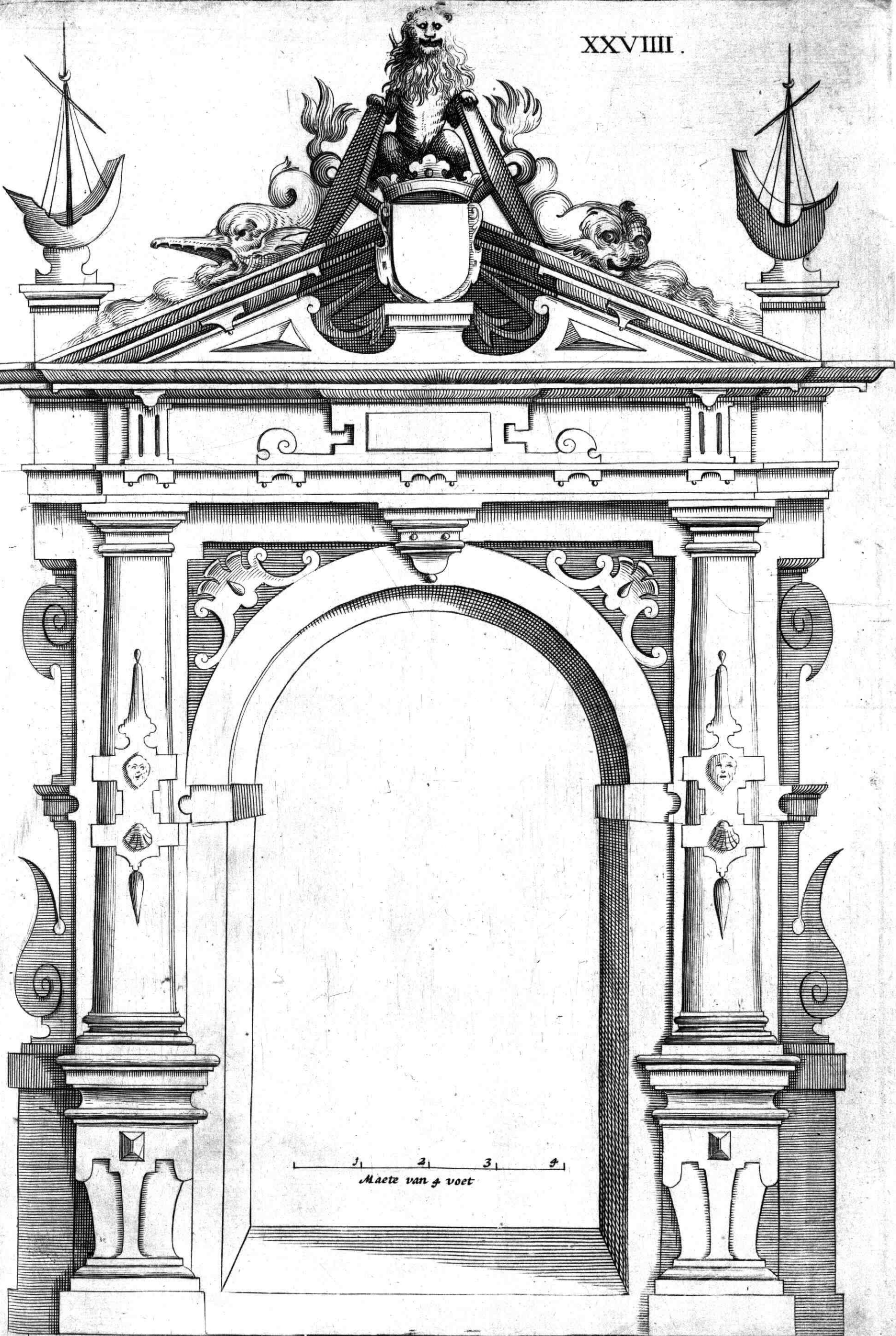
B

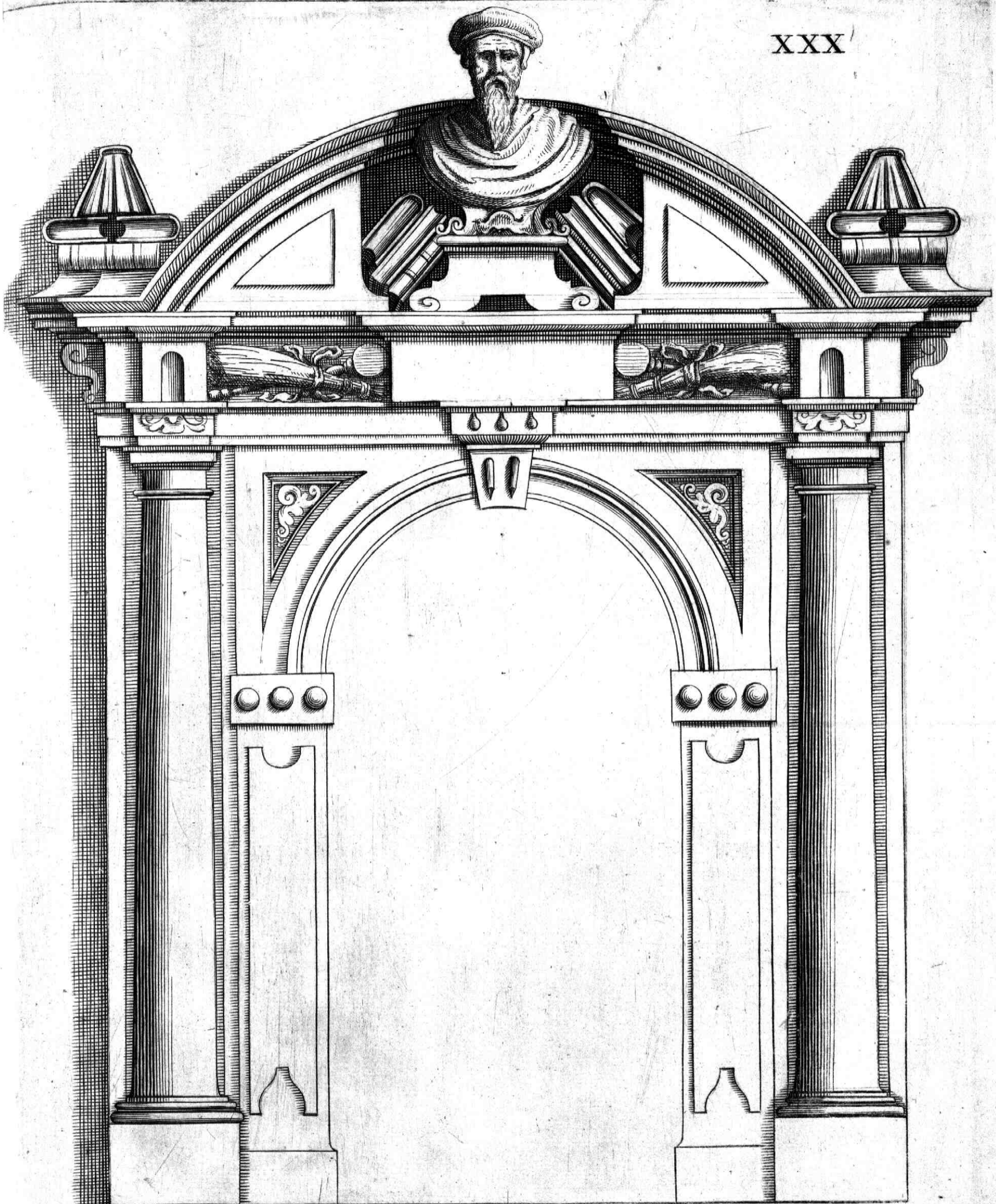

1
2
3
4
5
Voehnaet

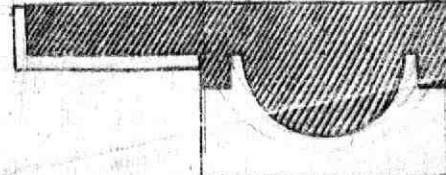
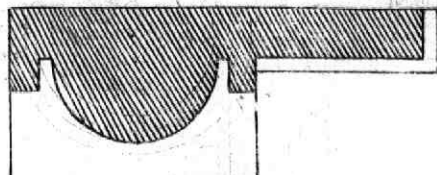
5 30
Voetmaat

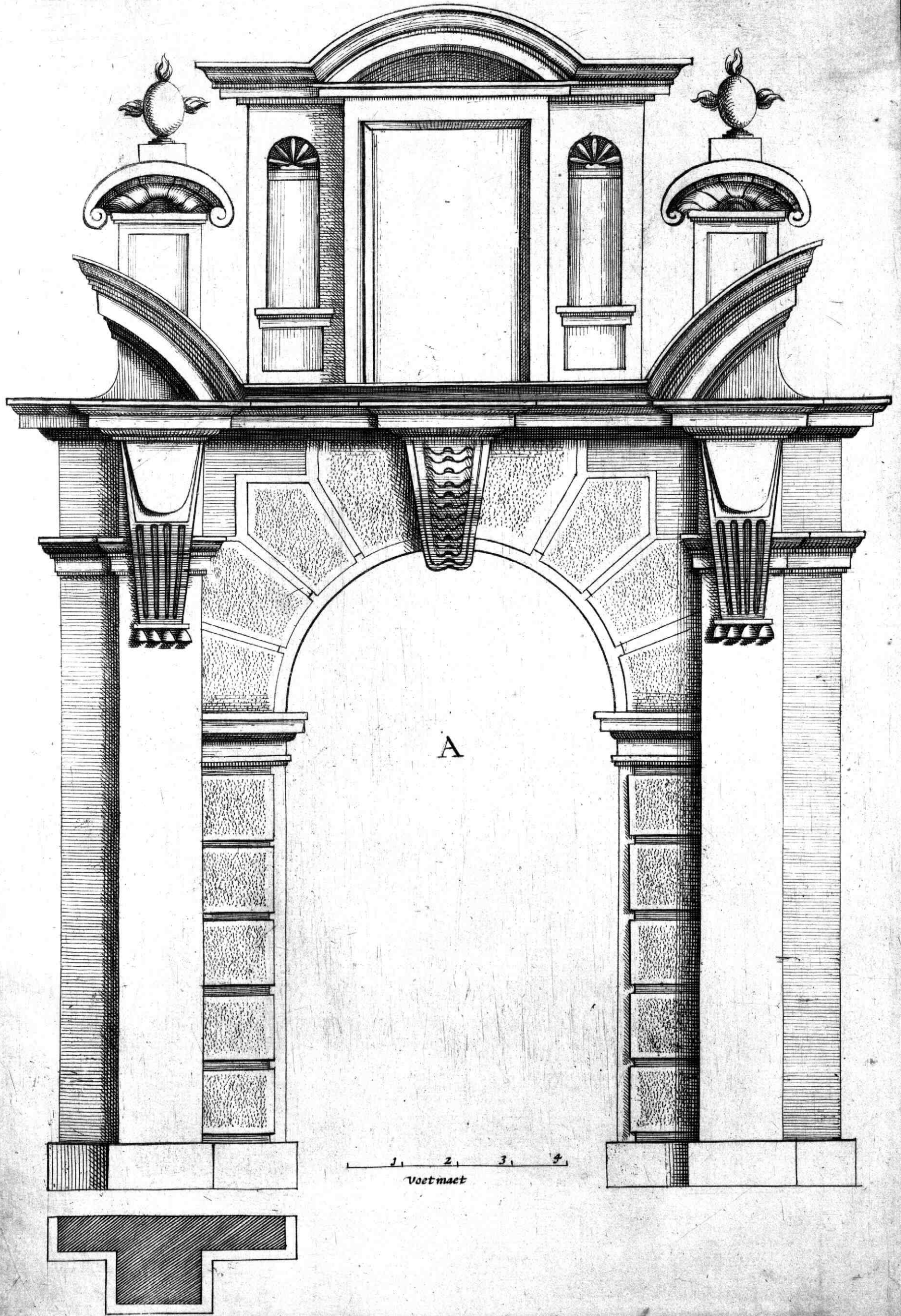

1 2 3 4

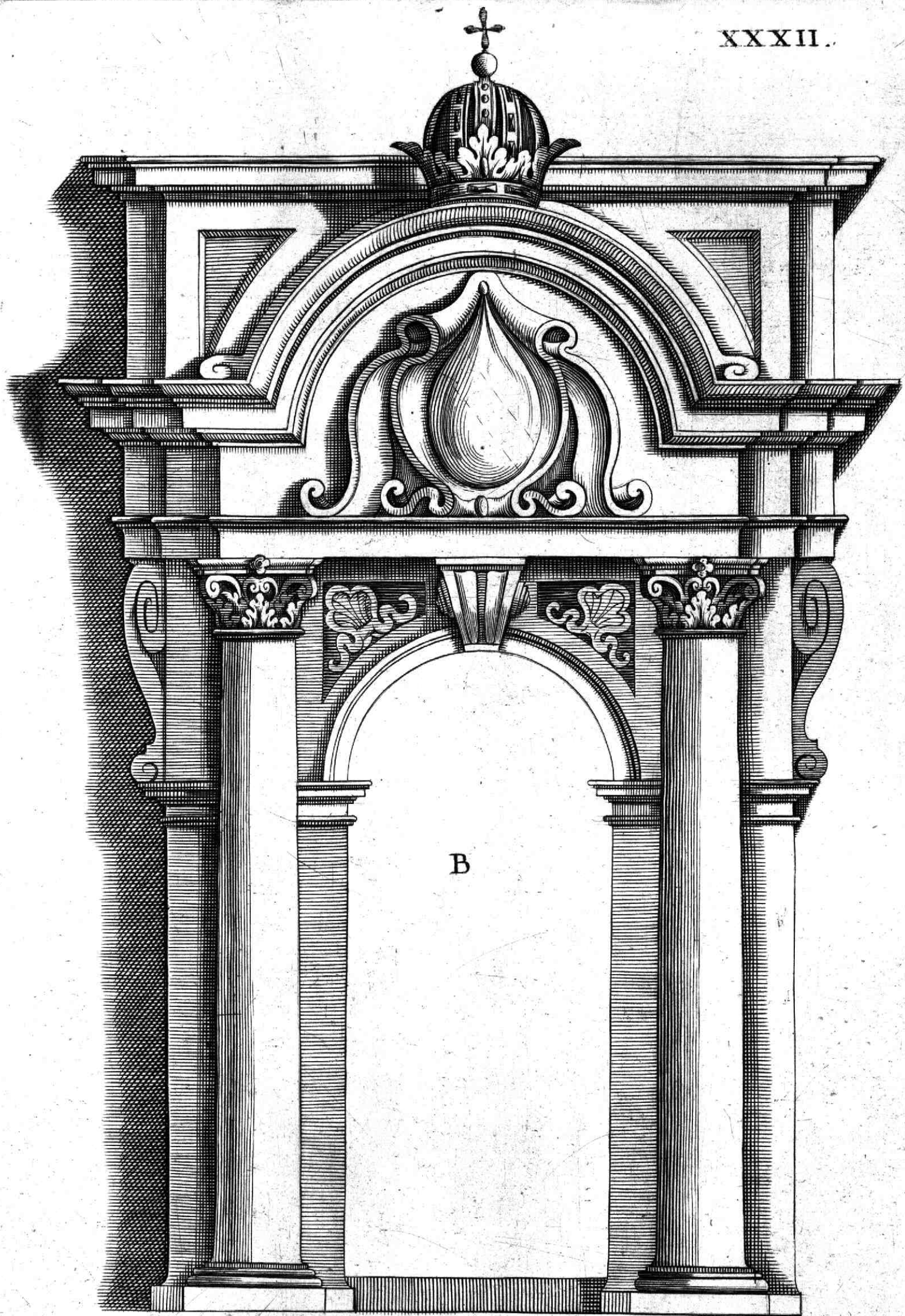
Maete van 4 voet

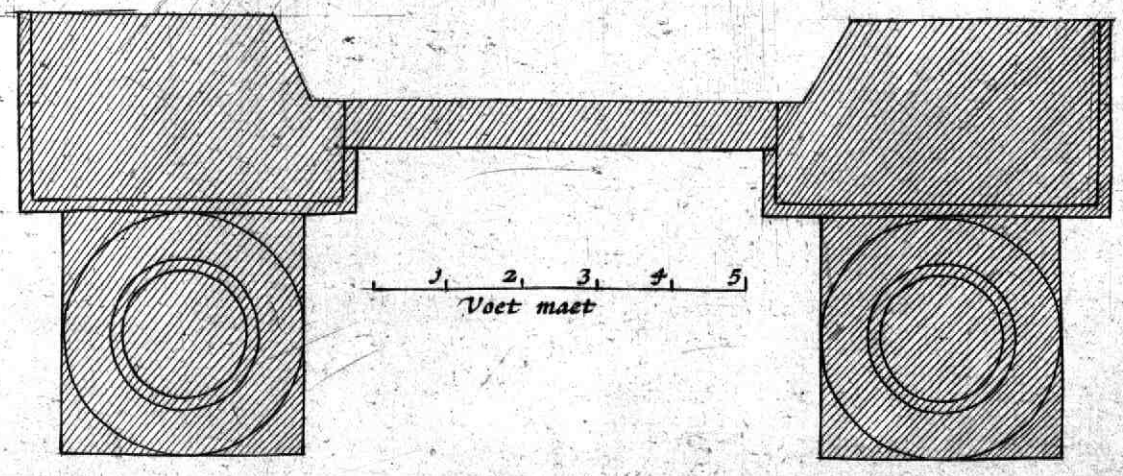

A

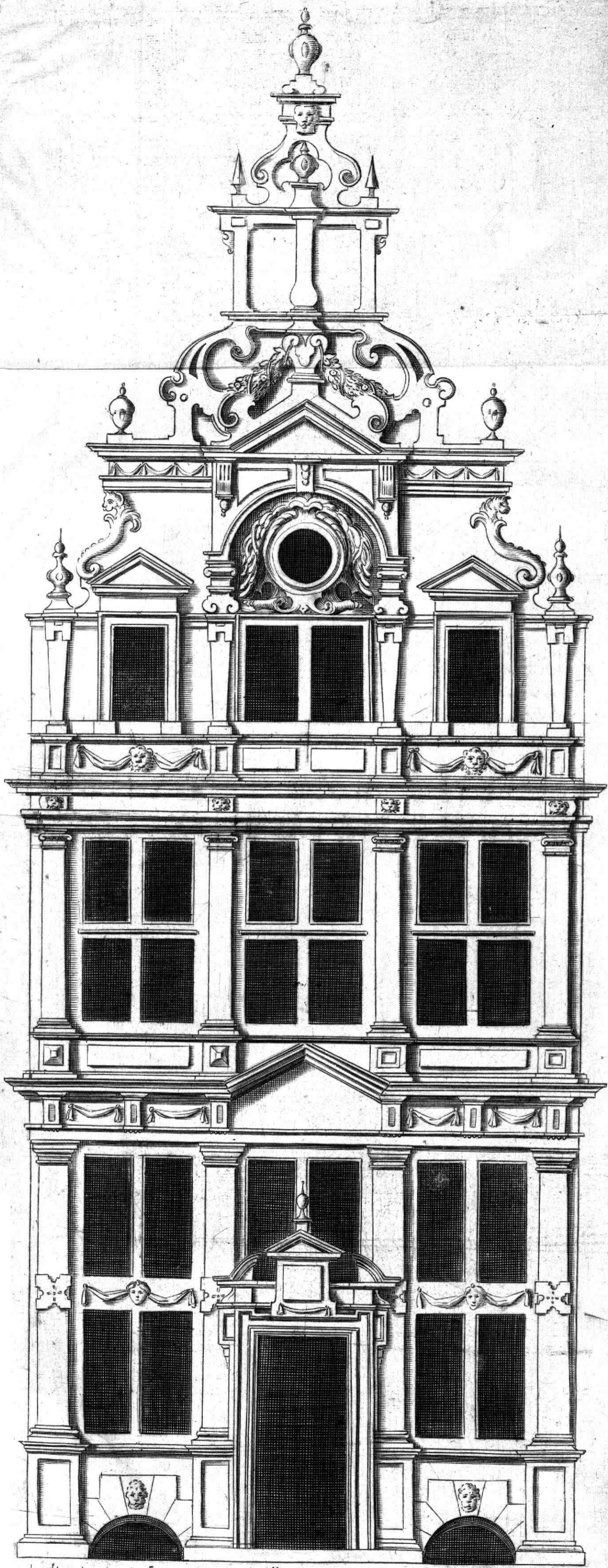
1 2 3 4
Voetmaat

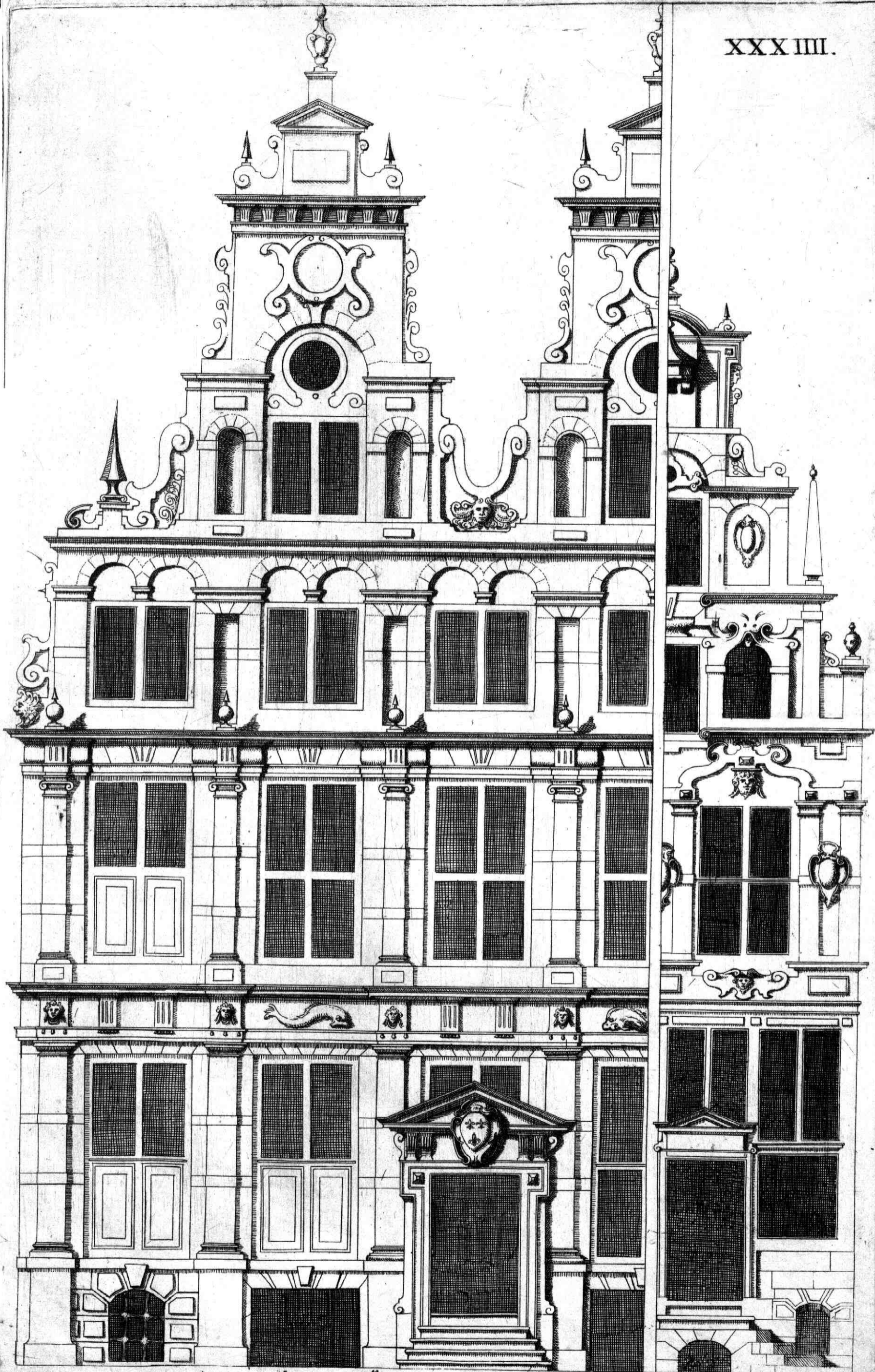

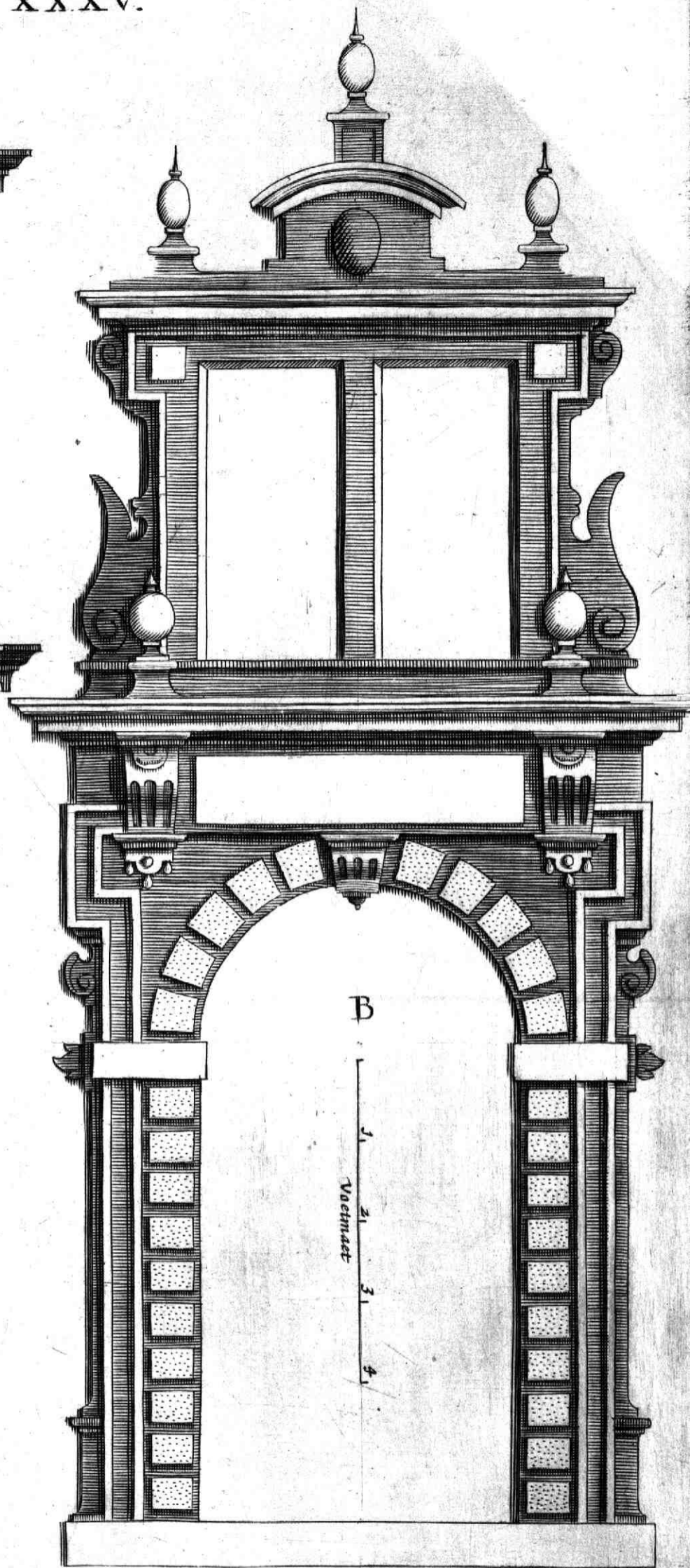
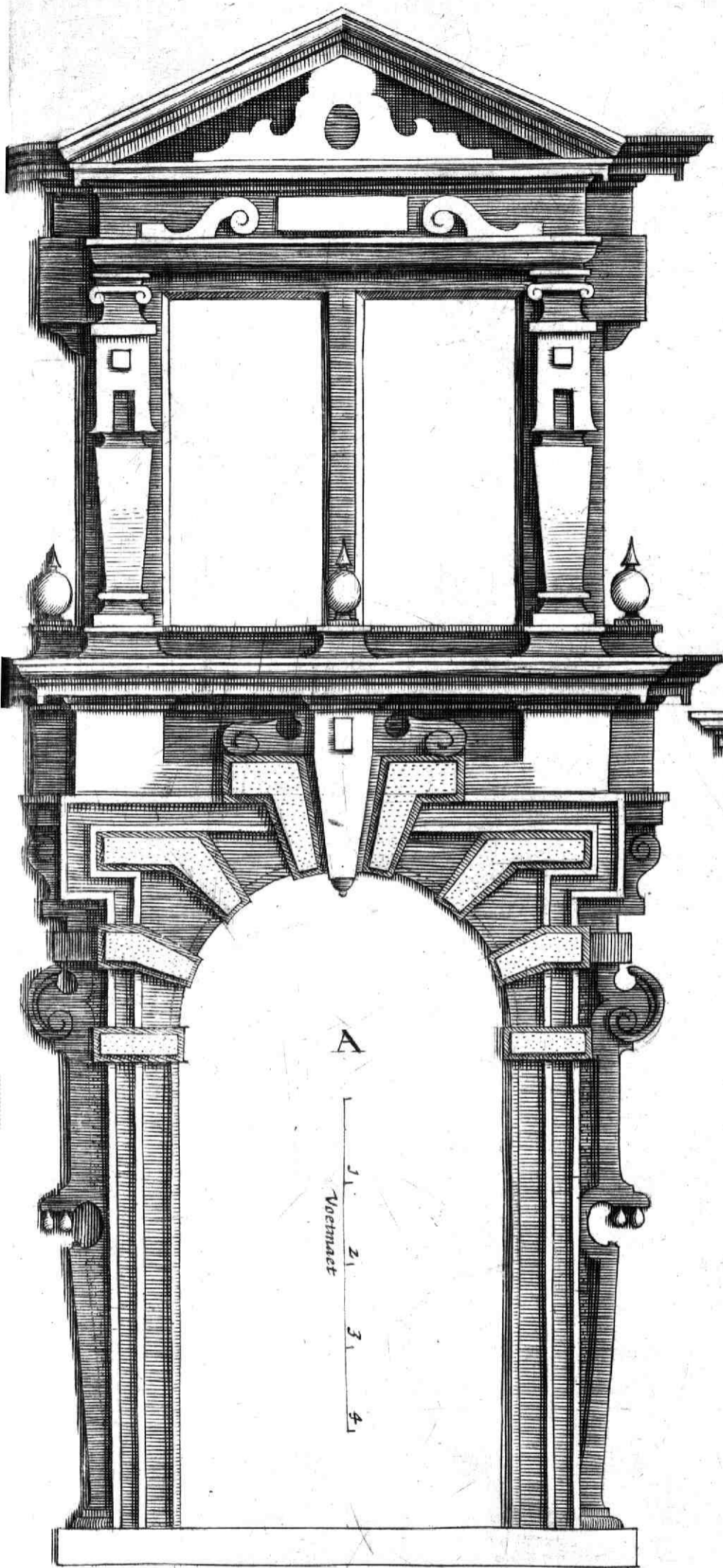
B

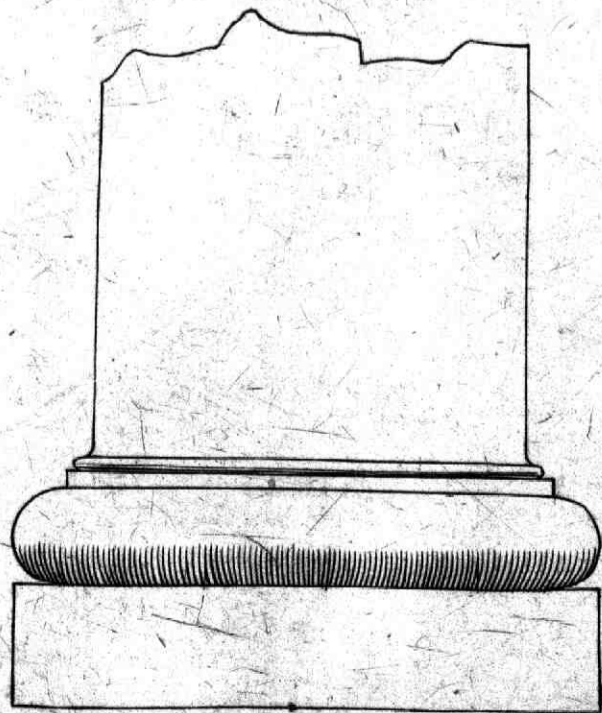
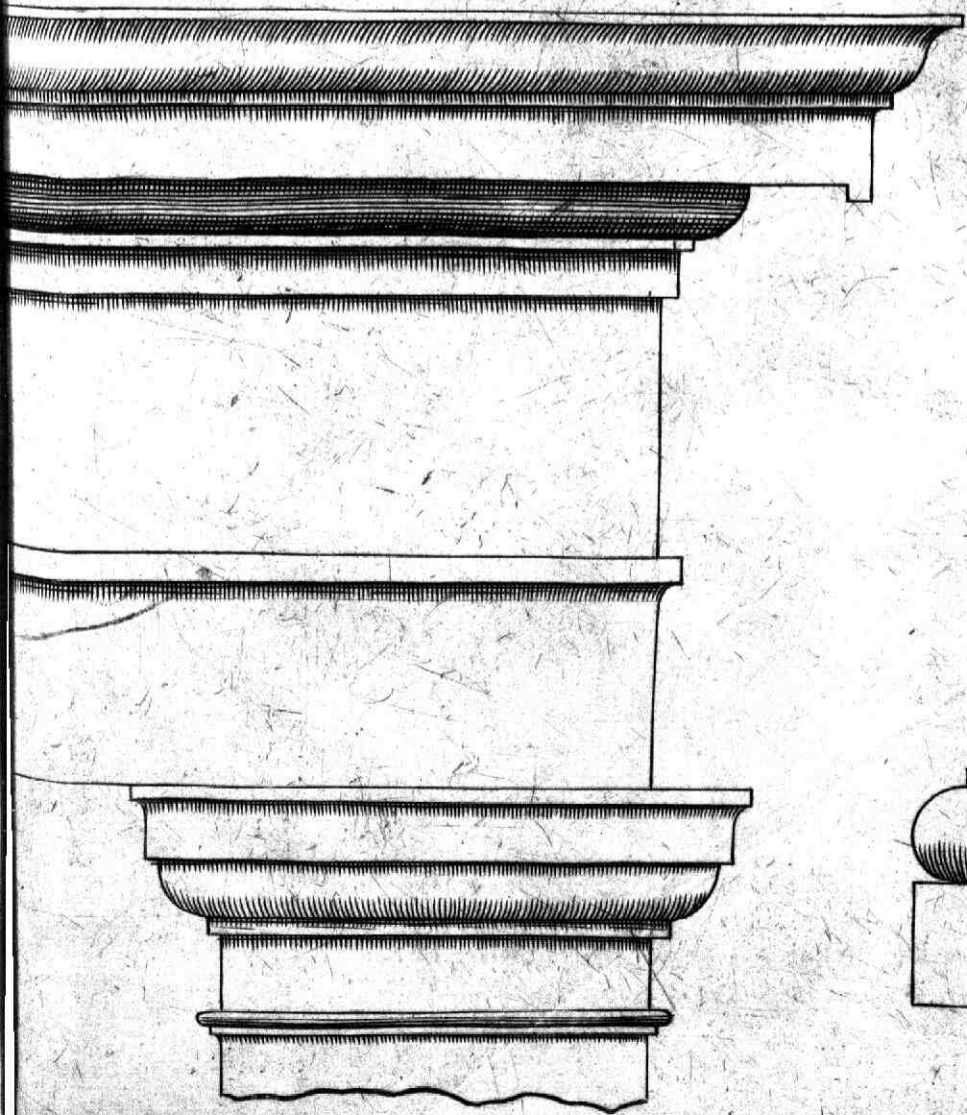
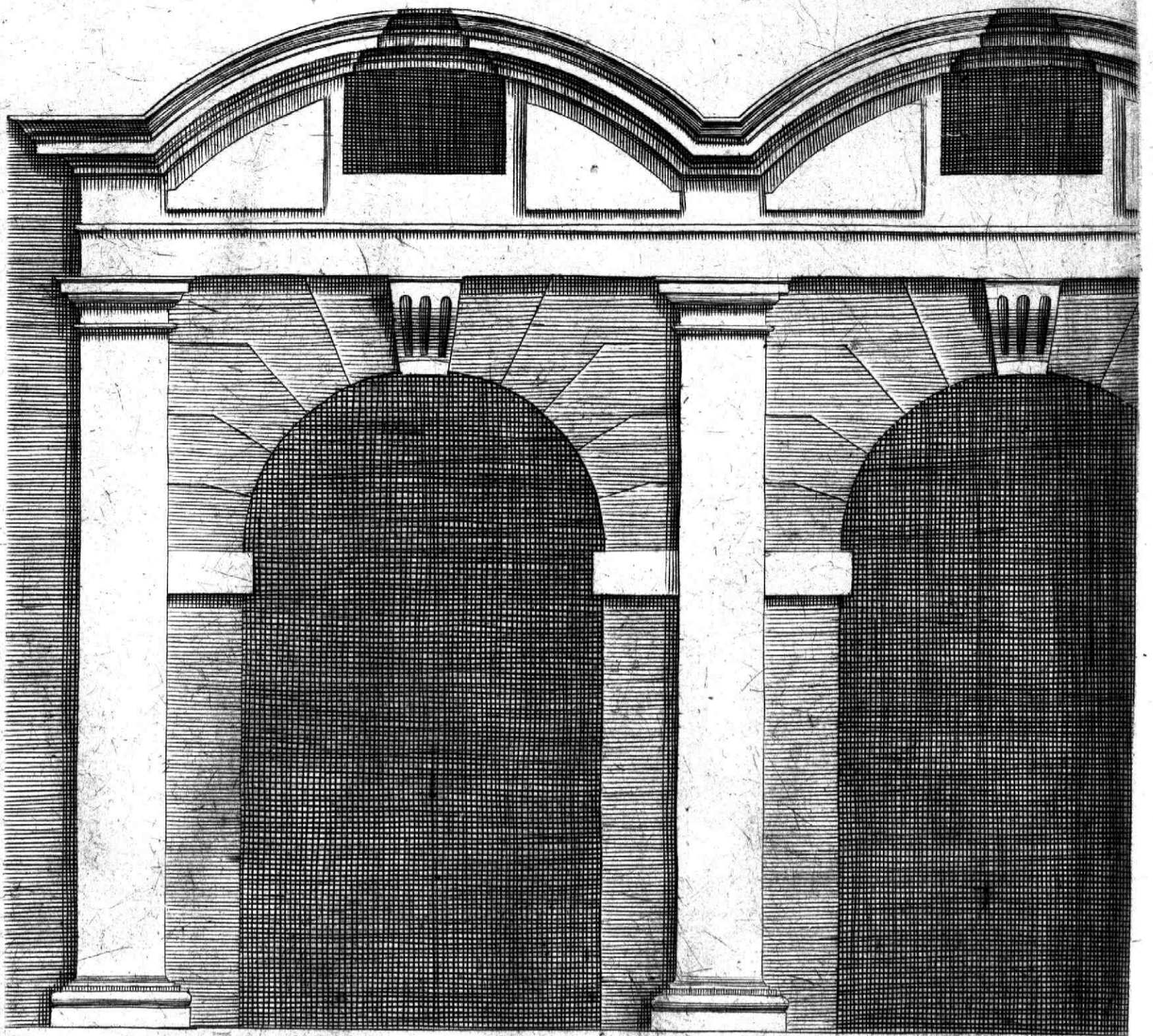

1 2 3 4 5
Voet maat

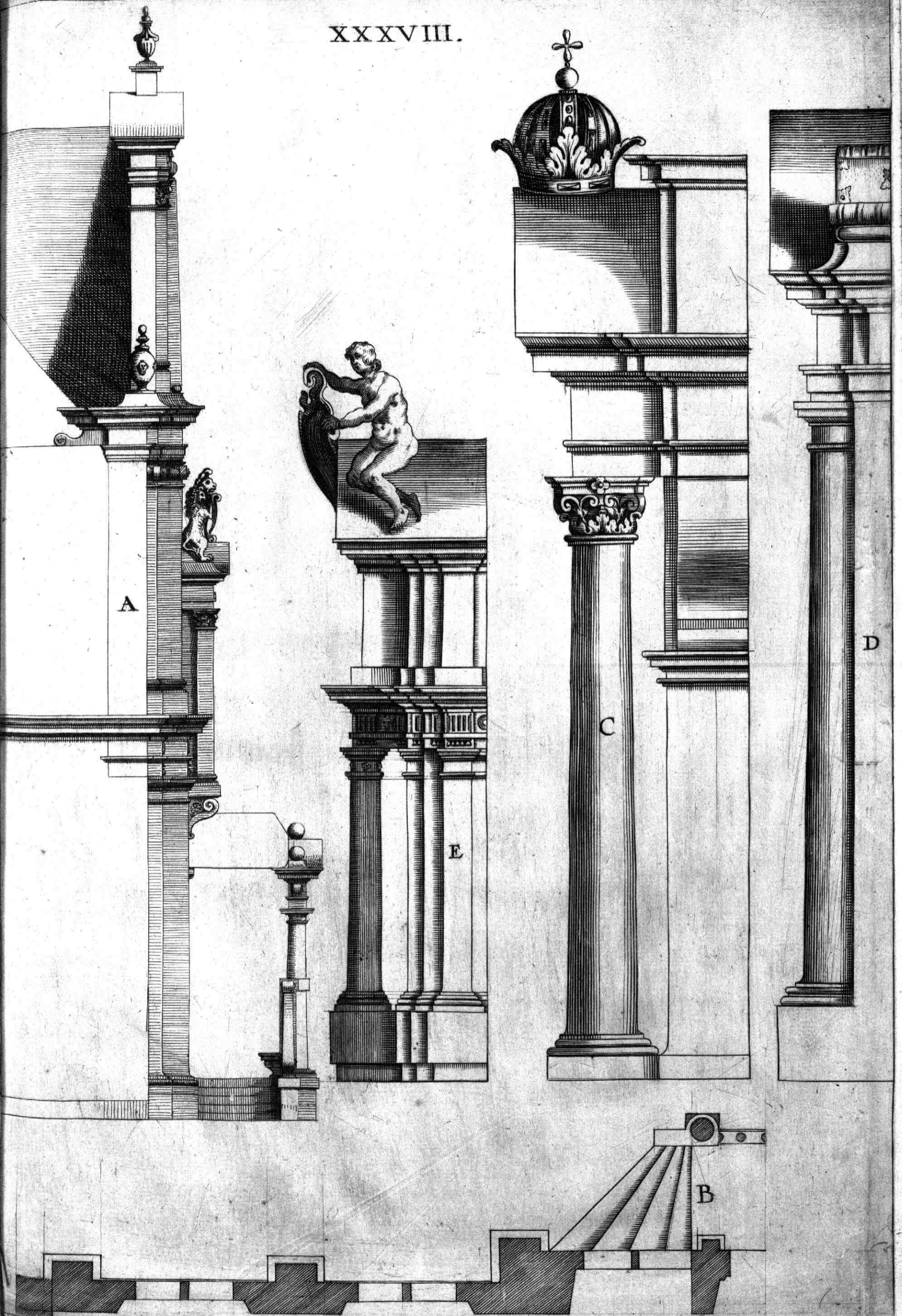

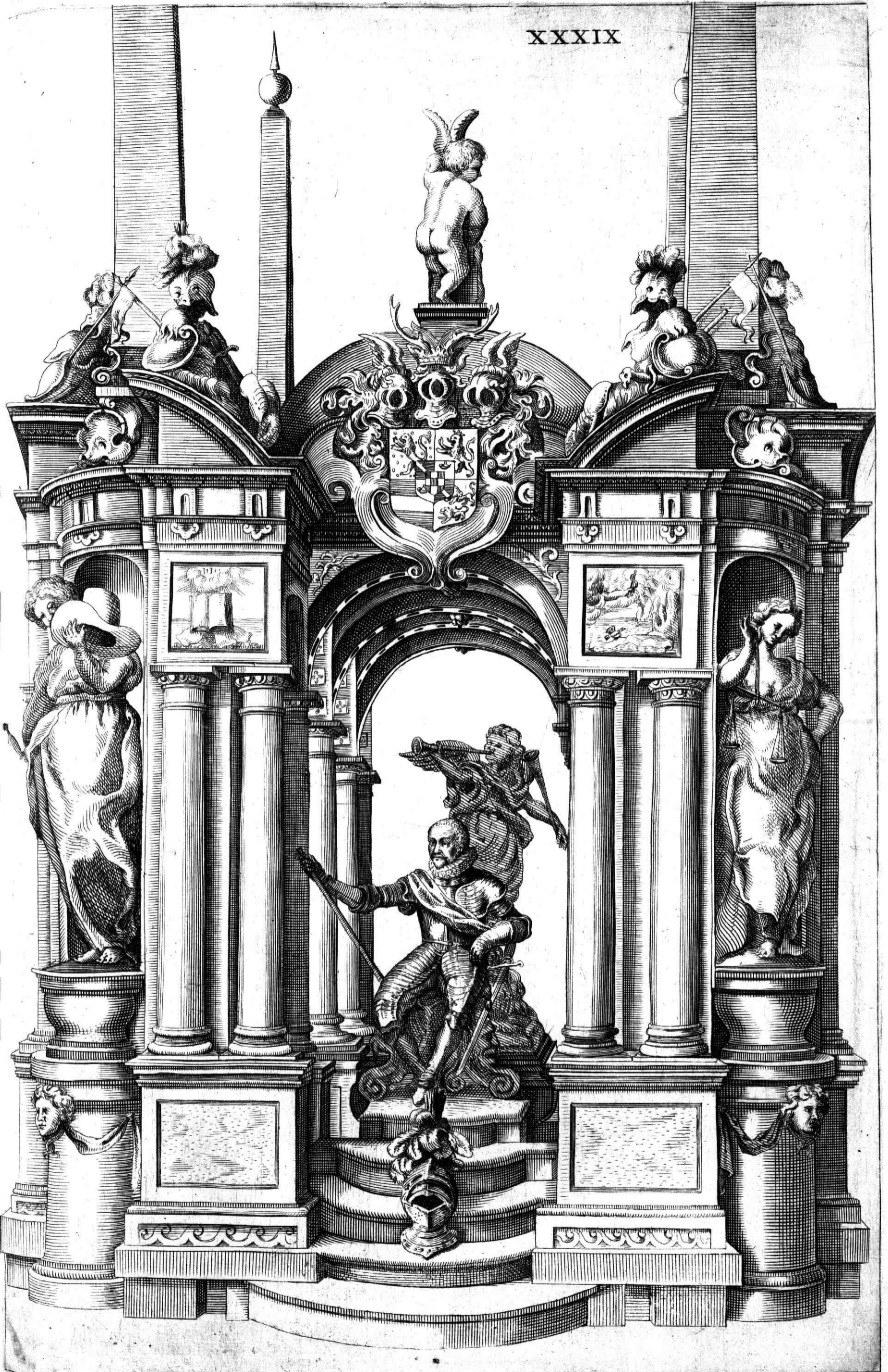

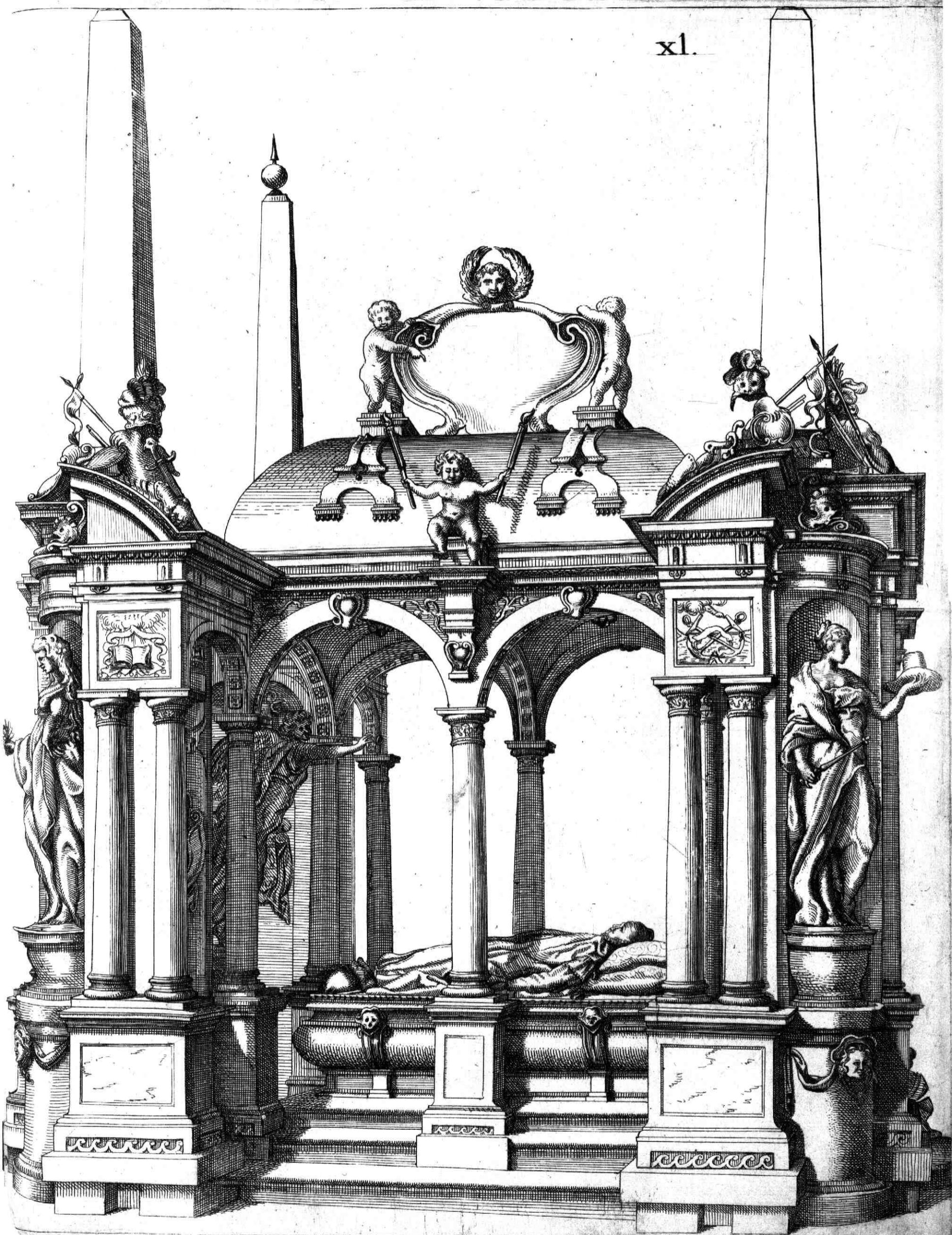

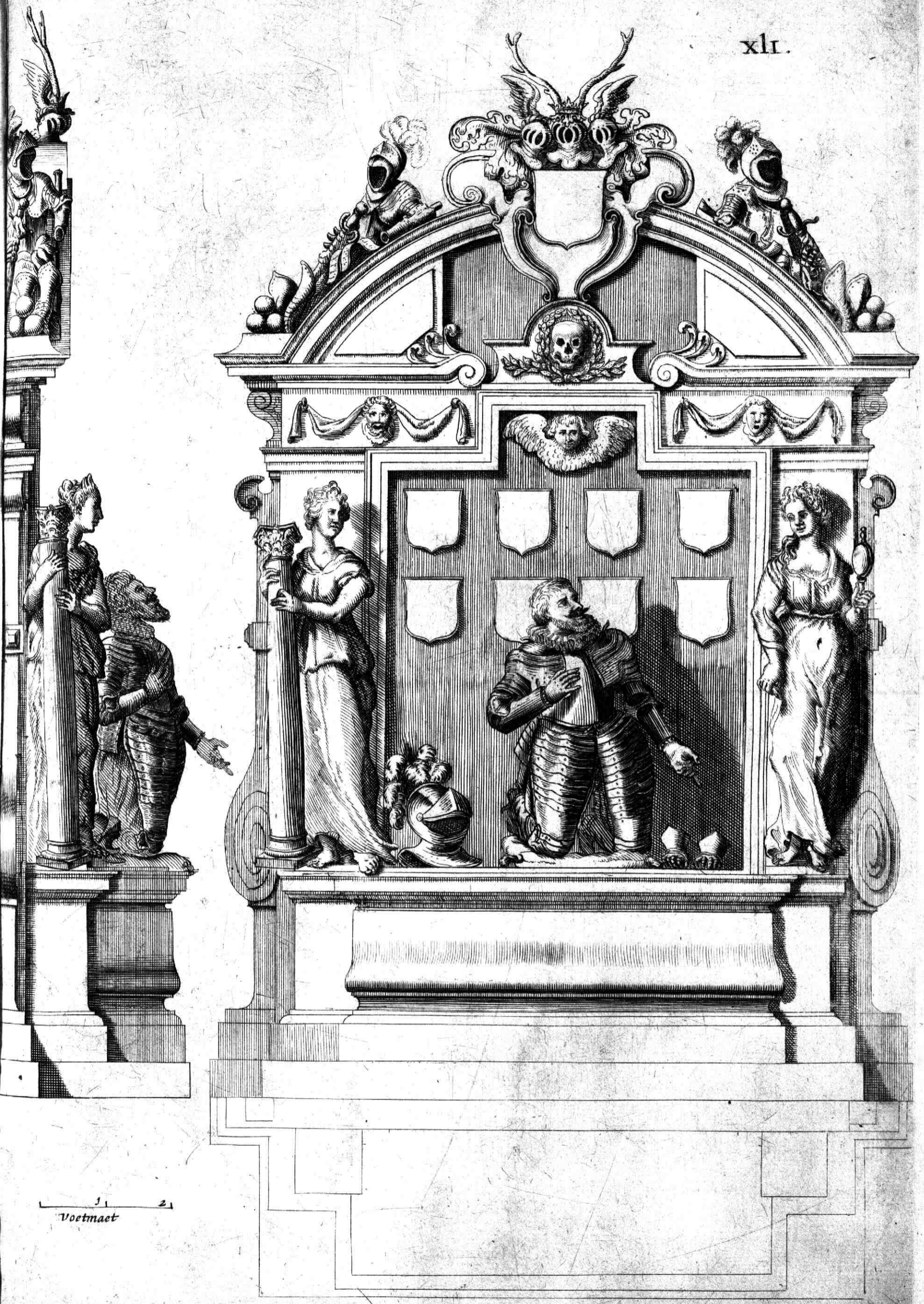

301
Tschmaet
24
30
43

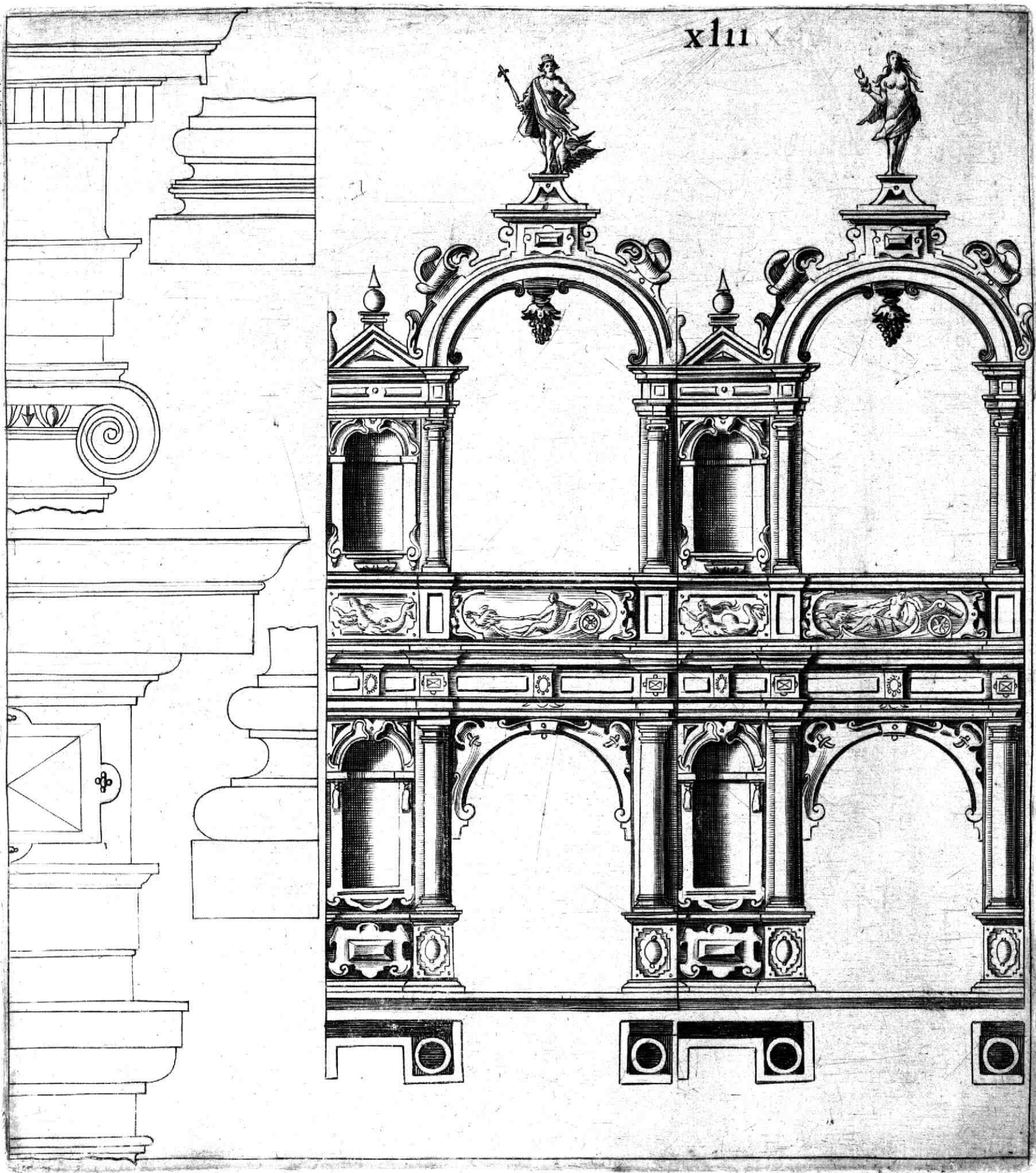

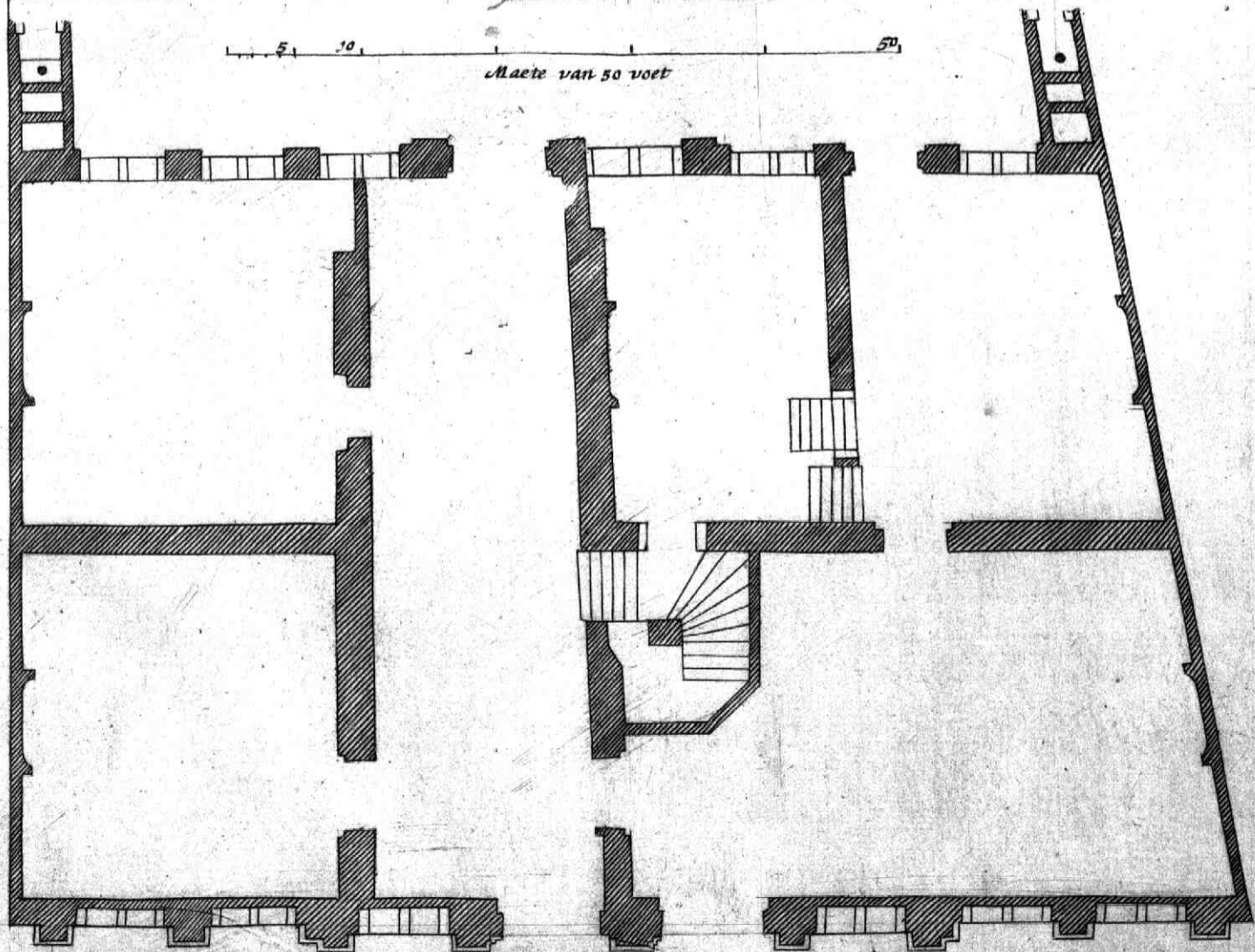
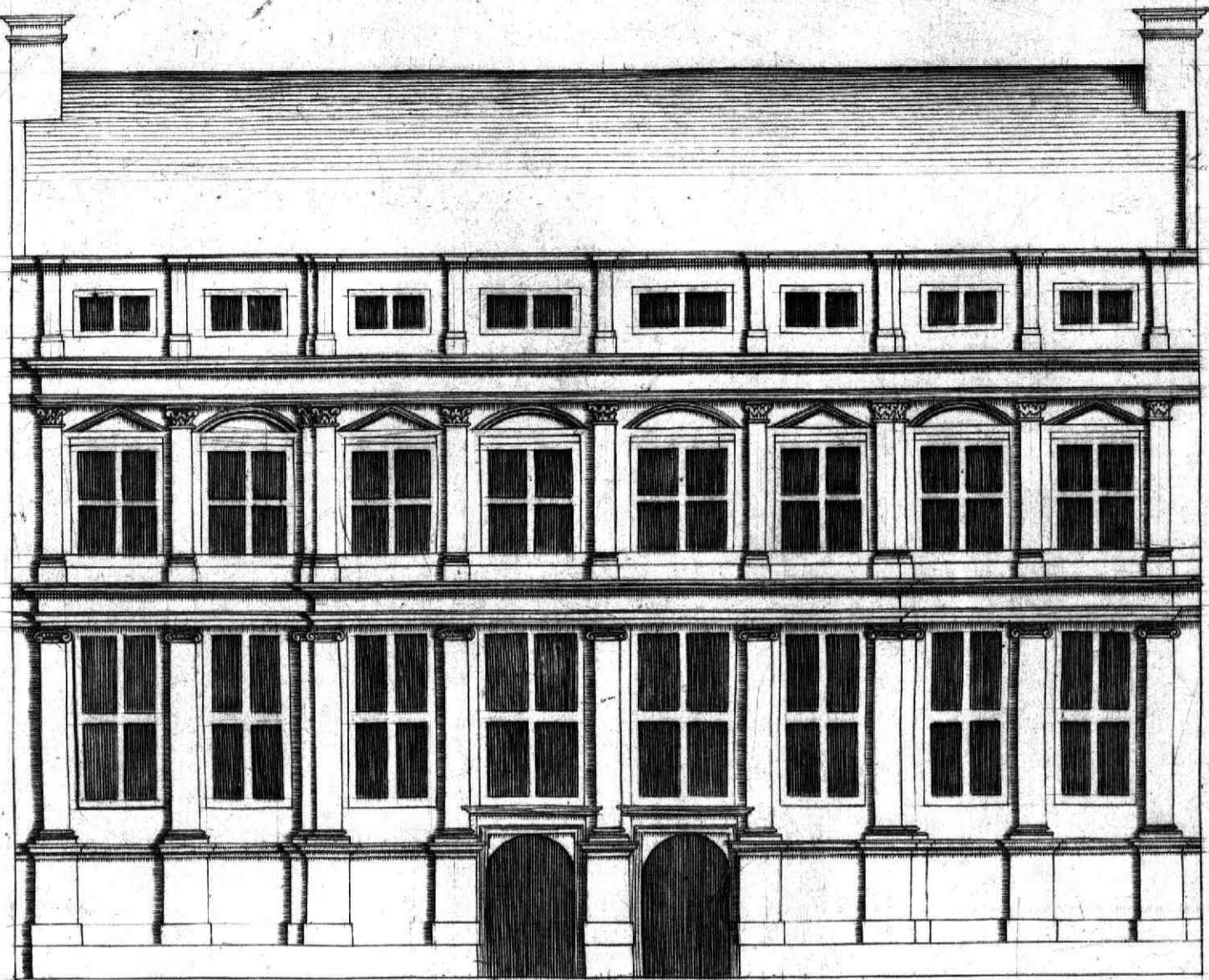

Voetmaet

xliii

Maete van 50 voet

